

Eines i iniciatives de les ciutats europees per construir la pau

Pràctiques de diplomàcia
de ciutats

Col·lecció **Documents de Treball**

Eines i iniciatives de les ciutats europees per construir la pau

Pràctiques de diplomàcia
de ciutats

Eines i iniciatives de les ciutats europees per construir la pau

Pràctiques de diplomàcia
de ciutats

Col·lecció_ **Documents de Treball**

Sèrie_ Govern Local, 2

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

Coordinació:
Direcció de Relacions Internacionals

Autora:
Cécile Barbeito Thonon, de l'Escola de Cultura de Pau

© de l'edició: Diputació de Barcelona
Juliol de 2008

Disseny i producció: Direcció de Comunicació
de la Diputació de Barcelona
Composició: Anglofort, SA
Impressió: mccgraphics - planta Elkar
ISBN: 978-84-9803-139-3
Dipòsit legal: BI-2270-08

Índex

Presentació	9
Introducció	11
Construir la pau des del municipi	15
Prevenió de la violència directa	16
Enfocament psicosocial (incidir en les condicions de l'autor)	17
Prevenió situacional (reforçar la víctima/el blanc)	19
Disseny de l'entorn (fer més segur l'entorn)	20
Incidir en el context global (la lluita contra el crim organitzat transnacional)	22
Transformació de conflictes	26
Formes consensuals de transformació de conflictes	26
Formes judicials de transformació de conflictes: la justícia restaurativa	30
Promoció de la convivència	32
Col·lectius amb necessitats específiques	33
Infants i joves	34
Persones amb discapacitat	36
Dones i homes en les polítiques de gènere	42
Persones immigrades i minories ètniques	47
Integració econòmica	51
Fer compatibles les necessitats de la ciutadania	53
Planificació urbana i espai públic multifuncional	54
Participació ciutadana	56
Sensibilització i educació per la pau	56
Aprendre a la ciutat	58
Aprendre de la ciutat	59
Aprendre la ciutat	61
Articular els aprenentatges de pau a la ciutat	62
Coherència	63
No cooperar amb la cultura de la violència	64
Actuar per la cultura de pau	66

Construir la pau al món. Cooperació entre ciutats	69
La construcció de la pau	69
La cooperació entre ciutats	72
La cooperació per la pau entre ciutats	73
Reflexionant sobre les pràctiques de pau	77
Acabar amb la violència directa i prendre cura de les persones	81
Pal·liar l'impacte de la violència directa sobre les persones	81
Projectes d'atenció psicosocial per la cura de les persones	82
Justícia transicional per abolir la impunitat	85
Desarmament, desmobilització i reintegració	87
Armes lleugeres i armes de destrucció massiva	87
Combatents i menors soldats	90
Reconstrucció i rehabilitació	92
Atacar les causes de fons dels conflictes	94
Democràcia	94
Desenvolupament	97
Drets humans	100
Facilitar els canals de transformació dels conflictes	103
Afavorir les negociacions de pau	103
Augmentar la capacitat de les persones per rebutjar la violència	106
Conclusions i propostes	111
Bibliografia	117
Annexos	121
Índex de pràctiques, indicadors, xarxes i campanyes	127

Presentació

Teniu a les mans els resultats de la recerca realitzada en l'àmbit europeu sobre les experiències i les pràctiques implementades pels governs locals en la construcció de la pau.

Per a nosaltres, aquest és un tema molt important. A la Diputació de Barcelona estem convençuts que és necessari que els pobles i les ciutats tinguin un paper actiu i rellevant en la gestió d'aquesta temàtica. Es tracta d'una qüestió que afecta des del municipi més petit a la metròpoli més gran. És necessari formular respostes polítiques que fins ara els governs locals no estaven acostumats a donar. I que els governs regionals, estatals o internacionals, o fins i tot la societat civil, no poden donar per ells.

Cal dir que vivim en un món complex i globalitzat i amb grans oportunitats. Malgrat tot, no vivim en un món més segur. Nous i vells conflictes han aparegut o s'han accentuat, nous fenòmens originats per velles raons han passat a primer terme: elements com el fanatisme religiós, les «neteges ètniques», la intolerància, els nous imperialismes, la conquesta dels recursos naturals o els nous terrorismes són avui realitats que hem d'afrontar.

En aquest context, pensem que els governs locals –a partir de la seva especificitat– tenen un paper destacat en la construcció de la pau que és diferent, paral·lel i complementari del que tenen els estats, les organitzacions internacionals i la societat civil.

Per aquests motius, la Diputació de Barcelona està cada vegada més implicada en els processos de construcció de la pau a les ciutats del món, i és per això que ens hem decidit a impulsar amb força diverses iniciatives. Entre aquestes destaca el Grup d'Ajuntaments per la Pau de la Província de Barcelona, així com un ampli ventall de recursos, eines de suport, formació i publicacions, com la que publiquem ara i que esperem que pugui servir per donar pistes, referències i reflexions sobre la important feina que els governs locals podem realitzar en aquest àmbit.

Antoni Fogué Moya

President de la Diputació de Barcelona

Introducció

Fem una crida als líders de tots els àmbits dels governs que intensifiquin els esforços i mobilitzin recursos per promoure la pau, la seguretat i la prosperitat, especialment a les ciutats i les regions afectades per tension, conflictes i desastres naturals.

Declaració de Pau de Capadòcia, 28 de setembre de 2005

La **diplomàcia de ciutats** es defineix com «l'eina dels governs locals i les seves associacions per ajudar a governs locals en situació de conflicte i guerra mitjançant la cooperació concreta i pràctica entre ciutats, amb l'objectiu de crear-hi un entorn estable en el que els ciutadans puguin conviure en pau, democràcia i prosperitat».¹

Si bé alguns autors consideren que la diplomàcia de ciutats té una dimensió essencialment exterior,² cal tenir en compte que la coherència obliga que els ajuntament s'esforcin a promoure la pau dins del seu propi municipi alhora que l'«exporten». La diplomàcia de ciutats, que s'activa essencialment en casos de conflicte i de conflicte armat, s'aplica tant a la pròpia ciutat com en les ciutats amb les quals es col·labora, per la qual cosa abasta temes com suavitzar les causes dels conflictes armats, oferir recursos per afrontar la violència armada, el desarmament de les ciutats, etc., però sense oblidar la cohesió social, la interculturalitat, etc.

La xarxa **Ciutats i Governos Locals Units** (www.cities-localgovernments.org), té per objectiu general aconseguir un major reconeixement del rol polític dels governs locals. Dins d'aquest marc, una de les seves funcions és fomentar la diplomàcia de ciutats: que els municipis assumeixin tasques de cooperació amb altres municipis que pateixin un context de tensió, de conflicte armat o de postguerra. Per a això, el grup de treball sobre diplomàcia de ciutats investiga sobre les possibles accions a l'abast dels municipis per contribuir a la construcció de pau, i recull les millors pràctiques desenvolupades. Dins de les seves accions també està previst donar suport a iniciatives municipals o de xarxes de municipis de construcció de pau.

Contacte del Grup de treball sobre diplomàcia de ciutats: Alexandra Sizoo,
alexandra.sizoo@vng.nl

Aquest document pretén mostrar que els municipis tenen una infinitat de possibilitats a l'abast per comprometre's amb la diplomàcia de ciutats, des de l'àmbit més proper fins al més global. D'acord amb aquesta idea, la present sistematització d'iniciatives i de pràctiques compta amb dues parts ben diferenciades: una primera que recull iniciatives per construir la pau des del municipi, i una segona que proposa accions de cooperació directa amb ciutats que pateixen la violència armada.

1. Acta de la conferència sobre la diplomàcia de les ciutats celebrada a Peruja (Itàlia) el 6 i 7 d'octubre de 2006.

2. R. Van der Pluijm defineix la «Diplomàcia de ciutats» com: «les institucions i els processos pels qual les ciutats o els governs locals en general enceten relacions amb actors en l'àmbit polític internacional amb l'objectiu de representar-se a si mateixos i els seus interessos els uns als altres». *City Diplomacy: The Expanding Role of Cities in International Politics*. (Netherlands Institute of International Relations, Clingendael), p. 6.

¿Per què els municipis?

«Les ciutats han de rebel·lar-se. Han de sobrepassar l'armadura de les sobiraniaes estatals, que escara estan marcades per l'antagonisme arcaic entre estat i estat, per restaurar la solidaritat de l'ètica cosmopolita a dimensió planetària. Les ciutats són cridades a aquesta gran, pacífica, revolució.»

Ernesto Balducci

Tant en temps de pau com en temps de guerra, els municipis són escenaris propicis a diferents tipus de violència. Durant els conflictes armats, que cada vegada colpeixen més a les poblacions civils, els actors armats no dubten a atacar les ciutats i els seus habitants. La inseguretat al carrer, el crim organitzat, les desigualtats socials, les discriminacions per motius diversos, són exemples de violències que succeeixen a les ciutats.

Les ciutats, però, no són un actor passiu receptor de violència, sinó que tenen moltes potencialitats per fer-hi front: «exemples com l'Aliança Municipal per la Pau [...] o el trio de ciutats balcàniques de Tuzla, Osijek i Novi Sad suggereixen que les municipalitats que practiquen la pau en l'àmbit local poden com a mínim reduir el nivell de violència o d'intensitat de la violència armada en el seu si, o fins i tot en l'àmbit estatal».³ Els municipis són un actor idoni per a treballar alhora en l'àmbit local i global, i incidir així en la pau microsocial i macrosocial.

La diplomàcia de ciutats, en tant que iniciativa impulsada pels ajuntaments, presenta certs avantatges:

- L'Ajuntament és l'**Administració més propera** a la població, per la qual cosa és la més adient per implicar-se en la resolució de conflictes en el municipi. Pot complir millor que cap altra Administració funcions com la sensibilització, la formació i la mobilització. És l'Administració que té un coneixement més acurat de les necessitats de la població.
- En ser propera a la població, també, es facilita el **treball en xarxa** amb associacions locals. La participació de la societat civil és un requisit indispensable a la condició democràtica d'un municipi, i obliga a la vegada a practicar un exercici de negociació i de consens constant a les parts implicades en projectes comuns. Aquest fet no només ofereix més garanties d'efectivitat al projecte en qüestió, sinó que permet, a més, contribuir a la construcció de la pau a un àmbit més proper.

En el cas de la dimensió internacional de la diplomàcia de ciutats, s'hi afegixen altres punts forts:

- La cooperació entre ciutats permet fer **actuacions independents de les agendes polítiques dels estats**, i respondre millor d'aquesta manera a les necessitats reals de la població. Igualment, permet arribar a les poblacions de països amb els quals pels motius que sigui no es vulgui col·laborar amb l'estat, o l'estat estigui desmembrat.

3. *Human security and cities: Challenges and opportunities*. (Human Security Research and Outreach Program, maig de 2006), p. 12. http://humansecurity-cities.org/sites/hscities/files/Human_Security_and_Cities_Challenges_and_Opportunities_English.pdf

- Cada vegada més, els estudis que reflexionen sobre l'impacte de les iniciatives de pau ressalten la importància de la dimensió local dels projectes, tant en la definició com en les avaluacions intermèdies i finals d'aquests. Aquest fet fa dels municipis un bon interlocutor.

Per què la pau?

Entenem la **pau** com «el procés de realització de la justícia en els diferents nivells de la relació humana. És un concepte dinàmic que ens porta a aflorar, afrontar i resoldre els conflictes de forma no violenta i el fi de la qual és aconseguir l'harmonia de la persona amb ella mateixa, amb la naturalesa i amb les altres persones».⁴

Tot i que la pau ha estat reconeguda per l'Assemblea General de les Nacions Unides com un dret de les persones,⁵ està subjecte a massa vulneracions. Es poden trobar moltes possibles causes d'aquest fet: que els interessos a favor de la violència són més forts que els interessos a favor de la pau, la manca de formació sobre com promoure la pau o la creença que implementant projectes de desenvolupament ja s'està treballant per la pau. En contra d'aquests arguments, es pot al·legar que els costos dels conflictes armats sempre són superiors als costos de la pau, i que si és veritat que promovent el desenvolupament dels pobles es pot estar contribuint a la pau, alhora cal tenir en compte molts altres factors.⁶

Pel que fa a l'argument de la manca de formació sobre com promoure la pau, aquest és precisament l'**objectiu** d'aquesta publicació: facilitar eines teòriques i pràctiques als municipis per desenvolupar tasques de diplomàcia de ciutats.

Marc de la recerca

El marc geogràfic d'aquesta investigació és essencialment europeu. Tot i que existeixen pràctiques molt vàlides en temes de diplomàcia de ciutats arreu del món, s'ha optat per limitar-se a recollir les iniciatives que han sorgit des de ciutats de països de la Unió Europea,⁷ o aquelles en les quals participen ciutats europees junt amb ciutats d'altres parts del món. També cal dir que encara que la diplomàcia de ciutats es desenvolupa a Europa des de fa dècades, la sistematització s'ha centrat en les iniciatives més recents, perquè des del final dels anys noranta hi ha hagut un salt qualitatiu en les pràctiques de cooperació per la pau.

4. Seminario de Educación para la Paz. *Educar para la paz, una propuesta posible*. (Catarata, Madrid, 2000).

5. *Declaració sobre el Dret dels Pobles a la Pau*, adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 12 de novembre de 1984 (A/RES/39/11). <http://www.un.org/spanish/documents/ga/res/39/list39.htm>

6. Aquest tema està tractat més en detall a l'apartat «Reflexionant sobre les pràctiques de pau».

7. Alguns països europeus no membres de la Unió Europea s'han inclòs en la recerca a causa de la proximitat geogràfica.

La selecció de bones pràctiques s'ha fet d'acord amb els següents criteris:⁸

- **Eficàcia:** que el projecte sigui transformador, que tingui resultats tangibles o verificables, i que tingui repercussió sobre un nombre important de persones.
- **Sostenibilitat:** que sigui viable dur-lo a terme repetidament (ja sigui per l'autogestió del finançament, per la motivació de les persones, etc.).
- **Legitimitat:** que estigui vinculat amb alguna realitat comunitària, que la gestió del projecte sigui assumida per les persones més properes a la realitat afectada.
- **Replicabilitat:** que es pugui reproduir en altres entorns (amb les adaptacions necessàries per a cada context).

En el cas concret de les pràctiques de cooperació per la pau (Construir la pau al món. La cooperació entre ciutats), cal remarcar que la selecció s'ha fet mirant de tenir en compte els criteris de **No fer mal**, **Reflexionant sobre les Pràctiques de Pau**, **Avaluació de l'Impacte en la Pau i el conflicte**, etc.⁹ Tot i així, la manca d'aplicació en l'àmbit municipal d'aquest tipus de criteris de bones pràctiques ha fet molt difícil garantir que les iniciatives que recull aquesta sistematització tinguin sempre un impacte positiu en la pau. Cal considerar les pràctiques aquí descrites, doncs, no tant com una certificació de qualitat de les pràctiques, sinó com un compendi d'idees novadores. Cal tenir en compte, també, que les pràctiques només tenen sentit quan responen a una necessitat del context, i que en cas de voler replicar alguna de les iniciatives aquí descrites, doncs, s'haurà d'adaptar al medi al qual es vol aplicar.

Al llarg del document, trobareu símbols per facilitar la identificació dels continguts:

- Bona pràctica
- Criteri de bona qualitat
- Criteri de mala qualitat
- Estudi de cas: descripció en detall d'alguna pràctica
- Xarxa de municipis o de municipis i entitats de la societat civil
- Indicadors d'avaluació
- Eines

8. Criteris inspirats en els del Banco Nacional de Buenas Prácticas de Colombia. <http://www.saliendodelcalleon.pnud.org.co>.

9. Aquestes teories investiguen sobre quins han de ser els criteris perquè les pràctiques tinguin un impacte realment positiu en la pau. Veure una explicació més aprofundida en l'apartat «Reflexionant sobre les pràctiques de pau».

Construir la pau des del municipi

Fem una crida als interessats en el desenvolupament local que reforcin els mecanismes de consultació i intercanvi entre ciutats i desenvolupin relacions fortes per a permetre una diplomàcia de ciutats efectiva, que hauria de focalitzar-se a trobar solucions locals als reptes globals d'un món que s'urbanitza ràpidament.

Declaració de Pau de Capadòcia, 28 de setembre de 2005

Arreu del món es donen exemples de ciutats amb moviments de «forces implosives que porten als barris les repercussions més violentes i problemàtiques de processos regionals, nacionals i globals més amplis que inclouen tensions ètniques; fonamentalisme; militarització de bandes urbanes, policia, milícies i altres grups armats; absència de l'estat; proliferació d'armes; urbanització ràpida i amuntegament de joves; polarització social creixent; escassetat de recursos; programes d'ajustament estructural; i altes taxes d'atur...»¹⁰ Però és aquest el cas de les ciutats europees? Fins a quin punt existeix violència urbana a Europa? I, doncs, fins a quin punt té sentit pensar en mesures per construir-hi la pau?

La tipificació de Johan Galtung sobre els diferents tipus de violència permet concloure que, efectivament existeix violència a les ciutats europees. Segons aquest teòric de la investigació per la pau, es poden distingir tres tipus de violència:

La **violència directa**, una agressió física o psicològica que s'exerceix directament sobre una persona, grup o bé material.

La **violència estructural**, aquella que forma part de les estructures dels estats, del sistema econòmic mundial, de les relacions de poder existents, de les legislacions, etc.

La **violència cultural**, conjunt de valors transmesos a través dels discursos, de les actuacions, etc. que banalitzen i fins i tot legitimen la violència.

A les ciutats europees, en major o menor mesura, es donen casos de violència directa (agressions, robatoris, conflictes que es resolen amb violència, etc.). Aquests temes es tractaran en els apartats «Prevenició de la violència directa» i «Transformació de conflictes».

Però també s'hi troba violència estructural, manifestada en múltiples formes de discriminacions (inaccessibilitat dels espais, actituds racistes als carrers, infrarepresentació en les decisions públiques de les necessitats de molts col·lectius, etc.). Aquest tipus de violència estructural a la ciutat, i algunes formes de superar-la són el motiu de l'apartat «Promoció de la convivència».

Per acabar, també la violència cultural es transmet des de la ciutat, a través dels símbols que es troben als carrers (noms de carrers, monuments, etc.), del que transmeten les decisions polítiques dels ajuntaments, etc. Els valors que transmet la ciutat i la necessitat de

10 . *Human security and cities: Challenges and opportunities*. (Human Security Research and Outreach Program, maig 2006), p. 7. http://humansecurity-cities.org/sites/hscities/files/Human_Security_and_Cities_Challenges_and_Opportunities_English.pdf

ser coherents amb els valors de la pau s'analitzen als apartats «Sensibilització i educació per la pau» i «Coherència».

Com es deduirà a cada apartat, les polítiques locals insuficients o inadequades poden derivar en violència directa. Però focalitzant-se únicament en mesures per acabar aquest tipus de violència es corre el risc no només de no incidir sobre les causes de fons d'aquesta violència (sovint violències estructural i cultural), sinó també de limitar-se a construir una ciutat de pau restringida. Per construir una pau realment positiva al municipi, cal no només fer front a la violència directa, estructural i cultural, sinó també anar més enllà de l'estricta eliminació de les violències i anar conformant, des d'una actitud positiva i propositiva, un nou model de ciutat que construeix la pau dia a dia.

El concepte de **pau positiva**, tal com s'ha definit en la introducció, remet a una concepció massa utilitzada d'una pau (negativa) definida com a situació on no hi ha guerra. El concepte de pau positiva, en canvi, reivindica una concepció més àmplia de la pau, basada en una definició en positiu (no pas l'*absència de guerra* sinó la *presència de justícia*, d'harmonia, de convivència, d'oportunitats pel desenvolupament de les persones, etc.).

Prevenió de la violència directa

Des dels fets racistes contra els temporers immigrants a El Ejido al febrer de 2000, l'aixecament de joves dels suburbis a París a l'octubre de 2005, o les baralles entre fanàtics d'equips de futbol a tot Europa, no es fa difícil trobar exemples d'enfrontaments entre bandes urbanes, de fenòmens de desbordament, d'agressions col·lectives per motius xenòfobs o de violència dirigida contra les autoritats públiques.¹¹ La violència directa en l'àmbit urbà es pot manifestar sota la forma de malmesa o destrucció del mobiliari urbà, d'agressions físiques i sexuals, de robatoris, etc.

A la Unió Europea, gairebé el 15% de les persones són víctimes d'algun tipus de violència cada any.¹² Cal tenir en compte, a banda de la situació real de violència, la incidència que té la percepció d'inseguretat respecte de la violència: en efecte, tot i que des de mitjans dels anys noranta s'ha reduït la taxa de victimització (del 21,6% al 1996 al 14,9% al 2004), la percepció d'inseguretat no s'ha reduït de forma corresponent.

Les ciutats estan seguint una tendència de privatització de la seguretat, on el recurs creixent a càmeres de videovigilància i guardes de seguretat privada fan témer una protecció de la violència condicionada a l'estatus social.

Les ciutats, doncs, han de fer un esforç per continuar reduint la violència urbana, així com la percepció d'inseguretat. La prevenció és una de les maneres més efectives –i la més econòmica– de fer front a la violència.

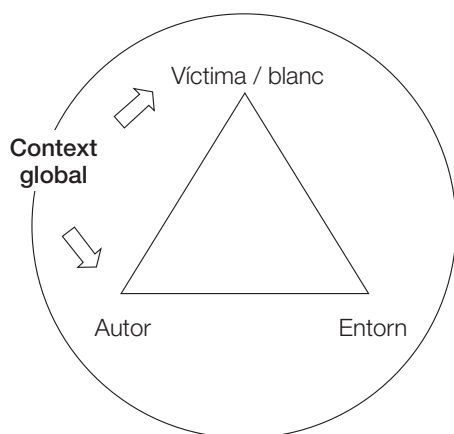
11. *Les violences urbaines, une exception française? Enseignements d'une comparaison internationale*. La note de veille n° 23. (Centre d'analyse stratégique, 23 d'octubre de 2006). <http://www.strategie.gouv.fr/IMG/pdf/NoteExterneDeVeille31.pdf>

12. Es fa referència aquí al grau de **victimització**: la proporció de persones que hagin patit, com a mínim una vegada, algun tipus de violència tipificat com a crim durant un any. Les dades d'aques paràgraf són de *The Burden of Crime in the EU. Research Report: A Comparative Analysis of the European Crime and Safety Survey (EU ICS, 2005)*, p. 19.

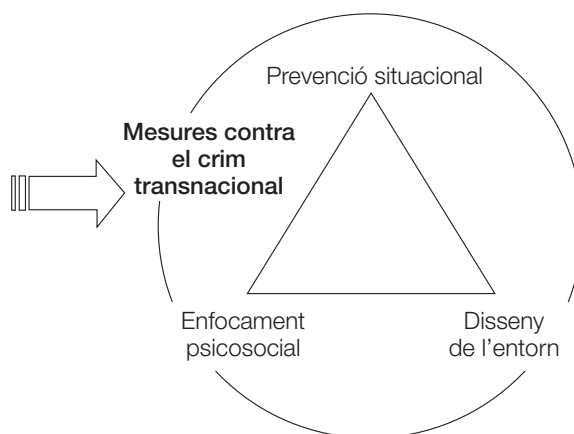
Sovint, les situacions violentes a la ciutat responen a una acumulació de causes. Aquestes causes es poden agrupar en quatre grans àmbits.¹³

- La presència d'una **autora** procliu a actuar amb violència (per motius personals –pels seus trets de personalitat, si té dificultat per controlar els seus impulsos– o socials –si l'autora ha patit un context de violència familiar, de situació d'exclusió, etc.).
- La facilitat d'accés a la **víctima** o al **blanc** de l'agressió violenta.
- Un **entorn** que facilita l'esdeveniment de la situació violenta.
- Un **context global** que retroalimenta la violència.

Condicions d'una situació violenta

Mesures preventives

La identificació d'aquestes condicions permet definir una resposta de mesures preventives integrades des de quatre vessants: l'atenció a les causes psicosocials que predisposen l'autor a la violència, l'apoderament de la víctima o el reforçament del blanc, la modificació de les condicions de l'entorn, i les mesures per incidir en els factors transnacionals de la violència.

Aquests tipus de mesures són complementàries. Per una major efectivitat de les polítiques de prevenció haurien de ser implementades simultàniament i de forma integrada, i preferentment en consulta amb la ciutadania.

Veiem a continuació què proposa cadascun d'aquests enfocaments de prevenció de la violència:

Enfocament psicosocial (incidir en les condicions de l'autor)

L'enfocament psicosocial té per objectiu incidir en les causes personals (baix control dels impulsos, trets de personalitat amb tendències violentes) i socials (pobresa, atur, violència intrafamiliar, etc.) que poden condicionar a una persona a cometre accions violentes.

13. A. Hein, *CPTED (Crime Prevention Through Environmental Design): una alternativa para la prevención de la delincuencia y la reducción del temor*. p. 65.

Les accions en aquest àmbit, doncs, estan dirigides a col·lectius de risc. Les mesures amb un enfocament psicosocial requereixen un enfocament a llarg termini.

Les polítiques més freqüents d'aquest àmbit són les que tracten de:

- **Prevenir la violència domèstica**, oferint formació sobre com manegar els conflictes familiars sense violència, desenvolupant programes d'assistència a famílies amb problemes de violència o d'abusos de drogues, proveint assistència de serveis socials, organitzant centres d'acollida per grups vulnerables amb necessitats específiques (dones maltractades, menors), etc.
- **Reduir els factors de risc**, prenent mesures per reduir el consum irresponsable d'alcohol i de drogues, garantint les condicions econòmiques i socials mínimes pel desenvolupament autònom de les persones,¹⁴ creant condicions per afavorir l'ocupació i l'auto-ocupació, garantint l'assistència dels serveis socials, etc.
- **Oferir activitats d'interès per als joves**,¹⁵ prevenint l'absentisme i la deserció escolar, promovent activitats destinades a infants i joves a través de la utilització de noves tecnologies (Internet, elaboració de vídeos), l'esport, etc., reduint els efectes de la cultura de la violència en els joves, obrint espais de participació en les polítiques juvenils, garantint perspectives de sortides laborals dignes, etc.

Regulant bandes urbanes, el cas dels Latin Kings i els Ñetas a Barcelona

Objectiu: Facilitar la reconversió de bandes urbanes a la vida associativa normalitzada i no violenta.

Context: L'assassinat d'un jove a mans de membres d'una banda urbana va despertar l'alarma social en contra d'aquestes formacions enfrontades entre elles.

Descripció: L'Ajuntament de Barcelona, junt amb altres institucions i el suport d'antropòlegs i mediadors, ha facilitat que les bandes Latin Kings i Ñetas, històricament enfrontades, rebutgin la violència. Gràcies a la negociació que els va fer arribar a una treva mútua, les bandes s'han legalitzat com a associacions culturals i s'han incorporat en el món associatiu normalitzat. A canvi d'abandonar les activitats violentes, podran accedir a les subvencions a l'abast de les associacions juvenils.

Resultats: És la primera vegada que s'aconsegueix el compromís d'unes bandes armades de deixar la violència. De moment no s'han registrat nous actes violents per part d'aquestes bandes.

Contacte dels Serveis de Prevenció de l'Ajuntament de Barcelona: Josep Maria Lahosa i Cañellas: jlahosa@mail.bcn.es, Carles Freixa: feixa@geosoc.udl.es

Carles Freixa, antropòleg participant en el procés, destaca 5 factors que han facilitat el seu bon desenvolupament: la iniciativa i el compromís continuat dels líders i de la majoria dels membres de les organitzacions; el suport al procés per part dels poders públics; la participació de la societat civil (universitat, Església, associacions llatinoamericanes, etc); la professionalitat de les policies de Catalunya, i el canvi en les imatges dominants transmeses pels mitjans de comunicació.

14. Veure l'apartat «Integració econòmica».

15. L'oferta d'activitats específiques per a joves és deguda al fet que és un col·lectiu amb especial risc de caure en activitats delictives i violentes. Sobre aquest tema, veure l'apartat «Infants i joves».

- **Limitar els comportaments violents:** a través de programes per aprendre a canalitzar les reaccions violentes, de serveis d'assistència psicològica, etc.

URB-AL 14. Dins del projecte URB-AL de cooperació entre ciutats d'Europa i d'Amèrica Llatina promogut per la Unió Europea, l'objectiu de la xarxa URB-AL 14 (www.urbalvalparaiso.cl) és enfortir les capacitats de gestió en l'àmbit de la seguretat ciutadana dels ens locals europeus i llatinoamericans, mitjançant l'intercanvi, la difusió i l'aplicació de bones pràctiques.

Contacte: red14@urbalvalparaiso.cl

Prevenició situacional (reforçar la víctima/el blanc)

La **prevenció situacional** és una estratègia per aconseguir que les víctimes o els blancs de la violència no siguin tan vulnerables. Al mateix temps, busca limitar la percepció d'inseguretat de la ciutadania. Incidir sobre la percepció de la seguretat és essencial ja que generalment aquesta creix encara que no hi hagi un augment equivalent de la criminalitat.

La prevenció situacional pren mesures com:

- **Alterar l'atractiu del blanc:** Els robatoris, les destruccions de mobiliari urbà, etc. es poden minimitzar eliminant l'interès per l'objecte (posar cabines telefòniques o instaurar un pagament del transport públic amb sistemes no monetaris (targetes, fitxes, etc.) per a evitar que es malmetin per a treure'n els diners, els atracaments, etc.)
- **Marcar el blanc** per facilitar el seu seguiment, en cas de ser robat. Aquesta tècnica ja s'utilitza amb les armes de foc o els motors de cotxes i motos, que tenen números de registre.
- **Endurir el blanc i la víctima,** amb l'objectiu de fer-los més resistents a un atac. En el cas dels objectes, es pot fer escollint mobiliari urbà antivandàlic. En el cas de les persones, es poden organitzar tallers d'autodefensa, fer campanyes informatives de prevenció de robatoris, etc. Una mesura molt efectiva d'enduriment de la víctima són les iniciatives de seguretat comunitària.
- **Oferir alternatives:** Preveure espais condicionats per a usos que d'altra manera podrien fer malbé el mobiliari urbà, com crear pistes de *skate*, o posar a disposició parets per pintar grafitis.

Dafne Toolkit ofereix innumbrables recursos i eines per donar resposta a la violència contra les nenes, les joves i les dones (com elaborar un projecte, com fer una campanya de comunicació, etc. i més de 400 exemples de projectes en aquest àmbit, desenvolupats del 1997 al 2005 en el marc del projecte Daphne de la Unió Europea <http://www.daphne-toolkit.org/>).

Disseny de l'entorn (fer més segur l'entorn)

El disseny de l'entorn¹⁶ pretén modificar l'espai urbà per assolir un doble objectiu: disminuir les possibilitats de cometre un delicte i, alhora, facilitar que les persones se sentin més segures.

Implicar les dones en el disseny urbà a Londres, Bristol i Manchester

Objectiu: Aconseguir un disseny urbà segur per als barris mitjançant la implicació de les comunitats.

Descripció: El projecte *Making Safer Places*, implementat a Londres, Bristol i Manchester (Regne Unit), té un fort component d'apoderament de les comunitats, ja que compta amb la participació de dones de minories ètniques, amb discapacitats i dones grans per intervenir en la millora de les condicions de seguretat dels seus barris. Aquestes dones participen en marxes exploratòries pels carrers per identificar els punts que els semblen més insegurs, fan d'interlocutores amb les forces de seguretat locals, organitzen grups de formació entre iguals per temes de seguretat, entre altres accions.

Resultats: Aquest treball de participació comunitària ha permès la incorporació de criteris de gènere en l'elaboració de polítiques i en les pràctiques de seguretat. Les solucions més encertades identificades per les dones implicades en el projecte seran recollides com a bones pràctiques, i integrades com a recomanacions en les polítiques i les pràctiques estatals de seguretat.

Contacte del Servei de Disseny de Dones: Catherine Robertson info@wds.org.uk.

El Servei de Disseny de Dones (www.wds.org.uk) és un bon exemple de com desenvolupar pràctiques de seguretat amb la participació de la comunitat afectada.

Alguns principis essencials del disseny de l'entorn per prevenir la violència són¹⁷:

- **Senyalització:** Facilitar la ubicació en l'espai i el sentiment de control sobre l'espai. Els cartells informatius, els senyals de sortida, els telèfons o botons d'urgència, la senyalització dels recorreguts són diferents formes de senyalitzar els espais.
- **Visibilitat:** Assegurar que els espais públics permetin veure i ser vistos per reforçar el sentiment de seguretat. La visibilitat es pot afavorir gràcies a l'enllumenat públic, evitant que la vegetació o el mobiliari urbà s'interposi en els angles de visió, posant miralls per cobrir angles morts, etc.
- **Afluència:** Com que es considera l'aïllament com un factor de risc, és positiu afavorir la presència de persones en els espais públics. La forma més comuna de garantir el principi d'afluència és afavorint els espais multifuncionals (preveure espais per a botigues als passadissos del metro, flexibilitzar els horaris comercials, etc.).

16. Aquests programes es coneixen per les sigles DOC (*Design Out Crime* 'Eliminar el Crim mitjançant el disseny'), o CPTED (*Crime Prevention Through Environmental Design*). Cal tenir en compte, també, que sovint els conceptes de Prevenció situacional i de Prevenció del Crim a través del Disseny de l'Entorn s'utilitzen indistintament, referint-se a ambdós enfocaments alhora. En aquest estudi s'ha optat per diferenciar-los per entendre bé el seu abast diferenciat.

17. A. Michaud, (coord.), *Pour un environnement urbain sécuritaire. Guide d'aménagement* (Femmes et Villes International, Montréal, 2004).

- **Vigilància:** Fer sentir a agressors potencials que estan vigilats, ja sigui per la presència de persones en un espai que estableix un control social espontani (vigilància natural), o a través d'una vigilància més formal (policia de proximitat).

Com que no permeten donar una resposta immediata en cas de robatori o agressió, els sistemes de vigilància com ara les videocàmeres o les línies telefòniques de socors no semblen gaire efectives.

- **Manteniment dels espais:** El manteniment defectuós d'un espai incita a la seva degradació, mentre que un bon manteniment convida a l'afluència de persones i per tant redueix el risc de vandalisme. Assegurant un manteniment regular del mobiliari urbà malmès, utilitzant materials tractats contra els grafitis, promovent el manteniment dels terrenys i dels edificis privats pels seus propietaris, s'afavoreix el manteniment dels espais.
- **Participació de la comunitat:** Promoure que la població faci seus els espais públics garanteix que es degradin menys, i que siguin utilitzats. Una de les estratègies més comunes d'afavorir el sentiment de pertinença pels espais públics és fer que la comunitat sigui partícip del seu disseny i manteniment a través d'espais de participació, de jornades de treball comunitari, etc.

Certificació policial d'habitatges segurs

Objectiu: Promoure la incorporació de criteris de seguretat en la construcció i reforma d'edificis, a partir d'un sistema de certificació.

Context: La prevenció de la violència mitjançant el disseny de l'entorn és un tema d'interès dels investigadors holandesos des de mitjan dels anys seixanta. Dues dècades més tard el mercat immobiliari comença a incorporar els criteris de seguretat a partir del disseny, fins que el 1996 se'n crea la certificació com a tal.

Descripció: Partint d'una llista (*Delft Checklist*, encarregada per la municipalitat de l'Haia a principi dels anys noranta) de més de 30 indicadors concrets de seguretat (enllumenat adequat, presència de persones en espais públics, existència de vies d'escapament, etc.) i d'inseguretat (gran nombre d'entrades accessibles, presència de béns de valors a les cases, botigues, etc.), s'edita un manual per orientar arquitectes i constructors en el disseny segur. El grau de compliment de les 55 recomanacions del manual es correspon a una puntuació que permet que la policia determini si un edifici obté la certificació d'habitatge segur.

Resultats: Les avaluacions existents revelen que en els habitatges certificats es redueix de forma significativa la probabilitat de robatori: de 1994 a 1999, la probabilitat de victimització a les cases ha baixat del 20 ‰ a l'1 ‰. Aquest èxit ha fet que la legislació de construcció adoptés al 1999 aquests criteris d'enduriment del blanc.

Contacte de l'Institut de Policia dels Països Baixos: npiewc@euronet.nl.

El Fòrum Europeu per la Seguretat Urbana (www.fesu.org) és una xarxa creada el 1987 amb prop de 300 ajuntaments d'arreu d'Europa amb el doble objectiu d'intercanviar pràctiques que promoguin la seguretat ciutadana, i d'enfortir les polítiques de prevenció del crim desenvolupades per les municipalitats. Aquest Fòrum té una branca espanyola amb 30 ciutats adherides.

Contacte de la branca espanyola: Josep Maria Lahosa i Cañellas, lahosa@bcn.cat.

El manual *Espacios urbanos seguros* ofereix recomanacions concretes per a incorporar criteris de seguretat en el disseny urbà. <http://www.pazciudadana.cl/documentos/manualespaciosurbanosseguros.zip>.

Incidir en el context global (la lluita contra el crim organitzat transnacional)

Algunes accions violentes de la ciutat tenen una dimensió que s'escapa de l'abast dels municipis. Les ciutats han d'estar preparades, per exemple, per atendre més casos de sobredosi a la ciutat quan creix del cultiu d'opi a l'Afganistan i augmenta la puresa de l'heroïna.¹⁸ Recíprocament, han de ser conscients que la cocaïna o el cànnabis que arriba a la ciutat pot estar finançant el conflicte armat d'Afganistan o de Colòmbia.

El **crim organitzat transnacional** inclou el tràfic de drogues (cocaïna, heroïna, drogues sintètiques, cànnabis, productes farmacèutics classificats com a drogues i substàncies anabolitzants); crims contra les persones (tracta de persones, el tràfic il·lícit d'immigrants i l'exploració infantil); crims financers i contra la propietat (blaqueig de diners, corrupció, robatoris organitzats, robatoris de béns culturals), i altres tràfics il·lícits (vehicles robats, tabac, armes, residus il·legals).¹⁹

El crim organitzat transnacional existeix a les ciutats de tot Europa, especialment les grans i les que tenen connexions internacionals (aeroports, ports). La complexitat d'aquest tipus de crims requereix ser abordada des de tots els àmbits, inclòs el local. El paper que poden tenir els ajuntaments és tant d'intervenció directa, com de coordinació entre els diferents actors locals (policia, serveis de salut, organitzacions de la societat civil), però també internacionals (Comitè Internacional de la Creu Roja, Organització Internacional de les Migracions) que poden incidir en aquesta problemàtica. Algunes de les actuacions que es poden emprendre per limitar el crim organitzat transnacional a la ciutat són:

- **Tràfic de drogues:** el tràfic de drogues és el tipus de crim organitzat transnacional més estès a Europa. La droga prové majoritàriament dels Balcans i de l'Europa central i de d'Amèrica del Sud via Àfrica de l'est, i entra per Espanya, els Països Baixos i Bèlgica.²⁰ Com en els altres tipus de crims organitzats transnacionals, la resposta al tràfic de drogues no recau exclusivament en la policia: els ajuntaments poden coordinar els diferents actors i animar la implicació de la comunitat. Les actuacions han de permetre reduir:
 - El **consum:** mitjançant accions de regeneració de comunitats de risc, campanyes de sensibilització als efectes de consum, facilitant tractaments per acabar-ne amb la dependència, fent que el disseny de l'entorn en dissuadeixi el consum al carrer i promovent en canvi que el consum es faci en espais de seguretat com les narcosales.

18. Comunicat de premsa d'UNODC, 5 d'octubre de 2006. <http://www.un.org/spanish/News/fullstorynews.asp?NewsID=7892>

19. Segons la classificació de l'Informe 2005 de la Unió Europea sobre Crim Organitzat. http://www.europol.europa.eu/publications/EUOrganisedCrimeSitRep/2005/EU_OrganisedCrimeReport2005.pdf

20. Informe 2005 de la Unió Europea sobre Crim Organitzat.

- La **venda**: identificant els llocs de venda i promovent plans d'acció integrats en aquelles zones, condicionant l'atorgament de llicències de bars al control del consum de drogues;²¹

Caixa d'eines per reduir el consum i la venda de drogues

(www.crimereduction.gov.uk/toolkits/dr00.htm). La pàgina web *Reducció del Crim*, que depèn del Ministeri d'Interior del Regne Unit, ofereix un seguit d'eines pràctiques per fer front a diversos tipus de crims.

Altres caixes d'eines per a la prevenció de crims de dimensió transnacional es refereixen al tràfic de persones (www.crimereduction.gov.uk/toolkits/tp00.htm), als robatoris de vehicles (<http://www.crimereduction.gov.uk/toolkits/vc00.htm>), etc.

- **Crims contra les persones**: aquest tipus de crims sovint implica grups criminals de diversos països alhora. Es detecta que sovint les víctimes i els victimaris del tràfic de persones solen provenir del mateix país. Els principals crims contra les persones són:
 - **Tràfic il·lícit de migrants**: és «la facilitació de l'entrada il·legal d'una persona en un Estat [...] del qual aquesta persona no sigui nacional o resident permanent amb la finalitat d'obtenir, directament o indirectament, un benefici financer o un altre benefici d'ordre material».²² La procedència numèricament més elevada és de la Xina; alguns països, com Ucraïna i el Marroc són punts pels que transiten moltes persones migrants.
 - **Tracta de persones**: és «la captació, el transport, el trasllat, l'acollida o la recepció de persones, recorrent a l'amenaça o a l'ús de la força o altres formes de coacció, al segrest, al frau, a l'engany, a l'abús de poder o d'una situació de vulnerabilitat o a la concessió o recepció de pagaments o beneficis per obtenir el consentiment d'una persona que tingui autoritat sobre una altra, amb finalitats d'explotació».²³ Les principals formes de tràfic de persones són l'explotació de la prostitució aliena o altres formes d'explotació sexual, els treballs o serveis forçats, l'esclavitud o l'extracció d'òrgans. Entre els casos de tràfic de persones a Europa, el més corrent és l'explotació sexual femenina, que en representa més del 75% dels casos.²⁴ Sovint les víctimes es refien més de les dones, un fet que ha incrementat la participació d'aquestes en la comissió de crims d'aquest tipus.

21. Sobre com minimitzar l'impacte del consum i evitar la venda en els bars nocturns, veure *Safer Clubbing Guide. Guidance for licencing authorities, club managers and promoters*. Home Office, London Drugs Policy Forum and Release. <http://www.drugs.gov.uk/publication-search/young-people/safer-clubbing-guide.pdf?view=Binary>.

22. Annex III de la Convenció de Nacions Unides contra la Delinqüència Organitzada Transnacional. A/RES/55/25, de 8 de gener de 2001.

23. Annex II de la Convenció de Nacions Unides contra la Delinqüència Organitzada Transnacional. A/RES/55/25, de 8 de gener de 2001. http://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525s.pdf

24. *Trafficking in Persons: Global Patterns* (United Nations Office on Drugs and Crime, UNODC, 2006). http://www.unodc.org/pdf/traffickinginpersons_report_2006ver2.pdf

La tracta de persones a la ciutat es pot minimitzar prenent mesures²⁵ per reduir les activitats lucratives que se'n beneficien, millorant el control dels fluxos de persones i donant suport a les víctimes:

- Els ajuntaments poden **controlar els negocis de més risc** (condicionant les llicències a saunes i llocs de prostitució, inspeccionant tallers susceptibles d'exploitar víctimes de la tracta).
- Fent campanyes de sensibilització (a persones en punts d'entrada internacionals a la ciutat, a clients de llocs de prostitució) per **afavorir el control social i la denúncia**.
- De cara a les **víctimes**, els ajuntaments poden donar suport psicològic i mèdic, garantir la seva seguretat acollint les víctimes en habitatges protegits, o oferir suport legal i per la clarificació de la seva condició d'immigrant.
- En cas de **retorn** de la víctima al seu lloc d'origen, i per tal de garantir la **seguretat** de la persona, es pot contactar organitzacions internacionals com la Creu Roja, la Organització Mundial de les Migracions o organitzacions de la societat civil del lloc d'origen.

L'ésser humà – no està en venda

Objectiu: Sensibilitzar els governs locals entre altres actors de la gravetat del problema del tràfic de persones a Europa i visualitzar les mesures que cal prendre per incidir en aquesta nova forma d'esclavatge.

Context: El tràfic de persones afecta la majoria de països membre del Consell d'Europa, ja sigui com a països originaris o com a països de destinació, una problemàtica en la qual aquest organisme s'ha implicat des dels anys vuitanta. A partir del 2006, llança la campanya «L'ésser humà – no està en venda» (http://www.coe.int/t/dg2/trafficking/campaign/docs/overview/default_FR.asp?) per aconseguir el màxim suport per la Convenció del Consell d'Europa per la lluita contra el tràfic d'éssers humans, perquè aquesta pugui entrar en vigor el 2008.

Descripció: Dins del marc d'aquesta campanya, el Congrés de poders locals i regionals del Consell d'Europa promou la implicació de les ciutats i les regions europees. En primer lloc, busca el seu suport mitjançant una declaració política de compromís amb la lluita contra el tràfic de persones (http://www.coe.int/t/congress/stoptrafficking/default_FR.asp?). En segon lloc, proposa un seguit de mesures a l'abast dels governs locals per materialitzar aquest compromís.²⁶

Resultats: Més de 150 ciutats i xarxes de governs locals, tant d'Europa occidental com d'Europa oriental han signat el manifest contra el tràfic de persones.

Contacte: congress.web@coe.int.

- **L'exploatació infantil:** «Comprèn a tots els infants menors de 12 anys que desenvolupen qualsevol activitat econòmica, als infants de 12 a 14 anys que realitzen treballs perillosos, i a tots els infants que són víctimes de les pitjors formes de treball»

25. Les mesures s'han inspirat en *Trafficking of people* (www.crimeprevention.gov.uk/toolkits/tp00.htm), una de les eines de reducció del crim editades per la pàgina *Crime Prevention*, amb propostes per reduir el crim des de l'àmbit local.

26. Per trobar informació més detallada d'aquestes mesures, destinades tant a països d'origen com a països de destinació del tràfic, consultar el document *La lutte contre la traite et l'exploitation sexuelle des êtres humains: le rôle des villes et des régions. CG (12)-9 Partie II*. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=889055&BackColorInternet=e0cee1&BackColorIntranet=e0cee1&BackColorLogged=FFC679>.

infantil».²⁷ No existeixen dades de la dimensió de l'explotació infantil a Europa, en part perquè una de les seves formes, la pornografia infantil, té una dimensió transnacional i és molt difícil d'identificar: «La Interpol té imatges fotogràfiques de més de 20.000 infants que han patit abusos sexuals per a la producció d'aquestes imatges. Al maig del 2006, menys de 500 d'aquestes víctimes havien estat identificades i esdevingut subjecte de protecció».²⁸

Les principals mesures a l'abast dels ajuntaments per limitar l'impacte de l'explotació infantil són:

- Reforçar la formació del personal de serveis socials, de les escoles, etc. en la **identificació de possibles víctimes**; assegurar l'intercanvi d'informació amb la policia per facilitar la identificació de víctimes.
- Crear serveis d'**assistència psicològica i mèdica a les víctimes** de l'explotació.
- **Crims financers**: La lluita contra els crims financers té sentit per si mateixa, però també perquè limita el marge d'acció d'altres activitats delictives, com el tràfic de persones o de drogues. Si bé el blanqueig de diners succeeix sobretot fora de la Unió Europea, en països amb regulacions d'impostos i de control de la procedència del diner molt laxes, altres crims financers estan molt estesos: l'any 2004, es van confiscar 860 661 bitllets d'euros falsificats, per un valor de 45 179 430 euros.²⁹

Els ajuntaments poden combatre el crim financer a través d'actuacions com:

- **Dificultar el crim financer de les empreses de la ciutat**: Identificant els sectors econòmics més afectats per la corrupció ja sigui a través d'informació interna del govern local o d'informació recollida per les persones afectades (serveis de denúncia).
- **Reforçar la transparència de l'administració local** per actuar com a exemple enfront de la corrupció: Supervisant l'eficàcia dels serveis municipals, definint codis de conducta dels treballadors municipals per prevenir la corrupció, establint mecanismes per afavorir el control de la ciutadania de les despeses públiques, fent que les planificacions participatives de polítiques públiques permetin fer un seguiment de les despeses efectuades, reforçant els mecanismes de control de l'adjudicació de contractes per part del sector públic, augmentant la transparència i la transmissió d'informació dels serveis oferts per l'Ajuntament, traspasant el màxim d'informació als mitjans de comunicació per fer-los partícips del control de les despeses del govern local, etc.

Avis públic (<http://www.avvisopubblico.it/index.shtml>) és una xarxa d'ens locals italians per la formació civil contra les màfies. La xarxa promou activitats de sensibilització contra les màfies i de memòria per les seves víctimes, ofereix informació sobre la dimensió de la criminalitat organitzada a Europa i publica documentació destinada als governs locals per a fer front a aquests problemes.

Contacte: info@avvisopubblico.it

27. Definició d'UNICEF.

28. Dades d'Interpol del maig de 2006 citades a *Visible evidence – forgotten children*. (Save the children, 2006). http://www.savethechildren.org.uk/scuk_cache/scuk/cache/cmsattach/4344_Visible_Evidence_-_Forgotten_Children_FINAL.pdf

29. Dades de l'Informe 2005 de la Unió Europea sobre crim organitzat.

- **Altres tràfics il·lícits:** Els vehicles i les armes. Quant als primers, cada any se'n roben a la Unió Europea prop d'1 300 000, tot i que entre el 60% i el 70% d'aquests es recupera. Actualment, la majoria de grups de crim organitzat que roben vehicles provenen de Polònia o Lituània. Quant a les segones, les que circulen per la Unió Europea, moltes provenen dels Balcans i de Bulgària, on se'n fabriquen a molt baix preu.³⁰
 - Per solucionar el cas dels vehicles, cal prendre mesures de disseny de l'entorn (il·luminació, etc.) per afavorir la **vigilància** natural, reforçar la vigilància en zones de robatoris recurrents de la policia municipal.
 - Per solucionar el cas de les armes, cal regular-ne restrictivament el port, inclòs el de la policia municipal, destruint les armes confiscades, etc.

Transformació de conflictes

Els conflictes a la ciutat poden sorgir en una infinitat de contextos, als barris, als transports públics, als centres escolars, als centres de salut, als comerços, etc. així com en el si de col·lectius variats: a les comunitats, a les famílies, etc.

S'entén per **conflicte** «aquella situació de disputa o divergència en la qual hi ha una contraposició d'interessos (tangibles), necessitats i valors en pugna».³¹

En la tradició europea, com en les altres cultures, existeixen formes tradicionals de fer front als conflictes basades en el diàleg, l'escolta i la recerca conjunta de sortides al conflicte. Tot i que durant segles, aquestes pràctiques tradicionals s'han vist substituïdes progressivament per sistemes judicials més i més burocratitzats, els últims decennis han vist com algunes institucions i organitzacions de la societat civil han reprès mètodes de transformació de conflictes. A partir dels anys vuitanta, aquests s'han començat a estendre per tot el continent europeu. La proporció d'aquestes pràctiques transformadores a Europa és encara molt minoritària respecte al sistema judicial, però moltes institucions en reconeixen els avantatges i en promouen el desenvolupament. Alguns països, com Noruega o Àustria, en són capdavanters.

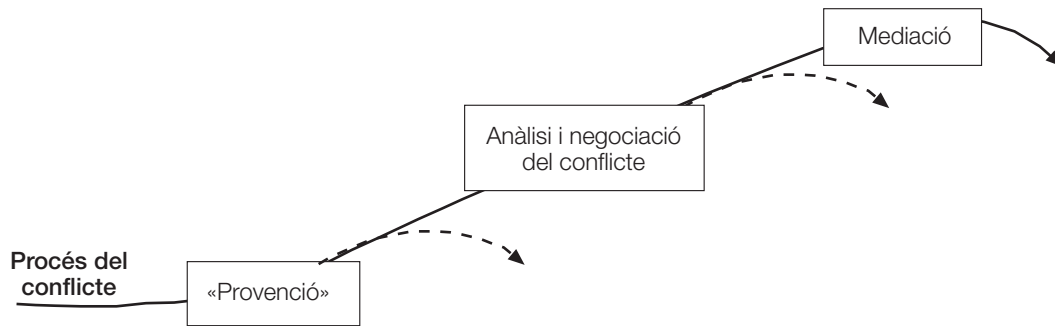
Per afrontar els conflictes de forma reparadora des de l'àmbit local, existeixen principalment dues vies: la via **consensual**, on l'objectiu és trobar un compromís a proposta de les parts implicades en el conflicte, i la via **judicial** restaurativa, en la qual la solució final ve donada per les lleis. Cal tenir en compte, però, que la multiplicitat de pràctiques existents de cada un d'aquests dos enfocaments difumina la distinció entre l'un i l'altre.

Formes consensuals de transformació de conflictes

Les eines consensuals per afrontar el conflicte depenen de l'etapa en la qual es troba el procés del conflicte:

30. Dades de l'Informe 2005 de la Unió Europea sobre crim organitzat.

31. P. Cascón, *Educar en y para el conflicto*, p. 8. <http://www.escolapau.org/img/programas/educacion/publicacion005e.pdf>

- La «**Provenció**»:³² Són les condicions positives que es fomenten abans que esclati la crisi d'un conflicte, i que permeten afrontar el conflicte de forma positiva: la millora de les habilitats personals per fer front al conflicte (estima cap a un/a mateix/a i cap als altres, assertivitat, comunicació efectiva, escolta activa, presa de decisions per consens) i la promoció del sentiment de comunitat (coneixement, estima, confiança, cooperació respecte a les altres persones de la comunitat) són mesures de «provenció».

En l'àmbit local, la «provenció» es pot treballar promovent els espais de trobada entre diferents col·lectius del barri, afavorint la cooperació entre aquests, trencant la percepció desfavorable cap als col·lectius minoritaris, informant sobre els drets i els deures dels ciutadans, establint mecanismes regulars de diàleg entre ciutadans i l'ajuntament amb possibilitats reals de participació i mitjans per fer seguiment dels compromisos,³³ formant en l'educació per al conflicte (gestió de la ràbia, comunicació efectiva, assertivitat, etc.) tant a la ciutadania com al personal de l'Ajuntament, la Guàrdia urbana, etc.

Ciutadans i policia: com dialogar junts?

Objectiu: Desmuntar els estereotips mutus de ciutadans i policies.

Context: Es constata a la ciutat de Marsella (França) que les percepcions entre ciutadania i policia són molt negatives respecte a l'altre, i que la policia pateix una gran desmotivació i un baix concepte de la seva feina.

Descripció: El projecte, fruit de la col·laboració entre l'Associació Mediacions Ciutadans Rellu Shebba (MCRS), la companyia de teatre-fòrum No Abandonarem Mai l'Esperança (NAJE) (www.naje.asso.fr), i l'Escola Nacional de Policia de Marsella, es concreta en la realització de 12 sessions de 6 h. En aquestes sessions, els participants (1/3 de ciutadans i 2/3 de policies) treballen, a través de tècniques teatrals, situacions de conflicte que han viscut en relació a l'«altre». El taller finalitza amb una representació teatral sobre els temes en els quals s'ha reflexionat durant el taller davant de la resta d'alumnes de l'escola de policia.

Resultats: L'experiència es valora com un bon instrument per començar a desmuntar els estereotips mutus, que s'ha dut a terme durant 3 anys (de 2001 a 2003).

Contacte de l'associació MCRS: Hélène Marx: ass.mcrcs@wanadoo.fr; de l'associació NAJE

32. En el cas del conflicte, a diferència de la violència, es parla de «**provenció**» i no de «prevenció» per dos motius. El primer és que, al contrari de la violència, els conflictes no són necessàriament destructius: quan evolucionen sense violència poden permetre transformar les relacions de forma constructiva. Els conflictes són inevitables entre persones amb interessos divergents, per la qual cosa no s'han d'evitar, sinó afrontar-los de forma no violenta. La paraula *provenció*, en segon lloc, remet al verb *provenir*, entenent que la seva funció principal és proveir a les persones de les habilitats per fer front als conflictes de forma constructiva.

33. Veure l'apartat «Participació ciutadana».

- **Anàlisi i negociació dels conflictes:** són els instruments que permeten a les persones implicades en el conflicte adquirir una visió acurada del conflicte: de les seves causes (el problema), dels actors implicats (la persona), i del moment en el qual es troba el conflicte (el procés). Aquesta visió de conjunt del que s'anomenen les 3 P (persona-procés-problema) és la que ha de permetre que les parts implicades en el conflicte trobin per elles mateixes una solució negociada i convenient per totes dues.

L'anàlisi i la negociació dels conflictes es pot afavorir en l'àmbit local analitzant els processos de polarització en el barri i oferint facilitats als actors implicats per intervenir-hi per ells mateixos, mitjançant la figura de l'*ombudsman*, 'el defensor del poble', per protegir a la ciutadania enfront de l'administració, etc.

Cafè del conflicte

Objectiu: Apropar el servei de mediació als seus usuaris potencials.

Context: El projecte es desenvolupa en un barri d'Oslo (Noruega) caracteritzat per diferents problemes socials, com rendes baixes, alt consum d'alcohol i de drogues, etc.

Descripció: Els mediadors locals es posen a disposició dels veïns en un bar del barri un parell d'hores per setmana, per oferir orientacions informals sobre com transformar situacions de conflicte. L'ambient informal del marc de l'intervenció facilita una desburocratització del servei.

Resultats: La majoria de casos mediat han estat principalment de conflictes veïnals. Tot i que el número de conflictes en els quals s'ha intervingut és encara limitat, s'avaluen positivament, ja que han permès millorar la capacitat dels usuaris de gestionar ells mateixos els seus conflictes.

Font: *Restorative Justice: An Agenda for Europe*.

http://www.euforumrj.org/readingroom/Barcelona/workshop_1.pdf

- **Mediació:** és el procés en el qual intervé una tercera part aliena al conflicte per tal de facilitar que les parts arribin a una solució negociada.

Mentre que la «provenció» i l'anàlisi i la negociació de conflictes són etapes en les quals intervenen directament les persones implicades, en la mediació intervenen tercers, actors no directament implicats en el conflicte.

La mediació en el si del municipi es facilita donant a conèixer l'existència dels serveis de mediació i guanyant-se la confiança de la ciutadania i de les institucions locals, treballant concertadament amb altres actors locals (escoles, serveis socials, etc.), i portant a la pràctica els serveis de mediació pròpiament dits per resoldre els conflictes.

La Mediació Urbana Europea (<http://reseau-mediationlocale.fesu.org>) agrupa mediadors comunitaris, investigadors i altres actors amb l'objectiu de sensibilitzar a favor de la cultura de la mediació, d'analitzar els programes de mediació existents a les ciutats europees, i de desenvolupar pràctiques de mediació integrades en les polítiques públiques. La xarxa ha editat dossiers de recerca comparant la realitat de la mediació a diferents ciutats, i té altres recerques encetades. La xarxa Mediació Urbana Europea forma part del Forum Europeu per la Seguretat Urbana (FESU).

Contacte del gestor del programa de recerca, Sven Engel: engel@urbansecurity.org

La «provenció», l'anàlisi i la negociació de conflictes, i la mediació són pràctiques cada cop més esteses, tot i que amb graus ben diferents d'implantació: mentre que als països nòrdics –en particular els escandinaus– es practiquen aquestes mesures des dels anys vuitanta, al sud d'Europa són molt més recents. A part de la tradició més o menys recent, es poden trobar models molt diferents: aquells que es focalitzen en la mediació, o els que s'esforcen per fer una aproximació més *proventiva*, aquells que aposten per un servei professionalitzat, o els que afavoreixen la intervenció de ciutadans voluntaris i persones especialment respectades per la comunitat. Les intervencions poden ser assumides per associacions independents, o directament per les institucions municipals:³⁴

- **Model de gestió i finançament públic:** en formen part els serveis de mediació totalment assumits pel municipi. Sovint, aquests serveis de mediació s'especialitzen en temes concrets: mediació intercultural, mediació familiar, mediació comunitària, etc.
- **Model de finançament públic i gestió privada:** els ajuntaments externalitzen els serveis de mediació a organitzacions de la societat civil, centres de recerca etc. En són un exemple l'Independent Mediation Service de Liverpool (Regne Unit), el SeMeCo de Mataró, Vivacité Marseille (França), etc.
- **Model de gestió per la societat civil:** parteix d'iniciatives de la societat civil i s'estructuren partint de la base d'un cos de voluntaris. Els ajuntaments poden col·laborar amb aquest model, facilitant infraestructures públiques a les associacions mediadores, dirigint les persones cap a aquests serveis, oferint formació als seus voluntaris, etc. Exemples d'aquest model són les associacions *Rikos-ja riita-asioiden sovittelu* de Vantaa (Finlàndia), o *Ponent per la millora del Barri* del Raval a Barcelona.

Cada model té avantatges i inconvenients; cal tenir en compte que, sigui quin sigui el model escollit, és important preservar la independència del servei de mediació de l'administració. Per altra banda, també s'ha de poder garantir una continuïtat en el servei, i una qualitat en les intervencions mediadores.

Altres característiques són comunes a gairebé la totalitat de les pràctiques: els serveis de transformació de conflictes són gratuïts, per garantir-ne l'accés de tota la ciutadania sense excepció, i són com més independents millor de les autoritats, per garantir la imparcialitat de les decisions. Així, «sembla que es desenvolupa una figura europea de mediació. Amb eixos metodològics clars sobre el mediador i el seu estatut, sobre la recerca d'una professionalització del mediador que no exclou l'intervenció ciutadana quan aquesta està organitzada».³⁵

34. V. Delbos, «Médiation et régulation des conflits dans l'Europe des villes et des quartiers: essai d'un état des pratiques», a *Médiation sociale. Nouveaux modes de résolution des conflits de la vie quotidienne*. (Paris-Créteil, 21-23 de setembre de 2000. Les éditions de la DIV). www.ville.gouv.fr/pdf/editions/mediation-francais.pdf.

35. V. Delbos, ob. cit. p. 66.

Formes judicials de transformació de conflictes: la justícia restaurativa

Les formes judicials de transformació de conflictes, sovint anomenades mesures alternatives de resolució de conflictes³⁶ o justícia restaurativa, compleixen una doble funció: per una banda, constitueixen una forma judicial que supera la lògica del càstig i posa l'èmfasi en l'escolta de la víctima i la cerca de solucions satisfactòries per a les dues parts, i per altra banda descongestiona un sistema judicial tradicional lent, burocràtic, costós, i distant de les parts involucrades en el conflicte.

Així, la **justícia restaurativa** «treballa per resoldre els conflictes i reparar el dany. Encoratja a aquells que han causat el dany a ser conscients de l'impacte del que han fet i dona l'oportunitat de reparar-lo. També ofereix a aquelles persones que han sofert el dany la oportunitat de donar a conèixer el seu perjudici o pèrdua, i rebre'n una indemnització».³⁷

La justícia restaurativa és «per essència un mètode que redefineix els delictes com a conflictes –un fet que modifica el seu tractament».³⁸ Obté molts bons resultats per la transformació dels conflictes: es calcula que el grau de satisfacció tant de la víctima com de l'agressor és molt més elevat que en el sistema penal tradicional; 80% de les intervencions arriben a un acord, i un 90% d'aquests acords són respectats.³⁹

<i>Justícia tradicional</i>	<i>Justícia restaurativa</i>
• L'atenció es focalitza en l'agressor/a. • Es considera que el dany s'ha causat a l'estat. • Busca el càstig de l'agressor. • La víctima no té oportunitat de fer sentir la seva veu. Víctima i agressor tenen un contacte mínim.	• L'atenció es focalitza en la víctima. • Es considera que el dany s'ha causat a la víctima o a la comunitat. • Busca la reparació del dany en la víctima. • L'escolta entre les parts té un paper important. La víctima pot explicar com ha patit el dany. • Les parts implicades en el conflicte formen part de la solució.

Font: Elaboració a partir d'informació extreta de Restorative Justice Consortium.

La mediació penal alternativa es fonamenta en 3 principis clau:

- El **reconeixement** per part de l'agressor del dany que ha causat. L'agressor escolta la víctima per ser conscient de les conseqüències que han tingut els fets sobre ella.
- L'assumpció de la **responsabilitat** dels danys causats: l'agressor reconeix ser l'autor dels fets que han perjudicat a la víctima, i accepta assumir-ne la indemnització.

36. En anglès *Alternative Dispute Resolution*. Es pot trobar informació general sobre la Resolució Alternativa de Conflictes (ADR) als estats membre de la UE a http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_gen_en.htm

37. Restorative Justice Consortium. www.restorativejustice.org.uk/About_RJ/pdf/What_is_RJ3_2006.pdf

38. I. Aersten, *La Justice Restauratrice et la médiation en Europe*. Exposició presentada amb motiu de la Conferència «Régulation des Conflicts et Médiation dans les Villes Européennes» (Angers, 6 i 7 de maig de 2004), p. 9.

39. I. Aersten, ob. cit p. 12.

- La **reparació** del dany causat: Les solucions de compromís que s'acordin entre les parts tenen per objectiu no pas castigar l'autor dels danys sinó compensar la víctima pel que ha patit.

En l'àmbit local, la justícia restaurativa compta principalment amb dos instruments:

- **Mediació penal:** «Tot procés que permet a la víctima i al delinqüent participar activament, si hi consenten lliurement, en la resolució de les dificultats resultants del delicte, amb l'ajuda d'un tercer independent (mediador)». ⁴⁰

La mediació, doncs, no ofereix solucions per transformar el conflicte, sinó que facilita que les parts enfrontades es posin d'acord entre elles en una resolució acceptada per ambdues parts.

Cases de la justícia i del dret

Objectiu: Oferir serveis judicials més propers a la ciutadania, que facilitin l'accés a informació sobre els seus drets i els seus deures, així com lluitar contra la petita delinqüència en zones urbanes, fomentant mesures alternatives a la resposta penal.

Context: El Ministeri de Justícia de França crea, a partir dels anys noranta els primers equipaments d'aquest tipus en barris «sensibles» d'algunes ciutats.

Descripció: Els municipis que ho desitgin poden crear, amb el suport del Ministeri de Justícia, una Casa de la Justícia i el Dret. Cada Casa té un funcionament relativament autònom, i ofereix serveis com: la consultació jurídica; la gestió de conflictes de caire civil mitjançant la mediació i la conciliació; el suport a les víctimes a través de l'escolta i el suport moral i psicològic, la informació dels seus drets i l'acompanyament al llarg del procés judicial; aplicació de noves respostes a la delinqüència en vistes de fomentar la reparació del dany i d'evitar els judicis.

Resultats: L'avaluació positiva del funcionament de les Cases de la Justícia i del Dret ha fet que s'hagin creat prop de 120 cases, sovint implantades en zones sensibles. Aquestes atenen un nombre creixent de casos (4.500 casos el 2004), un fet que s'atribueix a la seva competència en respondre positivament a les necessitats de la ciutadania.

Contacte: <http://www.ville-orleans.fr/Qualite/Securite04.cfm>

- **Conciliació:** Cerca de solució al conflicte fora dels procediments judicials, i que és acceptada per les parts enfrontades. En aquest cas, qui proposa decisions de compromís no són les parts mateixes sinó la conciliadora.

La conciliació no s'aplica en qualsevol conflicte. S'aplica en aquells conflictes que posen en joc drets que estan a lliure disposició de les parts, que a la pràctica es resumeixen essencialment en petits conflictes individuals (conflictes veïnals, d'habitatge, de consum, contractes, etc.). ⁴¹

40. Recomanació núm. (99) 19 del Comité de Ministres del Consell d'Europa.

41. Informació sobre el sistema de conciliació a França: www.vie-publique.fr/politiques-publiques/juge-justice-proximite/reglement-conflits

Consells de Conciliació

Objectiu: Afavorir la resolució dels conflictes per vies no penals i descongestionar els serveis de justícia.

Context: Els Consells de Conciliació són una veritable tradició jurídica a Noruega, on existeixen des del 1795.

Descripció: Cada municipalitat noruega té un Consell de Conciliació format per tres advocats i tres advocats adjunts elegits per la municipalitat. Els consells intercedeixen entre les parts enfrontades (sempre que aquestes hi accedeixin) i proposen solucions per resoldre el conflicte.

Resultats: Els Consells de Conciliació resolen la majoria de les disputes civils del país.

Contacte: www.forlikraderet.no

La mediació i la conciliació, principals formes de Justícia Restaurativa en l'àmbit local, poden prendre diferents formes, en funció d'una concepció més individual o és comunitària del conflicte que es vol abordar. En un extrem hi ha els **encontres víctima-agressor**, en què només participen en l'exercici de la mediació o de la conciliació les parts directament implicades en el conflicte. En l'altre extrem existeix el model de **conferències familiars**, on es considera que tota la comunitat –o parts significatives d'aquesta: familiars, persones influents en la comunitat, etc.– està implicada en el conflicte i ha de formar part de la seva resolució.

Promoció de la convivència

Demanem a les autoritats locals i a les seves contraparts que estableixin una xarxa d'actors per al desenvolupament per a mitigar els efectes adversos de la globalització, *inter alia*, mitjançant accions concretes que generin i facin possible un escenari per a un desenvolupament econòmic local inclús enfocat a infants i dones, joves, refugiats i persones desplaçades internament, i a través de l'establiment de centres urbans multiculturals i multilingüístics per una convivència urbana pacífica.

Declaració de Pau de Capadòcia, 28 de setembre de 2005.

Conviure significa «viure *amb* i de forma que es creï una relació positiva amb l'altre». Promoure la convivència a la ciutat vol dir «atendre les necessitats diferenciades de les persones i fer-les compatibles, de manera que la ciutadania tingui un sentiment positiu de cara a la ciutat, i estigui cohesionada».

Es considera que una comunitat està cohesionada quan es compleixen quatre requisits.⁴²

- Que totes les comunitats tinguin una **visió comuna** i un **sentit de pertinença** al grup.

42. *Guidance on Community cohesion* (Local Government Association), <http://www.lga.gov.uk/Documents/Publication/communitycohesion.pdf>

- Que es **valori positivament** la diversitat de persones de diferents orígens i circumstàncies.
- Que les persones de diferents proveniències tinguin les **mateixes oportunitats**.
- Que es desenvolupin **relacions fortes i positives** entre les persones diferents.

Com afavorir la convivència a la ciutat? Aquest capítol tractarà en primer lloc d'analitzar quines necessitats específiques tenen alguns col·lectius de la ciutat i en segon lloc de mostrar possibles formes de fer-les compatibles.

Col·lectius amb necessitats específiques

Sovint, depenent del col·lectiu al qual s'està adreçant una política, s'utilitzen expressions diferents: «convivència a la ciutat» (per referir-se a les polítiques adreçades a la població immigrada i la població autòctona), «ciutat inclusiva» (en que s'inclouen les persones amb discapacitats), «igualtat d'oportunitats» (entre dones i homes)... A primera vista qualsevol d'aquestes expressions podria aplicar-se a la resta de col·lectius –les ciutats han de perseguir la «igualtat d'oportunitats» de les dones respecte als homes, però també la de les persones amb discapacitats, de les que provenen de mitjans desfavorits econòmicament, o que provenen d'altres països, per posar-ne un exemple–, però l'existència de conceptes diferenciats reflecteix el caràcter específic de les seves necessitats.

Les ciutats han de saber donar resposta a aquestes necessitats amb polítiques adreçades específicament a cada col·lectiu. En cas contrari, es poden generar situacions de violència estructural (desigualtat d'oportunitats, discriminacions) o fins i tot de violència directa (revoltes violentes al carrer per reclamar més oportunitats, agressions racistes, masclistes, etc.)

A continuació, doncs, s'analitzaran les necessitats específiques d'alguns col·lectius de la ciutat, per conèixer quines iniciatives i pràctiques s'han implementat al respecte. Les polítiques per donar resposta a les **necessitats** de la ciutadania, en tota la seva diversitat, no han de ser considerades com un servei d'ajuts socials que ofereix el municipi, sinó com la manifestació de la garantia dels **drets** de les persones que viuen a la ciutat. Aquestes polítiques, doncs, són responsabilitat dels ajuntaments, i com a tals, han d'estar enfocades des d'una perspectiva de garantia dels drets.

Més de 330 municipis europeus de 13 països diferents formen part de la xarxa **Ciutats pels drets humans** (<http://www.institutdretshumans.org>). Aquesta xarxa treballa per l'aplicació de la Carta Europea de Salvaguarda dels Drets Humans a la Ciutat, assessorant els municipis sobre com adaptar els seus reglaments als continguts de la Carta, oferint formació a càrrecs electes i tècnics municipals, o compartint experiències i recursos sobre drets humans entre les ciutats.

Contacte Anaïs Franquesa: cesdhc@idhc.org.

Infants i joves

Les iniciatives que defensen els interessos dels infants a les ciutats sovint destaquen que les ocasions en què es tenen en compte les seves necessitats a l'hora de prendre decisions polítiques són molt escasses. Tot i representar prop del 20% de la població de la Unió Europea,⁴³ infants i joves estan molt poc representats: ni tenen dret a vot, ni existeixen gaires regidories de la infància, i en els casos en què hi ha espais de participació infantil i juvenil, molt poc sovint es porten a la pràctica les seves recomanacions o peticions.

Aquest fet fa que, a la pràctica, s'oblidi de tenir en compte que les ciutats també han de modelar-se a la mesura dels infants: «La residència, la xarxa viària, la sanitat, la diversió i les compres han estat pensades amb la mesura d'una persona adulta treballadora. Per veure-ho ben clar, només cal pensar en el poder omnipotent que té el vehicle privat en la vida i en les característiques funcionals i estructurals d'una ciutat. Probablement es podria restituir la vida i la qualitat a les nostres ciutats si es comencés un nou recorregut planificador, prenent com a paràmetre el joc dels infants. Sí, pensar la residència, la xarxa viària, la sanitat, la diversió, i les compres, però de tothom, i pensant-les amb la mesura d'un infant que té dret a jugar».⁴⁴ Més enllà de l'obligació legal que suposa la Convenció sobre els Drets del infants, els municipis han de ser conscients que el futur –i el present– de la ciutat depenen del bon desenvolupament dels seus ciutadans, inclosos els més petits.

Les necessitats dels infants en relació amb la ciutat es poden resumir en els següents punts:⁴⁵

- **Joc:** Malgrat el reconeixement que li atorga l'article 31 de la Convenció dels drets dels infants,⁴⁶ el dret a jugar està poc respectat a les ciutats: els infants reclamen que es retirin les prohibicions de jugar en espais públics, es redueixin els espais per a aparcaments o per a la circulació de cotxes a favor d'espais públics, etc.
- **Autonomia:** Els infants necessiten ser autònoms i poder realitzar activitats tots sols. Per garantir que es puguin moure per la ciutat autònomament, però, cal promoure la seva seguretat (essent la seguretat una necessitat més aviat dels pares per permetre l'autonomia a la qual aspiren els infants), garantint que els cotxes respectin el dret de passatge pels passos de vianants, eixamplar les voreres per caminar al costat d'un amic a l'escola, etc.
- **Consideració:** Tot i que es tendeixi massa sovint a infravalorar l'opinió dels infants, aquests necessiten que se'ls prengui en compte, que estiguin representats en l'àm-

43. Les dades són un càlcul estimatiu de les persones de 0 a 18 anys a l'Europa dels 25, l'any 2004. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EI-06-001/EN/KS-EI-06-001-EN.PDF

44. F. Tonucci, *Quan els infants diuen prou!* (Graó, Barcelona, 2004). p. 17-18.

45. Per no intuir quines són les necessitats dels infants sinó tenir-ne un coneixement des dels infants mateixos, s'han utilitzat, per aquest apartat, els comentaris d'infants de nombroses ciutats del infants. Aquestes aportacions es poden trobar a F. Tonucci, *Quan els infants diuen prou!*, ob. cit.

46. *Convenció sobre els Drets dels Infants*, 20 de novembre de 1989. http://www.unhchr.ch/spanish/html/menu3/b/k2crc_sp.htm

bit municipal, a l'hora de planificar els parcs infantils, etc. i que puguin tenir un espai per expressar-se, com plafons en punts determinats, espais en els mitjans de comunicació municipals, etc.

Estudi de cas: Des d'aquesta perspectiva, i en el marc de la **Campanya Ciutat Amiga de la Infància** (<http://www.childfriendlycities.org>),⁴⁷ UNICEF ha definit els nou pilars bàsics que han de seguir els municipis per crear les «estructures i activitats que són necessàries per involucrar els infants en un moviment actiu, assegurar la perspectiva de drets de la infància en tots els processos de presa de decisions, i assegurar un accés igualitari als serveis bàsics».⁴⁸ Aquests pilars són:

1. **La participació infantil:** promovent la implicació activa dels infants en els assumptes que els afecten; escoltant els seus punts de vista i tenint-los en consideració en els processos de presa de decisions.
2. **Un marc legal amic de la infància:** assegurant una legislació, un marc reglamentari i procediments que siguin conseqüents amb la promoció i la protecció dels drets dels infants.
3. **Una estratègia de drets de la infància per a tot el municipi:** desenvolupant una estratègia o una agenda detallada i exhaustiva per construir una ciutat amiga de la infància, basada en la Convenció.
4. **Una comissió de drets de la infància o un mecanisme de coordinació:** desenvolupant estructures permanents en el govern local que garanteixin una consideració prioritària a la perspectiva d'infància.
5. **L'anàlisi i l'avaluació de l'impacte en la infància:** garantint que existeix un procés sistemàtic que analitzi i avaluï l'impacte de les lleis, les polítiques i les pràctiques sobre la infància: previ, durant i posterior a la seva aplicació.
6. **Un pressupost per a la infància:** garantint el compromís adequat sobre els recursos i l'anàlisi dels pressupostos dirigits als infants.
7. **Un informe periòdic sobre l'estat de la infància:** garantint la recollida d'informació i el seguiment adequat de l'estat de la infància així com dels seus drets.
8. **Donar a conèixer els drets de la infància:** garantint la sensibilització sobre els drets de la infància entre els adults i els nens i les nenes.
9. **Advocacia independent per a la infància:** recolzant les ONG i desenvolupant institucions independents de drets humans (defensors del menor o comissionats per a la infància) que promouen els drets dels infants.

Indicadors d'avaluació: El document *Construyendo ciudades amigas de la infancia. Un marco para la acción* (http://www.childfriendlycities.org/pdf/cfc_framework_spanish.pdf) recull una «llista de control» per a cadascú dels 9 pilars esmentats, que poden fer la funció d'indicadors perquè els ajuntaments n'avaluin el seu grau de compliment.

47. El projecte té altres pàgines web de la xarxa francesa de ciutats amigues de la infància (<http://www.villesamiesdesenfants.com>), i de la xarxa espanyola (<http://www.ciudadesamigas.org>).

48. *Construyendo ciudades amigas de la infancia. Un marco para la acción* (UNICEF, Centre d'investigació Innocenti. Florència, març de 2004). http://www.childfriendlycities.org/pdf/cfc_framework_spanish.pdf

Fano, la ciutat dels infants

Objectiu: fer que la ciutat de Fano (Itàlia) tingui en compte les necessitats dels infants, a partir de la seva participació en les decisions municipals.

Context: El fet que les ciutats prioritzin les necessitats de les persones adultes i la utilització del cotxe ha reduït els espais públics de joc i la seguretat per gaudir del carrer amb tranquil·litat.

Descripció: Es crea un Consell dels Infants, un òrgan de reflexió format per un màxim de 20 nens i nenes de 8 a 10 anys, i que compta amb el compromís de totes les regidories i els àmbits de l'administració per aplicar les propostes que els infants hagin consensuat; la planificació compartida, per dissenyar un espai, un recorregut, uns serveis, etc. amb infants. El projecte «A l'escola hi anem tots sols», facilita el desplaçament autònom dels infants per anar a escola a peu i sense pares (s'examinen les dificultats dels recorreguts, s'estableixen punts de trobada dels infants per caminar junts, es condiciona l'espai en cas que els infants identifiquin punts que els generen inseguretat, etc.); a la iniciativa «Petits guies», uns infants fan descobrir la ciutat a altres infants.

Resultats: L'experiència ha aconseguit augmentar significativament el nombre d'infants que ha passat a anar a peu a l'escola. S'han aplicat experiències interessants, com que ells mateixos imposin multes als vehicles que els impedeixen el pas en el camí cap a escola, la cessió gratuïta dels espais esportius municipals per als infants durant una hora per setmana, tenir un espai als mitjans de comunicació municipals, etc. L'èxit de l'experiència ha fet que el model, del qual Fano n'és precursora, s'apliqui avui a més de setanta ciutats, i que s'hagi creat una xarxa internacional per coordinar-ne les experiències.

Contacte: Gabriella Peroni: icbfano@mobilia.it

La majoria de les propostes fetes per als infants beneficien a altres col·lectius, com la gent gran, les persones amb necessitats específiques de mobilitat o els vianants en general.

Laboratori Internacional de la Ciutat dels Infants (www.lacittadeibambini.org)

El projecte de la Ciutat dels Infants s'ha aplicat a nombroses ciutats d'Itàlia, Espanya i l'Argentina. El Laboratori Internacional, amb seu a Roma, és l'organització encarregada de coordinar les activitats de les ciutats adherides, d'investigar sobre l'impacte de les accions empreses a les diferents ciutats, de publicar el butlletí «la ciutat dels infants» per informar dels progressos de la iniciativa, i d'organitzar trobades i cursos de formació per a les persones interessades a participar-hi.

Contacte del Laboratori Internacional: laboratorio@lacittadeibambini.org

Persones amb discapacitat

Les ciutats solen ser un niu de barreres per a les persones amb discapacitat: jardineres i pissarres dels comerços que dificulten la circulació, voreres massa estretes o amb bastides que no permeten el pas de les cadires de rodes, transports públics no adaptats, botigues i edificis no accessibles... tots aquests obstacles restringeixen el marge de mobilitat de les persones amb discapacitats, i per extensió el seu accés a una feina, a un habitatge, etc.

Entre un 8% i un 14% de la població europea té algun tipus de discapacitat,⁴⁹ i més del 25% de la població de la Unió Europea pot enfrontar-se a dificultats d'accessibilitat cada dia.⁵⁰ Aquestes dades, però, es queden curtes si es té en compte que la mobilitat i l'accessibilitat no són només una necessitat d'una minoria de persones amb discapacitats; al contrari, moltes persones se'n beneficien: les que han de portar carros d'infants, de compra, de transport de mercaderies, les que tenen necessitats específiques de mobilitat, com les persones grans, els infants, etc.

La diferència entre els conceptes de discapacitat i minusvalidesa permet entendre quin paper poden tenir els ajuntaments per satisfer les necessitats de les persones amb discapacitats:

- **Discapacitat** (*Disability*): Anormalitat d'una estructura psicològica, fisiològica o anatòmica que suposa una limitació funcional.
- **Minusvalidesa** (*Handicap*): Conseqüències socials que comporta la discapacitat. Limitació d'oportunitats per assolir la igualtat amb les persones sense discapacitat.

Si bé les ciutats tenen poques competències per alleugerir les discapacitats, sí que tenen un camp d'acció molt ampli per reduir la minusvalidesa. Tal com reconeix la Declaració *La ciutat i les persones amb disminució*, «la minusvalidesa és un concepte dinàmic, resultat de la interacció entre la capacitat individual i les condicions del medi en què aquesta capacitat s'ha de manifestar. Per tant, és responsabilitat de la comunitat i de la seva organització social, la promoció de les condicions més favorables per al ple desenvolupament de les persones evitant i eliminant les causes que el dificulten o impedeixen».⁵¹ En aquest sentit, «qui s'hauria de considerar que té la minusvalidesa és la ciutat, no la persona amb discapacitat».⁵²

Les principals necessitats específiques de les persones amb discapacitat que les ciutats haurien de tenir en compte a l'hora de promoure polítiques de convivència, són:

- **Inclusió:** La impossibilitat d'accés a molts espais suposa un grau d'exclusió considerable en àmbits tant importants com l'habitatge, el treball o l'oci. Del total d'europeus de 16 a 34 anys, el 64% tenen una feina assalariada. En aquesta mateixa franja d'edat, només el 38% dels europeus amb discapacitat la tenen. Les persones sense discapacitat tenen entre el doble i el triple de possibilitats d'arribar a l'educació universitària que les persones amb discapacitat. Cal garantir l'accés d'aquestes persones en aquests i altres espais.
- **Autonomia:** No dependre de l'assistència dels altres i poder desenvolupar-se autònomament a la ciutat.

49. *The employment situation of people with disabilities in the European Union*. (European Commission, 2001). http://ec.europa.eu/employment_social/news/2001/dec/2666complete_en.pdf. El gran marge entre les dues dades és degut a les definicions diferents de discapacitat.

50. *2010: A Europe Accessible for all. Report from the Group of Experts set up by the European Commission*. Octubre de 2003. http://www.polis-ubd.net/UserFiles/File/EU_Access2010_Report-1.pdf. p. 6.

51. Punt 3 de la Declaració. <http://www.bcn.es/ciutat-disminucio/index0.html>

52. Entrevista amb el Secretari tècnic del Grup de Treball per la Millora de l'Accessibilitat (GTMA) de l'Ajuntament de Barcelona.

Necessitats específiques a la ciutat segons el tipus de discapacitat

<i>Tipus de discapacitat</i>		<i>Necessitats</i>
Discapacitat sensorial: deficiència en l'audició, la visió i el llenguatge.	Auditiva: pèrdua auditiva de menor o major grau.	Comunicació: essencialment visual, a través del llenguatge de signes o de la lectura dels llavis.
	Visual: visió central, visió perifèrica, visió borrosa, manca de visió.	Comunicació: a través del tacte (braille o alt relleu) o auditiva (gravacions de veu). Mobilitat: espai públic sense obstacles.
	Auditiva i visual	Comunicació: a través del tacte. Mobilitat: espai públic sense obstacles.
Discapacitat física: pèrdues de mobilitat, amputacions, paràlisis.	Dependent: mobilitat no autònoma (utilització de cadira de rodes propulsada o autopropulsada).	Mobilitat: espai públic sense obstacles i amples; guals i rampes amb pendent suau i amples i ascensors; temps de desplaçament més llarg (semàfors, entrada als transports públics); disponibilitat de places d'aparcament reservades. Edificis: rampes amb pendent suau; portes obrint cap a l'exterior i amb panys adaptats, passadissos i lavabos amples; mostradors baixos. Comunicació: taulers informatius escrits i taulells baixos.
	Independent: mobilitat autònoma (pròtesis, bastons, crosses...)	Mobilitat: espai públic sense obstacles; guals i rampes i ascensors; temps de desplaçament més llarg (semàfors, entrada als transports públics).
Discapacitat psíquica: trastorns i malalties mentals.	Dependent: mobilitat no autònoma.	En funció del grau de discapacitat psíquica.
	Independent	En funció del grau de discapacitat psíquica.

Font: Elaboració pròpia, partint de Ma J. Fluja, *Protocolo accesible para personas con discapacidad* (Fundación ONCE, 2006).

Estudi de cas: Una iniciativa representativa destinada a garantir l'equiparació dels drets de les persones amb discapacitats als de la resta de ciutadans és l'**Agenda 22**, impulsada per la Federació Sueca de Persones amb Discapacitat. Adoptada en un principi per les autoritats locals sueques, però estesa a administracions d'altres països europeus des del 1995, l'Agenda 22 estableix que un pla efectiu per equiparar els drets ha de complir les següents màximes:⁵³

1. **Respectar les Normes Uniformes sobre la Igualtat d'Oportunitats per a les Persones amb Discapacitat** de les Nacions Unides.⁵⁴
2. **Col·laborar estretament amb les organitzacions de persones amb discapacitats** des de l'elaboració fins a l'avaluació del Pla de l'Agenda 22.
3. **Assegurar la transversalitat de les normes:** integrar els temes de discapacitat en el conjunt de reglamentacions. El principi de transversalitat suposa que cada sector d'activitat ha de sufragar els costos d'incorporar aquestes reglamentacions. El Pla hauria de ser signat per l'alcalde i rebre'n el màxim suport.
4. **Tenir en compte les necessitats específiques de dones, infants i persones immigrades**, per tal d'evitar les dobles discriminacions.
5. **Preveure mesures individuals** a més de les generals. Si bé moltes mesures d'accessibilitat beneficiaran el conjunt de la població, aquest fet no ha d'excloure mesures específiques que responguin a les necessitats personalitzades.
6. **Garantir la llibertat d'elecció:** tota persona amb una discapacitat ha de poder gaudir de les mateixes oportunitats que la resta de ciutadans per escollir d'acord amb els seus interessos.
7. **Predicar amb l'exemple:** les autoritats locals han de convertir-se en un exemple en aquesta matèria per tal de poder demanar amb legitimitat a la resta d'actors que s'hi impliquin. Això es pot aconseguir contractant persones amb minusvalideses, finançant obres d'accessibilitat, exclouent dels concursos públics als actors que no compleixin els reglaments, etc.
8. **Preveure la cooperació futura amb les organitzacions de persones amb discapacitats:** determinar quins grups formaran part dels consells consultius, oferir formació, assumir-ne les retribucions, etc.
9. **Planificar objectius a llarg termini** que avancin cap a l'equiparació completa de les oportunitats entre les persones amb discapacitats i la resta de la ciutadania.
10. **Definir mesures concretes** per desenvolupar el Pla: hi haurien d'aparèixer el departament que n'assumeixi la responsabilitat final, la manera de finançament, etc.

A més d'aquestes màximes, l'Agenda 22 preveu que la relació amb les contraparts es doni **en condicions igualitàries** en què les organitzacions de persones discapacitades tinguin un estatus d'igualtat i participin en tot el procés de decisió i d'implementació de les polítiques. A més, per tal que les representants de les organitzacions de persones discapacitades puguin complir satisfactòriament amb les seves tasques, s'aconsella que rebin una **remuneració**.

53. Swedish Co-operative Body of Organisations of Disabled People. *Agenda 22. Autorités locales. Planification des politiques en matière de handicap. Instructions à l'intention des autorités locales.* <http://www.cfhe.org/UserFiles/File/fond-ue-accessib/Agenda22-.pdf>

54. Podreu trobar el text complet de les Normes Uniformes sobre la Igualtat d'Oportunitats per a les persones amb Discapacitat adoptat per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 20 de desembre de 1993 a: <http://www.un.org/esa/socdev/enable/dissres0.htm>

Observatori Europeu de Ciutats i Pobles per a Tothom

L'Observatori Europeu de Ciutats i Pobles per a Tothom (<http://w10.bcn.es/APPS/aaaoct/html/welcome.jsp>) pretén millorar l'accessibilitat de les ciutats fomentant models de gestió participativa que tinguin en compte les necessitats de les persones amb discapacitats. Per a això, l'Observatori ha creat una base de dades de les més de 60 ciutats adherides en què es descriu la seva situació d'accessibilitat, i posa a disposició una selecció de bones pràctiques. A més, les ciutats adherides a l'Observatori es comprometen a promoure una normativa europea que estableixi els mínims que els municipis hauran d'assumir per millorar l'accessibilitat de les ciutats.

Contacte: Charo Borda: rborda@mail.bcn.es

Les principals àrees en les quals poden intervenir els ajuntaments són:

- **Condicionament de l'espai:** El condicionament de l'espai⁵⁵ és una condició indispensable per garantir l'accés normalitzat als serveis (educació, salut, socials, etc.), a la feina, a l'oci... Condicionar l'espai suposa adaptar els reglaments de forma que les mesures s'adoptin des del màxim d'àmbits implicats.
 - **Carrers i voreres:** Cal facilitar la mobilitat de les persones per sobre de la dels cotxes. Això es pot aconseguir amb mesures com l'eliminació –o la restricció als veïns– de la circulació de cotxes d'alguns carrers i barris de la ciutat, l'eixamplament de les voreres, la construcció de guals a l'altura dels passos de vianants, l'anivellament de les entrades als garatges a l'altura de les voreres, l'alineament del mobiliari urbà a la banda de la vorera més propera a la calçada, etc.
 - **Transport públic:** Ha de ser possible accedir al mitjà de transport amb facilitat, mitjançant rampes en els vehicles, i condicionant alhora les parades; hi ha d'haver prou espai a dins del vehicle perquè una cadira de rodes s'hi pugui moure amb facilitat, i que s'hi anunciïn les properes parades, de manera que tant cecs com sords puguin rebre aquesta informació. Els sistemes de pagament (líquid, targetes) i les màquines expenedores i validadores de bitllets han d'estar adaptats a les discapacitats visuals i físiques, i a una altura no superior als 90 cm.
 - **Edificis:** Els edificis⁵⁶ han d'estar dotats d'una entrada accessible, passadissos i portes amples (mínim 1,20 m els passadissos, i 80 cm les portes), ascensors amples i amb informació acústica i tàtil, rampes amb pendents practicables (10-12%) i prou amples (90 cm), lavabos a cada planta accessibles per a cadires de rodes, sistemes d'evacuació per a emergències adaptats a les diferents discapacitats, etc.
 - **Parcs i platges:** Els accessos per a les cadires de rodes han de ser d'un material compacte i regular. Pel cas de les platges, els accessos han de permetre arribar fins a dins del mar i connectar amb els altres serveis de les platges (bars, lavabos, dutxes).

55. Aquest apartat s'ha elaborat a partir de la informació de F. Aragall, *Technical Assistance Manual 2003*, European Concept for Accessibility. http://www.eca.lu/documents/eca_full.pdf i d'una entrevista amb el secretari tècnic del Grup de Treball per la Millora de l'Accessibilitat (GTMA) de l'Ajuntament de Barcelona.

56. En aquest apartat es parla dels edificis en general, tot i que cal tenir en compte que la utilitat d'alguns edificis (cinemes, museus, botigues, restaurants, gimnasos, etc.) han de preveure donar resposta adequada al tipus d'activitat que realitza.

A l'aigua!

Objectiu: Fer accessibles les platges de la ciutat.

Context: Un pla per millorar l'accessibilitat de la ciutat de Barcelona preveu l'accessibilitat total de les voreres, l'accessibilitat del transport públic i l'accés a espais d'oci. Barcelona compta amb 4,2 km de platja.

Descripció: Per facilitar l'accessibilitat de les persones amb dificultats de mobilitat, es dota les platges de passatges transitables amb cadira de rodes que permeten arribar del passeig marítim al mar, i que, alhora, estan connectats amb les dutxes, els serveis i casetes vestidors. Per facilitar-los el bany en el mar, es compta amb cadires amfibies i armlles salvavides. Per facilitar-los la dutxa, s'hi han instal·lat grues elevadores. Els servei compta amb el suport de tècnics de la Creu Roja de cada platja.

Resultats: La mesura ha fet accessibles les 6 platges de la ciutat. Altres millores són la construcció de guals a tots els passos de vianants, i el 100% dels autobusos urbans i més del 50% d'estacions de metro accessibles.

Contacte: rborda@bcn.cat, de l'Institut Municipal de Persones amb Discapacitat de Barcelona.

- **Serveis d'informació:** Garantir l'accés a la informació és oferir una informació clara i en diferents formats (braille, àudio, llenguatge de signes). En el cas d'Internet, que els web estiguin adaptats a diferents graus de visibilitat (grandària dels textos, informació oral), requereix la possibilitat d'ús de teclats en braille, etc.

Indicadors d'avaluació: <http://www.2010legaciesnow.com/Images/About/MeasuringUp.pdf> Guia (en anglès) per mesurar l'accessibilitat de les ciutats (p. 24 a 61).

- **Inclusió:** Garantir la mobilitat i l'accessibilitat a tots els espais de la ciutat no són mesures suficients perquè es doni una igualtat de drets. Són necessàries altres polítiques per equiparar els drets de les persones amb discapacitat als de la resta de persones:
 - En l'àmbit **laboral**, la inclusió es pot promoure adoptant mesures per afavorir la contractació de persones amb discapacitats com la sensibilització i l'assessorament a empreses, la implementació de programes de col·laboració amb empreses, la formació professional especialitzada, etc.
 - Garantint l'accés a activitats de **lleure**: editant guies de turisme accessible (monuments, restaurants, hotels i comerços accessibles), oferint-los activitats esportives, organitzant-los casals d'estiu adaptats a les necessitats d'aquestes persones, etc.
- **Assistència:** Ja que algunes discapacitats generen dependència de la cura d'altres persones, s'han de preveure serveis d'assistència domiciliària, elaborar guies per informar-los dels serveis destinats, etc.
- **Participació:** La participació de les principals persones interessades en les polítiques inclusives de persones amb discapacitats és essencial. La seva participació es pot aconseguir dinamitzant comissions per a la planificació de polítiques d'accessibilitat, fomentant l'associacionisme, etc.

- **Sensibilització:** Impulsar campanyes per trencar els tòpics del que suposa tenir una discapacitat i aprendre a saber donar-hi la resposta adequada, adreçades tant al personal de l'Ajuntament com a empresaris, a comerciants i a la ciutadania en general.

Dones i homes en les polítiques de gènere

Fins no fa massa dècades, les dones han estat recollides en l'espai privat i, com a conseqüència, l'espai públic no ha pres en compte les seves necessitats i aportacions. Avui encara, les dones assumeixen prop de dos terços (entre el 60 i el 65%) del temps total dedicat a feines domèstiques, i entre el 65 i el 75% del temps total dedicat a la cura d'infants menors de 6 anys. Les dones dediquen diàriament entre dues i tres hores més que els homes en la cura dels fills.⁵⁷ Aquest repartiment desigual de les tasques assumides per homes i dones redueix la possibilitat de les dones d'aprofitar l'espai públic de la ciutat, d'implicar-se en els espais de participació política i de gaudir del temps d'oci. En el terreny laboral també es continuen apreciant disparitats discriminatòries per a les dones –amb una taxa d'atur masculí del 6,7% al gener de 2007, enfront d'una taxa d'atur femení del 8,5% a la UE⁵⁸ i amb uns salaris de les dones inferiors d'un 15% als dels homes–.⁵⁹ Aquest fet fa les dones més dependents dels serveis socials.

La feina, l'assumpció diferenciada de funcions domèstiques i familiars, la sanitat, l'accés a l'habitatge, la seguretat, etc. són qüestions estructurals difícils de superar exclusivament des de l'àmbit local. Tot i així, no són pocs els instruments a l'abast dels governs locals per a feminitzar les ciutats, una reivindicació que els moviments feministes sostenen des dels anys setanta.

La ciutat hauria de ser capaç de respondre a les següents necessitats específiques de les dones:

- **Conciliar tasques:** La dificultat de conciliar la vida domèstica i familiar amb la vida laboral és un aspecte que encara afecta principalment les dones. Requereix un accés generalitzat a les llars d'infants, que els llocs de treball, els espais de participació i els serveis tinguin uns horaris flexibles i compatibles amb la vida familiar, i que es pugui guanyar temps (reduir el temps i el trajecte dels transports, facilitar els tràmits burocràtics). Una altra forma de facilitar la conciliació de tasques és afavorir un repartiment més equitatiu de tasques entre homes i dones, pel que també es poden preveure mesures per a facilitar que els homes assumeixin més tasques familiars o domèstiques.

57. *How europeans spend their time. Everyday life of women and men (1998-2002)*. (Eurostat, 2004). p. 42. http://epp.eurostat.cec.eu.int/cache/ITY_OFFPUB/KS-58-04-998/FR/KS-58-04-998-FR.PDF. La dada es basa en informació recollida de deu països de la UE: Bèlgica, Alemanya, Estònia, França, Hongria, Eslovènia, Finlàndia, Suècia, Regne Unit i Noruega.

58. *8 March 2007: International Women's Day. A statistical illustration of the situation of women and men in the EU27*. (Eurostat, 2007) STAT/07/32, 5 de març de 2007. <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=STAT/07/32&format=HTML&aged=0&language=EN&gu>

59. Resolució del Parlament Europeu, de 13 de març de 2007, sobre el Pla de treball per a la igualtat entre les dones i els homes 2006-2010 (2006/2132 (INI)). http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/ad/632/632654/632654es.pdf

- **Seguretat:** Tot i que a la majoria de països de la UE no existeixen dades estadístiques sobre la proporció d'agressions i robatoris de dones respecte als homes,⁶⁰ la percepció sobre la inseguretat a les ciutats és molt superior per a les dones.
- **Serveis públics:** Els homes i les dones no tenen un accés equitatiu als serveis públics. A causa de la interioritat dels seus salaris i pensions, a la major dependència dels transports públics, a la major assumpció de responsabilitats familiars, les necessitats de serveis socials de les dones solen ser superiors a les dels homes. Cal garantir que els serveis permetin alliberar la dona de les tasques tradicionalment assumides per les dones de manera que aquestes puguin accedir al mercat laboral, al temps d'oci i als espais associatius en forma d'igualtat respecte als homes. Per fer una política igualitària en qüestions de gènere, també, cal promoure una política de transport públic eficient. El transport és especialment necessari en aquells models de ciutat funcional en què les zones residencials i les comercials estan separades.

Les polítiques de gènere que responguin a aquestes necessitats han d'assegurar-se:⁶¹ que les **estadístiques** (sobre la utilització dels serveis municipals en funció del gènere, sobre la situació de la dona en el mercat laboral, sobre l'assumpció de responsabilitats familiars d'homes i dones, etc.) són prou concretes per permetre definir polítiques adequades a les necessitats, que el repartiment del **pressupost** tingui en compte les necessitats de les dones (*gender budgeting*), que s'**informa** eficaçment sobre les polítiques de gènere que es porten a la pràctica, de manera a facilitar l'accés als serveis destinats a les dones, i que la **comunicació** (la publicitat a la ciutat, als anuncis de contractació, als mitjans de comunicació municipals) **no reforça els estereotips sexistes**.

Dones capitals

Objectiu: Conèixer la situació de les dones a la ciutat de Londres (Regne Unit)

Context: Des del 2001, se celebra a Londres, amb motiu del dia de la dona treballadora (8 de març), una conferència anual per discutir sobre problemàtiques de les dones, i formar-se (tallers d'autodefensa, professions no tradicionals, anar en bici a la ciutat, etc.). Aquest encontre permet presentar l'informe anual «Dones a Londres».

Descripció: L'anuari «Dones a Londres» ofereix dades sobre la situació de la dona a la ciutat en temes tant concrets com la diversitat ètnica i religiosa de les dones, les seves formes de viure en parella, la taxa de mares treballadores, el tipus d'ocupació, la cura dels infants, les seves ocupacions de forma voluntària, salaris, proporció de dones a les empreses i al sector públic, violència domèstica i violacions, utilització del transport, educació, accés a l'habitatge, salut, etc.

Resultats: L'informe, elaborat per segon any consecutiu, permet d'identificar els principals reptes per a acabar amb les situacions de desavantatge de les dones a la ciutat.

Contacte: capitalwoman@london.gov.uk.

60. A la gran majoria de països de la UE, el recompte dels crims comesos no té en compte el sexe de la víctima, pel que és difícil saber si les dones o els homes pateixen més violència a la ciutat. Es coneix, això sí, que les dones pateixen més violència en l'àmbit domèstic, mentre que els homes la pateixen més en l'espai públic. Aquesta és una de les raons per la qual des dels moviments feministes s'aposta per una distinció menys rígida de l'espai públic i el privat, i es reclama la intervenció de les autoritats locals en els casos de violència domèstica.

61. Adaptats de *La ville pour l'égalité. Une méthodologie et de bonnes pratiques pour l'égalité des hommes et des femmes* (CCRE/CMCR, 2005). www.ccre.org/bases/T_599_26_3520.pdf

Les polítiques de gènere a la ciutat se centren essencialment en:

- **Feminització de l'urbanisme i del transport:** La planificació de la ciutat ha de fer més pròxims els serveis bàsics i comerços, afavorir la seguretat dels carrers, dels edificis i dels transports,⁶² facilitar els desplaçaments amb carretons d'infants o de fer la compra sense obstacles a les voreres, als transports públics, etc.

Es pot promoure la feminització de l'urbanisme i el transport consultant grups de dones per fer les planificacions urbanístiques dels barris, feminitzant els llocs de treball d'urbanisme, d'arquitectura, de transport, preveient que els autobusos es puguin parar entre parades a les nits per escurçar els trajectes fins a casa, vetllant per l'accessibilitat a la ciutat, etc.

- **Transversalitat de les polítiques de gènere:** fer extensible la sensibilitat als temes de gènere a cada política local (*gender mainstreaming*).⁶³
 - La transversalitat de gènere es pot afavorir **des de l'Administració** formant als tècnics municipals sobre qüestions de gènere, recollint dades estadístiques, contrastant-les amb les despeses dels serveis de l'ajuntament en funció del sexe per redefinir les polítiques i les assignacions pressupostàries per satisfer les necessitats de les dones.
 - Pel que fa a la **feina**, la transversalitat es pot promoure formant dones en ocupacions tradicionalment no exercides per aquestes, garantint l'equiparació dels sous d'homes i dones, prenent mesures per revaloritzar la feina tradicionalment assumida per dones respecte a la tradicionalment assumida per homes, promovent la iniciativa empresarial de les dones, instaurant mesures de conciliació família-treball, etc.
 - En l'àmbit de la **salut**, educant per la salut de les dones, a dones i a personal sanitari, sensibilitzant sobre els riscos específics de les malalties de transmissió sexual, promovent la salut sexual i reproductiva, etc.
 - En el camp de l'**habitatge**, promovent habitatge social en zones ben comunicades amb transport públic, fent processos participatius amb dones per dissenyar les noves construccions, etc.
 - Vetllant per què les **polítiques culturals** i de **temps d'oci** (activitats lúdiques i culturals, esports al carrer, etc.) siguin d'interès per a elles.
- **Foment de la participació femenina:** Les dones són cada vegada més presents a les administracions locals, tot i que els homes mantenen una gran proporció d'alts càrrecs. Al 2007 a Europa, només el 23,9% de les regidories, i només el 10,5% de les alcal-

62. Sobre el tema de la seguretat a la ciutat, veure el capítol sobre «Prevenió de la violència directa».

63. **Gender mainstreaming:** «fixar un coneixement de les diferents necessitats de les dones i dels homes en el sistema de planificació de manera que esdevinguin part de l'atenció central més que un extra afegit. Reconeix les necessitats i els requeriments diferenciats d'homes i dones i permet canviar de forma efectiva els processos de planificació i els resultats de les polítiques». *Gender Equality and plan making. The Gender Mainstreaming toolkit*, (Royal Town Planning Institute, 2003), p. 7. <http://www.rtpi.org.uk/download/369/Gender-Equality-Toolkit.pdf>

dies estan ocupades per dones.⁶⁴ La participació de les dones des d'organitzacions de la societat civil també creix, tot i que aquest fet no necessàriament significa un augment de la representativitat de les necessitats de les dones en les decisions.

- La major **participació** de les dones en l'àmbit administratiu del **govern local** es pot promoure oferint formació política a les dones susceptibles de ser elegides per a càrrecs tècnics i polítics de l'ajuntament, oferint acompanyament a les dones recentment elegides, establint quotes per a avançar cap a la paritat, fent que l'assignació dels pressupostos sigui participativa, i que les opinions de les dones s'hi tinguin en compte, etc.
- Pel que fa a la **participació** en associacions de la **societat civil**, es pot afavorir editant guies per facilitar la participació de les dones, creant consells consultius de dones, fent que els horaris de les reunions siguin compatibles amb les ocupacions domèstiques, i oferint serveis de guarderia, afavorint la creació i el funcionament d'associacions de dones, facilitant informació sobre empreses familiarment responsables, etc.

La Maleta EuroFEM per mobilitzar les dones per al desenvolupament local i regional

Objectiu: Formar les associacions de dones per participar de forma efectiva en l'àmbit local per aconseguir que les ciutats adoptin la perspectiva de gènere.

Context: EuroFEM ha promogut, des del 1994, més de 60 projectes i polítiques locals amb una perspectiva de gènere a diversos països europeus. Els aprenentatges arran de la implementació d'aquests projectes han servit de material de base per elaborar aquesta guia de formació.

Descripció: EuroFEM edita la *Maleta EuroFEM per mobilitzar les dones per al desenvolupament local i regional*, una guia que recull experiències de participació de dones arreu d'Europa, i que ofereix eines per analitzar la situació de la dona, com fer pressió política, com aconseguir finançament per a projectes, tot plegat des d'una perspectiva d'acció política local per les dones i per a les dones.

Resultats: Durant uns anys, EuroFEM s'ha convertit en una institució consultora per les polítiques de gènere de la Unió Europea.

Contacte: www.eurofem.net

- **Deconstrucció dels rols tradicionals:** Cal no oblidar que «més del 90% de la violència directa en tot el món és exercida per homes, així que és necessària una desmitificació dels mites masculins».⁶⁵ Per fer front tant a la violència directa com a desigualtats més subtils com la redistribució de tasques entre homes i dones, l'apropiació de l'espai públic diferenciada, etc. cal trencar els estereotips sobre els homes, les dones, i les persones transgènere.

La deconstrucció dels rols tradicionals es pot promoure promovent una coeducació lliure d'estereotips dictats pel sexe, editant guies contra el llenguatge sexista,

64. Estadístiques de gènere d'UCLG. <http://www.cities-localgovernments.org>.

65. J. Galtung, *Tras la violencia 3R: reconstrucción, reconciliación, resolución. Afrontando los efectos visibles e invisibles de la guerra y la violencia* (Gernika Gogoratuz. Gernika, 1998), p. 74.

afavorint les mesures perquè els pares assumeixin més tasques de cura de la família, donar a conèixer als fills i filles les professions que normalment assumeix el sexe oposat (*Girl's day*), oferint facilitats per promoure una major proporció de dones en els càrrecs directius, atenent als homes victimaris de la violència domèstica, etc.

Temps per mi

Objectiu: Buscar formes de conciliar el temps laboral amb el temps de vida, recollint informació sobre les necessitats de la ciutadania sobre la gestió dels temps, i oferint pistes per gestionar-lo millor.

Context: L'entrada de les dones en el mercat laboral demana una redistribució del temps que es dedica a la resta de tasques.

Descripció: El web TEMPOperMEttendo és ahora un instrument per recollir les dades obtingudes dels serveis implicats en la conciliació (guixetes per a dones, centres per a les famílies, centres per a l'ocupació, oficines del temps de les ciutats, etc.), i una eina per gestionar i coordinar intervencions que donin resposta a la situació observada a partir de les dades. El web ofereix informació sobre temes com: la conciliació (sobre els drets a baixes, sobre diferents modalitats de feina (feina repartida (*job sharing*), feina des de casa, etc.), els ajuts per qui té a càrrec una persona dependent, trucs per guanyar temps cuinant, netejant la casa, etc. Participen en el projecte 14 ciutats italianes (Piacenza, Ferrara, Bolonya, Rímini, Ravenna, Forlì, Reggio Emilia, Modena, Finale Emilia, Savignano sul Rubicone, Maranello, Fiorano Modenese, Formigine, Sassuolo) i les províncies de Parma i Modena.

Resultats: L'experiència precursora de la ciutat de Mòdena, entre d'altres ciutats italianes, han facilitat que al març del 2000 s'aprovés una llei estatal sobre la coordinació dels temps de les ciutats.

Contacte: <http://www.tempopermettendo.info/index.php>

Indicadors d'avaluació: per avaluar si una ciutat té en compte les necessitats de les dones, es pot utilitzar el qüestionari que proposa el document *Una ciudad a la medida de las mujeres* (p. 50 a 52) (http://www.femmesetvilles.org/pdf-general/FCM_ciudades_muje-res_es.pdf).

Urb-al 12 (<http://www.diba.es/urbal12/>) agrupa 200 ciutats i diverses associacions d'Amèrica Llatina i la Unió Europea amb l'objectiu de promoure la participació de proposar nous models de ciutat amb polítiques transversals d'igualtat d'oportunitats i la promoció de la ciutadania activa de les dones. La xarxa se centra en 4 grans àrees de treball: la democràcia paritària a la ciutat, les dones en la planificació de la ciutat, l'elaboració d'un nou contracte social per al repartiment de responsabilitats entre homes i dones, i la formació política de les dones i la promoció d'una visió de gènere als mitjans de comunicació. Per a assolir-ne els objectius, Urb-al 12 afavoreix l'intercanvi d'informació (mitjançant la comunicació interna, un centre de recursos multimèdia, seminaris anuals, elaboració d'un catàleg de bones pràctiques), i promou projectes conjunts (formació de dones conselleres i alcaldesses, publicacions).

Contacte: gri.red12urbal@diba.es

Persones immigrades i minories ètniques

«Les ideologies, les actituds i els actes racistes i discriminatoris contra certes categories de ciutadanes i ciutadans constitueixen greus amenaces a la igualtat, la tolerància mútua, la pau, la seguretat i la cohesió social a la ciutat»

*Declaració de la Coalició Europea de Ciutats contra el Racisme,
Nuremberg, 10 de desembre de 2004*

L'existència històrica de minories ètniques a la ciutat i la creixent proporció de persones immigrades⁶⁶ són un altre dels reptes als que ha de fer front la ciutat. La presència de persones de cultures diferents transforma de forma significativa i ràpida la ciutat (utilització diferenciada dels espais públics, nous comerços, etc.), i l'Administració local ha de demostrar una gran agilitat en la seva capacitat d'adaptació a aquesta realitat canviant.

Les persones immigrades, com altres col·lectius, pateixen d'estereotips i prejudicis sovint despectius, i de discriminacions varies. Tal com denuncia l'Observatori Europeu dels Fenòmens Racistes i Xenòfobs (EUMC en les seves sigles en anglès), les persones immigrants i les minories ètniques encara són discriminades a tota la Unió Europea en els àmbits del treball, l'educació i l'habitatge,⁶⁷ tres àmbits en els quals el municipi tenen molt a dir. Unes polítiques insuficients en aquest àmbit poden plasmar-se de forma molt visible a la ciutat, en la segregació de la població en barris –gueto que dificulta l'encontre de les diferents cultures a la ciutat. L'odi racial i la violència racista són altres de les possibles conseqüències de polítiques públiques insuficients.

Les principals necessitats de les persones nouvingudes i de minories ètniques són:

- **Orientació:** les persones nouvingudes requereixen d'una orientació inicial sobre com regularitzar la seva situació (si cal), quins són els procediments legals per empadronar-se i tenir dret a educació, sanitat i altres drets, etc. A la dificultat d'accedir a tota aquesta informació s'afegeixen les reticències –en el cas que la persona immigrada no tingui la documentació requerida– d'adreçar-se a l'Administració, per por que tingui relacions amb la policia.
- **No discriminació:** el desconeixement del funcionament de les coses i dels seus drets, i la mala fe de les persones que se n'aprofiten fa que massa vegades les persones immigrades i les de minories ètniques pateixin discriminacions. La vulnerabilitat d'aquests col·lectius fa necessària la lluita contra la seva discriminació

Per altra banda, algunes opinions remarquen que, especialment en el cas de la població immigrada, és poc recomanable establir mesures de discriminació positiva, ja que això pot reforçar els discursos racistes.

66. En aquest apartat es parlarà de «persones immigrades» i de «minories ètniques» en comptes de parlar d'«immigrants», per reflectir el fet que la immigració és una vivència puntual en la vida de les persones, i no una característica definitiva seva. Aquesta observació recull la crítica respecte a l'expressió «immigrant de segona generació», perquè estigmatitza com a persona diferent, i nega un accés normalitzat a la ciutadania. Aquestes raons fan que –excepte pels casos de les persones nouvingudes– es prioritzï l'expressió de minories ètniques.

67. *Rapport annuel concernant le Racisme et la Xénophobie dans les États membres de la UE*. (EUMC, 2006). <http://eumc.europa.eu/eumc/material/pub/ar06/AR06-P2-FR.pdf>

De cara a satisfer les necessitats de les persones immigrades, els ajuntaments han de fer front als següents reptes:

- **Acollida:** Entre les actuacions que poden assumir els ajuntaments en matèria d'immigració, l'acollida és la més assistencial. Són actuacions destinades a facilitar la satisfacció de les necessitats més bàsiques de les persones que acaben d'arribar, i sovint prenen forma d'entrevistes personalitzades, de cursos d'orientació o de guies informatives. Els continguts dels cursos oscil·len entre l'orientació bàsica a la ciutat i els seus serveis i l'ensenyament de la llengua, i la formació ocupacional. En la majoria dels casos, els cursos són gratuïts per als usuaris, o a un preu simbòlic, i es premia l'assistència o es penalitza la manca d'assistència a les classes. Es poden distingir dos models de cursos d'acollida:
 - **Model aprofundit**, en què els cursos són de llarga durada (3 anys a Dinamarca i a Finlàndia, 2 anys a Suècia), estan gestionats pels municipis però finançats per l'estat, i en la majoria dels casos van destinats a persones amb permís de residència i a aquelles a qui s'ha reconegut l'estatut de refugiat. En alguns d'aquests països, l'obtenció de la nacionalitat pot dependre del nivell d'aprofitament d'aquests cursos.

Cursos d'idiomes i d'orientació en la societat

Objectiu: Facilitar l'arribada de les persones immigrades.

Context: Des del 2004 una llei belga preveu la realització de cursos d'inserció per a les famílies nouvingudes.

Descripció: En aplicació de la llei del 2004, el servei municipal d'integració de Gant (Bèlgica) organitza cursos de neerlandès (fins a 1 200 hores, de les quals 120 són impartides al centre d'acollida) i d'orientació en la societat (75 hores, sobre temes pràctics i administratius, i sobre com accedir a les activitats culturals i socials). Els cursos s'ofereixen en turc, àrab, francès, anglès, rus, espanyol, persa, albanès, somali i neerlandès.

A més dels cursos, el servei ofereix un servei d'acollida individual en col·laboració amb altres entitats, en el qual es fan recomanacions en temes de treball, educació i formació.

Resultats: Prop de 500 nouvinguts adults segueixen el programa d'inserció.

Contacte: <http://www.kompasgent.be/> , Kom-Pas Gant: kom.pas@gent.be

- **Model reduït**, en què els cursos són més curts, adreçats indistintament a població amb o sense documentació legal. Aquests són assumits pels ajuntaments tant en la gestió com en el finançament o finançats pels ajuntaments i gestionats per organitzacions de la societat civil.
- **Trencament d'estereotips mutus.** La manca d'habilitats generalitzada per gestionar la coexistència de cultures diferents pot ser un obstacle per a la convivència a la ciutat. Per aquesta raó, és important desenvolupar una tasca sensibilitzadora i educativa per desmuntar els estereotips i les pors, i afavorir el coneixement i la predisposició a conèixer l'altre. Els municipis poden prendre una actitud proactiva formant el personal de l'Ajuntament per al desenvolupament de les **competències interculturals**, com a condició per garantir una millor qualitat dels serveis, i contractant persones immigrades a diferents àmbits administratius.

El Centre de Competències Interculturals d'Osnabrück

Objectiu: Promoure les competències interculturals dels ciutadans i dels treballadors envers les persones de diferents cultures a la ciutat, i promoure la igualtat d'oportunitats de les minories ètniques en el món laboral.

Context: La taxa d'atur de les minories ètniques és molt superior a la de la població autòctona, fins i tot amb domini de l'alemany i una formació acadèmica superior. Aquest fet té molt a veure amb prejudicis respecte a les persones d'ètnies i cultures diferents.

Desenvolupament: El projecte pren mesures, per una banda, per facilitar la incorporació de treballadors de minories ètniques al mercat laboral: per això, s'ofereixen cursos de formació professional, d'idioma, o sobre com accedir al món laboral. Per una altra banda, s'afavoreixen les competències interculturals dels funcionaris que estan en contacte amb minories ètniques, mitjançant tallers per incrementar el seu coneixement sobre altres cultures, creant un espai perquè comparteixin les seves experiències interculturals amb funcionaris d'altres sectors. Una tercera vessant d'aquest projecte és facilitar l'accés de les minories ètniques per treballar en l'administració de la ciutat i crear les condicions per tal que aquesta població tingui accés a càrrecs de gestió.

Resultats: 250 conductors de la companyia d'autobusos d'Osnabrück han millorat les seves competències interculturals, entre altres resultats.

Contacte de l'entitat: friedenskultur@osnabrueck.de, www.equal-osnabrueck.de

- El foment de la **participació política** de les persones immigrades pot prendre formes que van de la participació en consells consultius –sovint a remolc de l'agenda política i d'escassa incidència, ja que en la majoria dels casos les decisions no són vinculants– al suport al dret de vot a les eleccions locals,⁶⁸ passant pel foment a la participació en associacions (tant en aquelles que es constitueixen en base a la pertinència a una comunitat ètnica com en les que no) o la promoció de la seva participació dins de les estructures polítiques existents (partits polítics, espais participatius reals, etc.).
- **Normalització.**⁶⁹ El succés de totes les mesures anteriors són les que portaran a la normalització de la situació de la població immigrada. Els ajuntaments han de supervisar que la població immigrada tingui un accés normalitzat a l'habitatge, al treball, etc. com a forma d'avaluar l'èxit de les seves polítiques d'immigració. Tal com destaca l'anuari 2006 de l'EUMC, la majoria d'estats de la Unió Europea no tenen les dades necessàries per fer el seguiment de les desigualtats socioeconòmiques entre les diferents comunitats. Cal, doncs, que les administracions facin un esforç de recollida de dades sobre immigració i minories el més extensiu possible per orientar acuradament l'adopció de mesures adequades.

68. Tot i que el dret de vot a les eleccions locals és una realitat a molts països europeus, i malgrat les crides constants del Parlament Europeu i d'altres organismes per reclamar l'assoliment d'aquest dret, molts països europeus es resisteixen a reconèixer-lo.

69. No s'utilitza aquí el terme «integració» per evitar les connotacions assimilacionistes que té el concepte.

Un mode efectiu de promoure la normalització en qualsevol àmbit és treballar en partenariat amb els actors relacionats (entitats de defensa dels drets de les persones immigrades, empreses i cooperatives de treball per fomentar l'ocupació, etc.).

Indicadors d'avaluació: El consell d'Europa proposa indicadors per mesurar el grau d'èxit de les polítiques orientades a les minories ètniques.

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/immigration/studies/docs/benchmarking_final_en.pdf

Seguiment cas-per-pas

Objectiu: Fer un seguiment cas-per-cas de la normalització de les persones nouvingudes.

Context: dos terços de la població immigrada finlandesa resideix a la regió d'Uusimaa.

Descripció: Els serveis d'immigració de les ciutats d'Uusimaa Occidental (Finlàndia) tenen fitxes de cada persona nouvinguda al municipi, per poder fer un seguiment acurat del seu nivell de normalització. En aquest seguiment hi participa un equip multidisciplinar, un fet que permet avaluar la normalització des de molts àmbits alhora: seguretat social, salut, educació, educació permanent, habitatge, etc. A més, hi ha un equip específic per al seguiment dels infants i joves, compostat essencialment per tècnics de l'àmbit educatiu: tècnics d'educació, directors de centres escolars, educadors-terapeutes, etc.

Resultats: Els sistema de seguiment cas per cas permet una supervisió inigualable de les necessitats de les persones nouvingudes.

Font: *Manual sobre integració per a responsables de polítiques i professionals* (p. 25).

La **Coalició Europea de Ciutats Contra el Racisme (ECCAR)** (www.unesco.org/shs/citiesagainstracism) és una xarxa de ciutats interessades a compartir experiències per reforçar les seves polítiques per combatre el racisme, la discriminació i la xenofòbia, amb l'objectiu final d'oferir programes operatius a les autoritats locals que els permeti una aplicació més eficient de les polítiques antidiscriminatòries. La UNESCO ha impulsat xarxes similars a cada continent.

Contacte: j.morohashi@unesco.org

Estudi de cas: La Coalició Europea de Ciutats contra el Racisme ha definit un Pla d'Acció en 10 Punts⁷⁰ que les ciutats membres es comprometen a implementar.

Pla d'acció en 10 punts: compromisos per lluitar concretament contra el racisme a la ciutat:

1. **Més vigilància contra el racisme:** Crear una xarxa de supervisió, vigilància i solidaritat contra el racisme en l'àmbit municipal.
2. **Avaluació del racisme i la discriminació i supervisió de les polítiques municipals:** Iniciar o perfeccionar un conjunt de dades sobre racisme i discriminació, establir objectius assolibles i fixar indicadors comuns per avaluar l'impacte de les polítiques municipals.
3. **Millora de l'ajuda a les víctimes** del racisme i la discriminació: Ajudar les víctimes i contribuir a reforçar la seva capacitat de defensar-se contra el racisme i la discriminació.
4. **Més participació i ciutadans més ben informats:** Millorar la informació dels habitants de les ciutats sobre els seus drets i deures, sobre la seva protecció i les opcions legals i sobre les sancions per les conductes i actes racistes, a partir d'un enfocament participatiu, especialment a través de consultes amb usuaris i proveïdors del servei.

70. Per tal de respectar la diversitat de contextos, els 10 punts del Pla d'Acció són diferents per cada coalició regional.

5. La ciutat com a defensora activa de la **igualtat d'oportunitats**: Afavorir la igualtat d'oportunitats en l'ocupació i ajudar a la diversitat del mercat laboral exercint les atribucions competencials de l'autoritat municipal.
6. La ciutat com a **ocupador i proveïdor de serveis** que aplica el criteri d'igualtat d'oportunitats: La ciutat es compromet a aplicar el criteri d'igualtat d'oportunitats com a proveïdor de serveis i a participar en la supervisió, la formació i el desenvolupament per aconseguir l'objectiu.
7. Accés equitatiu a l'**habitatge**: Adoptar mesures actives per reforçar les polítiques contra la discriminació en l'habitatge dins de la ciutat.
8. Contra el racisme i la discriminació a partir de l'**educació**: Reforçar les mesures contra la discriminació en l'accés i gaudir de totes les formes d'educació; i promoure l'ensenyament en un entorn de tolerància i comprensió mútues i de diàleg intercultural.
9. Promoció de la **diversitat cultural**: Garantir la representació equitativa i la promoció de l'àmplia varietat del patrimoni i les expressions culturals dels habitants de la ciutat en els programes culturals, la memòria col·lectiva i l'espai públic de l'autoritat municipal i promoure la interculturalitat en la vida de la ciutat.
10. La **gestió dels conflictes i els delictes motivats per l'odi**: Ajudar a crear mecanismes per gestionar els conflictes i els delictes motivats per l'odi.

Les ciutats que es comprometen a seguir aquest pla d'acció han de presentar cada dos anys un informe sobre la seva implementació per facilitar l'avaluació regional del Pla d'Acció.

Integració econòmica

En moltes ciutats europees es dona la contradicció de tenir, per una banda, un creixement econòmic fort i, per altra, un repartiment de la riquesa prou desigual perquè alguns sectors de la població no en gaudeixin. Una realitat que ha rebut el nom de **ciutat dual** per part del sociòleg urbà Manuel Castells. A l'Europa dels 25, el 3,6% de la població activa total va patir atur de llarga durada, el 2006, durant 12 mesos o més. Al 2005, en els mateixos països, el 26% de la població se situava per sota del llindar de risc de la pobresa.⁷¹ I, després de transferir ajudes socials a aquesta població més necessitada, continua havent-hi un 16% de persones per sota del llindar de risc de pobresa.⁷² Aquest creixement que deixa al marge una part de la població, quan es dona a les ciutats, pot generar bosses de pobresa, i a la vegada comportar la deslegitimització de l'administració. Els casos extrems en què hi ha poques perspectives de canvi d'aquesta situació, pot derivar en altres formes de violència, com protestes violentes al carrer, o en formes de generar ingressos fora de la legalitat.

Per afavorir la convivència a les ciutats, aquestes han de vetllar per mantenir la **cohesió social** entre els seus habitants, entesa com la «la capacitat d'una societat d'assegurar el benestar de tots els seus membres, de minimitzar les disparitats».⁷³

71. El llindar de la pobresa es calcula en funció de la renda. Una persona està sota el llindar del risc de pobresa quan la seva renda és inferior al 60% de la renda disponible mitjana del país.

72. Dades d'Eurostat sobre cohesió social, pobresa i exclusió social. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL

73. *Élaboration concertée des indicateurs de la cohésion sociale. Guide Methodologique* (Consell d'Europa, juny del 2005), http://www.coe.int/t/dg3/socialpolicies/socialcohesiondev/source/GUIDE_fr.pdf

Alguns adverteixen que la cohesió social no ha de ser només la lluita contra l'exclusió social. Aquesta aproximació basada en el que no es busca (pobresa i exclusió de col·lectius en risc) és massa limitada. Un enfocament d'aquest tipus pot ser massa assistencial i oblidar les causes de fons que generen aquesta exclusió. Definir les polítiques de cohesió social d'acord amb el que *si* es vol, obliga a fer un plantejament més estructural. Passar «d'un enfocament 'en negatiu' a un enfocament 'en positiu' constitueix un pas fonamental envers un desenvolupament actiu de la cohesió social. Es tracta d'assegurar no només que una persona no estigui exclosa o en situació d'atur, sinó que la societat, en el seu conjunt, té la capacitat de proveir a tots els seus membres de l'accés a una vida decent, o fins i tot de bona qualitat».⁷⁴ D'acord amb aquest enfocament, el present apartat combina mesures puntuals orientades a col·lectius en situació d'exclusió social o de risc d'exclusió, així com mesures estructurals a l'abast dels ajuntaments.

Indicadors d'avaluació: Indicadors de cohesió social elaborats pel Consell d'Europa: *Élaboration concertée des indicateurs de la cohésion sociale*. http://www.coe.int/t/dg3/social-policies/socialcohesiondev/source/GUIDE_fr.pdf

Les principals necessitats de les persones en situació de marginació econòmica són:

- **Satisfacció de les necessitats bàsiques** de manera que les persones es puguin desenvolupar de forma autònoma: una feina en condicions laborals sostenibles, un habitatge suficient, alimentació i roba, etc.
- **Dret a la ciutat:** la població que pateix marginació econòmica és la més propensa a perdre el dret a la ciutat com un espai en el que ve de gust viure, amb barris agradables i ben cuidats, amb una oferta lúdica i cultural accessible, etc.

Edimburg, una sola ciutat

Objectiu: Identificar els factors de l'exclusió social a la ciutat i fer recomanacions de polítiques per fer-hi front.

Context: Edimburg (Regne Unit) és una de les ciutats amb millor salut econòmica del país, i el quart centre financer d'Europa. Al costat d'això, la pobresa, l'exclusió i l'atur es concentren a les mateixes àrees.

Descripció: L'Ajuntament constitueix una Comissió per fer un informe final d'avaluació de la situació d'exclusió social a la ciutat. L'informe, però, no s'elabora amb dades estadístiques sinó a partir de la percepció de la ciutadania de múltiples temes (atur, precarietat laboral, manca de formació, precarietat en l'habitatge, alta criminalitat, soledat, gènere i ètnia, etc.), recollint, durant 12 mesos, els testimonis de 300 persones i de 100 organitzacions. L'informe final recull 87 recomanacions per reforçar la cohesió social. La descripció de l'experiència es pot trobar a www.onecity.org.uk.

Resultats: L'informe es publica l'any 2000, i ja l'any 2002 s'han aplicat la gran majoria de les recomanacions. Per donar continuïtat al projecte Onecity, s'ha constituït el Onecity Social Inclusion Fund, un fons que té per objectiu finançar petits projectes per reforçar la cohesió social a la ciutat.

Contacte: onecity@edinburgh.gov.uk

74. *Élaboration...* ob.cit., p. 33.

Els principals àmbits d'actuació que reforcen la integració són:

- **Ocupació:** L'atur, especialment el de llarga durada, però també les condicions d'ocupació precàries són la principal causa de marginació econòmica.

Possibles mesures per fomentar una ocupació de qualitat són la formació professional de persones en situació d'atur, la promoció de noves sortides laborals, l'establiment de mesures antidiscriminació en l'àmbit laboral, etc.

- **Habitatge:** Tot i ser reconegut com un dret, l'accés a l'habitatge està cada vegada a l'abast de menys gent.

Els ajuntaments podem promoure polítiques d'habitatge oferint espais d'hostalatge a persones que viuen al carrer, rehabilitant infrahabitatges, posant a disposició habitatges de protecció oficial per les persones més desfavorides, definint protocols per reduir el nombre d'expulsions a causa de la incapacitat de pagar, establint mesures estructurals per reduir els preus de lloguer (qualificació de sols per a pisos protegits, impostos addicionals sobre els pisos buits, etc.), creant oficines públiques de lloguer i venda de pisos per abaratir-ne els costos.

- **Facilitar l'accés als serveis:** descentralitzar els serveis municipals, garantir la cobertura del transport a totes les zones de la ciutat, especialment aquelles habitades per la població amb menys recursos, fomentar el comerç de proximitat, etc.

Escola taller d'energia solar a Valladolid

Objectiu: fomentar l'ocupació de joves en situació de risc en sectors econòmics innovadors.

Context: La regió de Valladolid es caracteritza per una alta taxa d'atur i pel desplaçament de molts joves cap a altres ciutats.

Descripció: Del 1998 al 2000 l'Ajuntament de Valladolid (Espanya) i l'Institut Nacional d'Ocupació ofereixen un curs sobre instal·lacions d'energia solar tèrmica i fotovoltaica a 42 joves menors de 25 anys en situació d'atur. Les pràctiques de la formació es realitzen en espais públics de l'Ajuntament, un fet que permet instal·lar energia solar en una escola infantil i cinc menjadors escolars municipals. Com que molts dels joves participants en el projecte no han acabat l'escolarització obligatòria, s'afegeix al curs un mòdul d'alfabetització, i en aquells casos en què el fracàs escolar està relacionat amb dificultats socials i familiars es demana la intervenció de serveis socials per tractar la situació de cada alumne de forma integral.

Resultats: S'identifiquen tres tipus de resultats positius: la promoció de sectors econòmics emergents com el desenvolupament d'energies renovables, la instal·lació d'aquests tipus d'energia menys contaminants en els equipaments públics, i un alt percentatge d'inserció laboral del alumnes: de 42 participants, 38 van entrar en el mercat laboral, entre els quals 31 en el sector d'energies renovables.

Font: Bones pràctiques del Projecte Pleyade, per la difusió i implantació de l'estratègia europea per la ocupació en l'àmbit local: www.femp.es/pleyade

Fer compatibles les necessitats de la ciutadania

A les ciutats, que concentren tot tipus de persones, fer compatibles les necessitats de la ciutadania és un repte complex. Alhora, els recursos per fer compatible aquesta diversi-

tat topen amb límits de tota mena: els recursos financers per satisfer les diferents necessitats són limitats, la disponibilitat d'espai públic on es poden desenvolupar és finita, els temps per gestionar els conflictes s'esgota... Aquests condicionants dificulten la satisfacció de les necessitats de la ciutadania en tota la seva diversitat.

«La planificació urbana (afavorint el naixement de comunitats diversificades) i la gestió de l'hàbitat urbà (assegurant una representació efectiva d'aquestes comunitats i el seu accés als processos de decisió) són mitjans eficaços per reduir la violència i la inseguretat engendrades per l'estigmatisme social, la discriminació i l'aïllament».⁷⁵ El present apartat presenta aquestes dues estratègies a l'abast dels ajuntaments per promoure la convivència i fer compatibles les necessitats de la ciutadania.

Planificació urbana i espai públic multifuncional

Els carrers, les places, els parcs, les estacions de tren, els centres culturals conformen l'espai públic. Un espai «d'ús col·lectiu per apropiació progressiva de la gent, que permet el trànsit i la trobada, que ordena cada zona de la ciutat i li dona sentit, que és àmbit físic de l'expressió col·lectiva i de la diversitat social i cultural. És a dir, l'espai públic és a la vegaada l'espai principal de l'urbanisme, de la cultura urbana i de la ciutadania. És un espai físic, simbòlic i polític».⁷⁶

Però l'espai públic per si mateix no garanteix que es doni una relació constructiva i que afavoreixi la convivència entre la ciutadania. Els carrers poden ser només un lloc de pas, sense que generin cap mena d'interrelació. Per esdevenir un espai de reforç de la convivència han de ser utilitzats per diferents tipus de persones i per a diferents tipus de funcions.

La multifuncionalitat dels espais públics es pot garantir des de diferents nivells d'intervenció a la ciutat:

- **Planificació urbanística:** Les ciutats europees contemporànies s'estructuren entre dos models de ciutat:
 - **Model funcionalista:** estructura la ciutat en funció de la seva eficiència i especialitza els barris segons una funció principal (el centre de la ciutat es reserva per a les oficines, un segon anell més ampli per a comerços i un tercer anell per a barris residencials). Aquest model de ciutat es troba essencialment en països anglo-saxons.
 - **Model social:** prioritza la integració dins els barris, de manera que cada barri pugui oferir tot tipus de serveis. Així, a les ciutats mediterrànies, prototip del model social, es pot trobar en un mateix barri oficines, petits comerços, equipaments, espais culturals i habitatges.

Entre aquests dos models urbanístics, el que millor afavoreix la convivència és el model social. Garanteix unes relacions sostingudes entre les persones, contribuint a reforçar la cohesió social i la convivència entre gent de diferents edats, procedències, poder adquisitiu, etc.

75. *La sécurité humaine pour un siècle urbain. Défis locaux, perspectives mondiales* (SHV, 2007), p. 81.

76. J. Borja i Z. Muxí, *L'espai públic: ciutat i ciutadania* (Electa, Barcelona, 2003), p. 17-18.

- **Equipaments i espais públics multifuncionals:** Per a ser motors impulsors de la convivència entre les persones, els espais públics i els equipaments haurien de ser multifuncionals, i estar oberts a persones amb tot tipus d'interessos i necessitats. Així, un parc amb camps de petanca pot respondre a les aficions de la gent gran, però si el parc té, a més, espais contigus de jocs infantils, afavorirà l'intercanvi intergeneracional.

Les pressions del mercat sobre uns espais considerats no productius, l'«higienisme social» com a intent de «netejar» la ciutat de les persones marginals, la recerca de seguretat que porta a tancar un espai públic o substituir-lo per espais privatitzats (anar a passejar pel centre comercial, per exemple), i la sobreutilització del cotxe per fer els desplaçaments són factors que amenacen els espais públics i les seves funcions. Precisament perquè compleix totes aquestes funcions, l'espai públic s'ha de protegir per evitar-ne la privatització.

- **El disseny universal**, disseny per a tots, o disseny inclusiu, és el disseny de productes, d'espais i de serveis de manera que puguin ser utilitzats per la major diversitat possible de persones, independentment de la seva edat, habilitat o situació. El disseny universal pretén tenir en compte les persones que per motius d'edat (gent gran, infants, joves), d'habilitats (audició o visió reduïda, etc.), entre altres exemples, tenen necessitats específiques, de manera que cap col·lectiu quedi exclòs de la utilització dels productes, dels espais o dels serveis.

Principis del disseny universal:⁷⁷

1. **Ús equitable:** és útil per a persones amb habilitats diferents.
2. **Ús flexible:** té en compte múltiples preferències i habilitats individuals diferents.
3. **Ús simple i intuïtiu:** és fàcil d'entendre com funciona el producte, independentment del nivell d'experiència, de coneixement, d'habilitats en el llenguatge o del nivell de concentració de la persona que l'utilitza.
4. **Informació perceptible:** comunica eficaçment la informació necessària per a la utilització del producte, independentment de les condicions de l'ambient o de les habilitats sensorials de la persona que l'utilitza.
5. **Tolerància a l'error:** minimitza les conseqüències negatives d'accions accidentals o inintencionades.
6. **Esforç físic baix:** pot ser utilitzat eficientment i confortablement amb el mínim grau d'esforç.
7. **Grandària i espai adequats a l'ús:** la grandària i l'espai són adequats per a la utilització, l'abast i la manipulació, independentment de la talla, la postura o la mobilitat de la persona que l'utilitza.

77. Segons el Center for Universal Design, aquests principis van ser definits per un grup multidisciplinar format per arquitectes, dissenyadors industrials, enginyers i dissenyadors ambientals. http://www.design.ncsu.edu/cud/pubs_p/docs/poster.pdf

Participació ciutadana

La **governança urbana** és «la suma de la varietat de vies per les quals individus i institucions, públiques i privades, planifiquen i gestionen els assumptes comuns de la ciutat. És un procés continu a través del qual els interessos divergents o oposats poden fer-se compatibles i es pot desenvolupar una acció cooperativa».⁷⁸ La bona governança de les ciutats, doncs, és responsabilitat tant de l'ajuntament en crear espais de participació, com de la ciutadania en omplir de contingut aquests espais.

Els espais de participació en la presa de decisions dels temes de la ciutat poden prendre múltiples formes com les audiències públiques als districtes, les comissions consultives temàtiques (polítiques de minories, polítiques d'accessibilitat, polítiques de gènere, polítiques juvenils), processos de consulta puntuals (per a la planificació d'un barri, per exemple), processos de decisió sobre les prioritats del pressupost...

Per ser efectius, els espais de participació han de complir quatre condicions (4R):

- **Representació:** la participació en igualtat de condicions dels diferents col·lectius de la ciutat en la presa de decisions públiques.
- **Recursos:** la participació d'aquests col·lectius ha de comptar amb els recursos necessaris perquè les decisions que han pres es portin a la pràctica. Aquests recursos poden ser mecanismes tècnics per implementar les decisions, mitjans humans i financers, etc.
- **Realitat:** la participació dels col·lectius diferenciats ha de traduir-se en una aplicació pràctica: que les normatives municipals i les intervencions tinguin en compte les decisions preses en els espais de participació, de manera que es tinguin en compte els criteris establerts per cada col·lectiu.
- **Restriccions:** que les pràctiques que no respectin els criteris establerts en el marc de les vies de participació siguin sancionades i corregides.

Indicadors d'avaluació: un document útil per mesurar la qualitat de la participació ciutadana és: *La qualitat en la participació: una proposta d'indicadors*. <http://www.fbofill.cat/intra/fbofill/documents/publicacions/405.pdf>

L'Observatori Internacional de la Democràcia Participativa, també, posa a disposició en el seu web la *Guia Pràctica per a l'avaluació de processos participatius*: (www.oidp.net/pdf/GuiaPracticaEvaluaciondeProcesos.pdf), que proposa criteris per facilitar l'avaluació de la qualitat de les experiències participatives desenvolupades a les ciutats.

Sensibilització i educació per la pau

El potencial educador de les ciutats és cada vegada més reconegut. Les ciutats poden ser, alhora, un objecte de coneixement (aprendre coses de la ciutat en sí –*aprendre la ciutat*), un context educatiu (que acull institucions educadores –*aprendre a la ciutat*), i un agent educador (*aprendre de la ciutat*).⁷⁹

78. Definició de UN-Habitat www.unhabitat.org/pmss/getPage.asp?page=bookView&book=1537, p. 14.

79. J. Trilla, *La ciudad educadora* (Ajuntament de Barcelona, 1990), p. 16. w10.bcn.es/APPS/edubidce/pubDocumentsAc.doc

Perquè un municipi esdevingui un agent actiu de l'educació, però, ha de definir-se com a tal, «tota ciutat és educativa però no educadora».⁸⁰ Per implicar-se en la tasca educadora, cal «una planificació i una presa de decisió dels governs locals, que han de facilitar els recursos i promoure les estratègies que demanda el fet de fer que una ciutat sigui educadora».

«Una ciutat serà **educadora** quan reconegui, exerciti i desenvolupi, a més de les seves funcions tradicionals [...], una funció educadora, quan n'assumeixi la intencionalitat i la responsabilitat amb l'objectiu de formació i desenvolupament de tots els seus habitants.»⁸¹

Amb l'objectiu de promoure una acció educadora planificada de les ciutats, la xarxa **Ciutats Educadores** (www.bcn.es/edcities/aice/index.html) agrupa ciutats d'arreu del món, tot i que principalment europees. Per avançar en la seva finalitat, promou la col·laboració entre ciutats, facilita l'intercanvi d'experiències, participa directament en projectes educatius i contribueix a concretar el discurs de les Ciutats Educadores. Una de les àrees temàtiques que aborda Ciutats Educadores és l'educació en valors, entre els quals la cultura de pau, oferint informació sobre practiques de ciutats, sobre convocatòries per a subvencions o premis, documents d'interès, etc.

Contacte de la xarxa d'educació en valors de Ciutats Educadores: genericvalors@mail.bcn.es

Aquests dos fets fan que les ciutats puguin ser un actor preferent d'educació per la pau i la convivència. Tot i que, a la pràctica, la majoria de les polítiques educadores de les ciutats estan centrades principalment en la lluita contra el fracàs escolar,⁸² l'actuació dels ajuntaments en temes educatius pot tenir un marge d'intervenció molt més ampli, tant pel que fa a al tema en el qual intervé, com pels actors educatius i educands als quals s'adreça. L'educació per la pau, definida com «un procés dinàmic, continu i permanent, fonamentat en els conceptes de pau positiva i en la perspectiva creativa del conflicte, i que, a través de l'aplicació d'enfocaments socioafectius i problematitzadors, pretén desenvolupar una nova cultura, la cultura de la pau, que ajudi les persones a observar críticament la realitat situant-s'hi enfront i a actuar en conseqüència»⁸³ és un dels temes que les ciutats poden assumir.

Però «sota l'eslògan de la ciutat educadora, adverteixen alguns, hi pot cabre de tot; diu tant i promet tant que, tanmateix, pot comprometre molt poc. És per això que cal explicitar [...] l'exigència real que la ciutat educadora conté».⁸⁴ D'acord amb aquest objectiu, es presenten a continuació propostes i pràctiques de l'educació per la pau com un valor a transmetre a la ciutat.

80. A. Brarda, (arq.), *Argumentos y estrategias para la construcción de la ciudad educadora*. (Cuadernos, Ciudades Educadoras América Latina, Rosario, 2001), p. 16 i 23.

81. Carta de la Declaració de Barcelona sobre Ciutats educadores, 1990. www.bcn.es/edcities/aice/estatistiques/catala/sec_charter.html

82. Segons P. Bavoux a *Éducation dans la ville, une responsabilité partagée*. (Éditions de la DIV, 1999), p. 58. <http://www.ville.gouv.fr/pdf/editions/tours.pdf>

83. X. Jares, *Educación para la paz*. (Editorial Popular. Madrid, 1999).

84. J. Trilla, «Un marc teòric: la idea de la ciutat educadora», dins *Les ciutats que s'eduquen* (Temes d'educació nº 13, Diputació de Barcelona, Barcelona, 1999), p. 17.

Aprendre a la ciutat

Quan es diu que es pot «aprendre a la ciutat», es vol dir que l'espai de la ciutat conté una diversitat d'actors que ofereixen recursos educatius. Tradicionalment s'han classificat els actors educadors a partir del grau d'estructuració en què transmeten les seves accions educatives. Es parla doncs, de tres tipus d'ensenyament: l'educació formal, l'educació no formal, i l'educació informal:

- **Educació formal:** és aquella que ofereixen els agents educatius de l'ensenyament reglat: escoles bressol, escoles de primària, centres de secundària i d'ensenyament superior.

A la Unió Europea, com a la resta del món, l'educació per la pau no està gaire reconeguda en els currículums oficials, ni com a assignatura específica, ni com a continguts transversals. L'àmbit en el qual existeixen més experiències de formació en educació per la pau i en el conflicte és l'universitari. Tot i així, són molt escassos els casos en què aquesta formació és obligatòria per als futurs educadors de l'educació formal, un fet que afavoriria l'aprenentatge de l'educació per la pau també a primària i secundària. Si bé és veritat que els currículums permeten introduir l'educació per la pau (a través d'assignatures d'educació cívica, a les tutories, etc.), encara no es pot considerar una pràctica generalitzada. Hi ha fortes reticències a sobrecarregar els currículums, ja difícils de complir, amb assignatures o continguts addicionals.

Audiència pública de Donosti-San Sebastián

Objectiu: Educar per afrontar el conflicte de forma positiva a l'aula i a la ciutat, i promoure la reflexió sobre el conflicte del País Basc.

Context: L'Audiència Pública és un projecte de participació juvenil en el qual participen les escoles de secundària que hi estiguin interessades. Durant el curs 2003-2004, el tema que es va tractar fou la convivència pacífica a la ciutat de Donosti-San Sebastián (Espanya).

Descripció: Les escoles reben el material per reflexionar en les hores de tutories. Les activitats han de permetre fer propostes del que s'hauria de canviar a la ciutat. Cada classe es reuneix trimestralment per consensuar les propostes fetes, fins a arribar a un document final que els i les alumnes participants proposen en una Audiència Pública a l'Ajuntament.

Resultats: L'experiència ha permès parlar als instituts d'un tema que normalment no s'aborda obertament i conèixer els principis bàsics de l'educació en el conflicte. El document final ha mostrat una gran maduresa de les reflexions sobre el conflicte basc dels joves de 12-13 anys, reconeixent la responsabilitat de cada persona en el conflicte, però també la dels polítics, que «han d'aprendre a escoltar-se». 350 joves de 8 instituts i 5 associacions de lleure han participat en aquesta experiència. No quedar clar, però, el compromís de l'Ajuntament en aplicar les propostes fetes pels joves, un fet que pot arribar a desmotivar els joves en les experiències de participació.

Contacte: Eva Salaberria: eva_salaberria@donostia.org

- **Educació no formal:** és aquella que està definida en funció d'objectius educatius explícits, però que s'imparteix per altres actors que els de l'educació formal. Les activitats educatives dels moviments de lleure, de les escoles d'adults, dels museus, els tallers als centres cívics i els cursos de les instal·lacions esportives municipals són espais d'educació no formal.

Els actors de l'educació no formal tenen més tradició de treballar l'educació per la pau que els actors d'educació formal, ja sigui per un compromís amb el tema, o bé per la utilització de les metodologies més afins a l'educació per la pau (participatives, basades en l'experiència personal i en els sentiments). El millor exemple d'aquesta afirmació en són els moviments de lleure (agrupaments i esplais).

Xarxa Internacional de Museus per a la Pau (www.museumsforpeace.org). Sovint situats en els emplaçaments que van patir de forma més dura l'impacte de la guerra (Hiroshima i Nagasaki, Berlín, Caen (Normandia), Gernika, etc.), els museus que formen part d'aquesta xarxa aspiren a convertir-se en espais per a la sensibilització a favor de la pau. Partint d'objectes històrics, d'obres d'art, de testimonis de persones que han resistit les guerres, etc., els museus recorden els horrors de les guerres i fan homenatge a les seves víctimes, com a forma per educar per al desarmament i la pau, i la reconciliació entre els bàndols. La Xarxa Internacional de Museus per a la Pau pretén facilitar l'intercanvi de reflexions, de materials, d'exposicions, així com crear exposicions conjuntes.

Contacte general de la Xarxa Internacional de Museus per a la Pau: info@museumsforpeace.org.

Altres pàgines de museus per la pau d'especial interès: Museo de la Paz de Gernika (www.museodelapaz.org), Museu antibèl·lic de Berlín (www.antikriegsmuseum.de/index.html), Memorial de Caen (www.memorial-caen.fr/fr/index.php), Centre Nobel per la Pau (www.nobelpeacecenter.org)...

- **Educació informal:** és aquella que es produeix sense uns objectius educatius explícits, i que es transmet a través del contacte amb les altres persones. Alguns dels escenaris de l'educació informal en els quals l'Ajuntament pot intervenir són les assemblees de barri promogudes pels ajuntaments, les biblioteques populars, els carrers, les places, els parcs, etc.

Aprendre de la ciutat

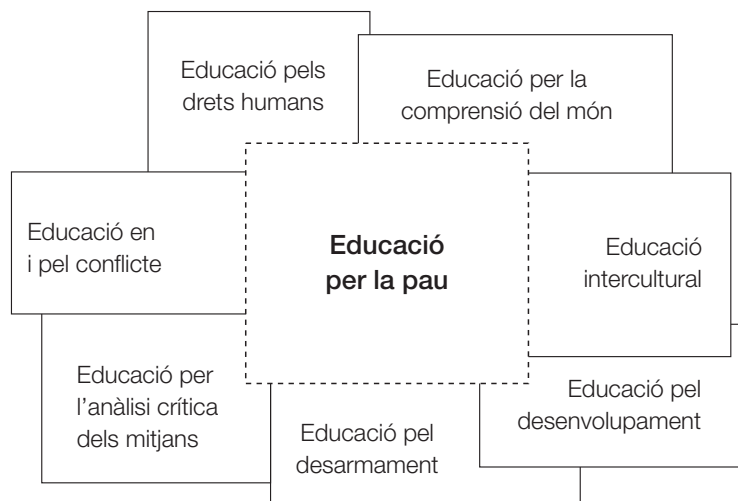
La ciutat també educa perquè tot el que hi succeeix transmet valors i patrons de comportament. Les formes en què s'estructuren les relacions entre les persones, en què es gestiona la diversitat de persones, en què es dona resposta a les necessitats de la gent constitueixen segurament l'aspecte educatiu més informal de la ciutat, però educatiu al cap i a la fi.

Dins d'aquest marc, el govern local té una responsabilitat específica: «l'alcalde, i en general els òrgans de gestió política i tècnica del municipi, ho sàpiguen o no, i ho assumeixin o no, exerceixen d'educadors. I exerceixen de tals, no tant pels seus discursos o pels contactes personals que ocasionalment puguin mantenir amb els ciutadans, sinó per les decisions que prenen, per les polítiques municipals que apliquen en múltiples àmbits i no només en els directament educacionals o escolars. Aquestes decisions, d'una manera o d'una altra, millor o pitjor, configuren la ciutat també com a medi educatiu».⁸⁵

85. J. Trilla, «Un marc teòric: la idea de la ciutat educadora», dins *Les ciutats que s'eduquen* (Temes d'educació nº 13. Diputació de Barcelona, Barcelona, 1999), p. 23.

D'acord amb aquestes observacions, quins valors i actituds eduquen d'acord o en contra dels valors de l'educació per la pau?

Els continguts que els municipis poden treballar amb l'objectiu de sensibilitzar i d'educar per la pau són molt amplis, ja que l'educació per la pau s'alimenta dels continguts de moltes altres «Educacions per a...»:

Font: Elaboració pròpia.

Aquests continguts es retroben a la ciutat i, per tant, eduquen per la pau o per la violència a la ciutadania:

- **Educació per la pau:** Quins tipus de violència directa, estructural i cultural es donen a la ciutat? Les forces policials fan molt ús de la violència directa a la ciutat? Hi ha grups que fan discursos que transmeten l'odi cap a altres col·lectius? La ciutadania té eines i espais d'incidència per poder transformar les situacions, les estructures, i els valors violents?
- **Educació en i pel conflicte:** Com es resolen els conflictes a la ciutat? La ciutadania té recursos per resoldre els conflictes de forma autònoma? Existeixen serveis de «provenció» dels conflictes? I serveis de mediació? Es preveuen mesures de servei a la comunitat com a formes d'alternativa penal? S'implica la ciutadania per transformar el seu entorn? Quin grau de dissensió es tolera en les instàncies participatives? Fins a quin punt l'Ajuntament transigeix en els seus propis objectius per respondre a les necessitats i interessos de la ciutadania? Com gestiona l'Administració les relacions amb la ciutadania?
- **Educació intercultural:** Com són les relacions entre les cultures diferents a la ciutat? L'Ajuntament respon a les necessitats diferenciades dels col·lectius amb cultures diferents? Quin grau de participació política tenen les persones de cultures minoritàries a la ciutat? Com es plasma la diversitat cultural en les diferents polítiques de la ciutat?
- **Educació pels drets humans:** Es cobreixen els drets humans bàsics de les persones? Les polítiques socials són tractades com un mitjà per garantir els drets de la ciutadania? La ciutadania coneix els seus drets i els reclama com a tals? Es donen casos d'agressions físiques a persones? Existeixen col·lectius especialment discriminats?

- **Educació pel desenvolupament:** L'Ajuntament fa compres públiques responsables? Facilita el consum i l'existència de petit comerç enfront de les grans superfícies i les grans empreses? És fàcil comprar a la ciutat productes de comerç just o productes produïts a prop? S'incentiven les experiències de codesenvolupament?
- **Educació pel desarmament:** Hi ha empreses productores d'armes a la ciutat? S'hi celebren fires d'armament? S'hi fa publicitat per a l'allistament a l'exèrcit? Es fa recerca militar a la ciutat? Hi ha celebracions a la ciutat en què es mostren avions militars, tancs, etc.?
- **Educació per l'anàlisi crítica dels mitjans:** Els mitjans de comunicació locals transmeten informacions enfocades cap a la pau? S'hi mostren opinions contrastades i que afavoreixin l'esperit crític?
- **Educació per la comprensió del món:** La ciutadania i l'Ajuntament es posicionen en contra dels conflictes armats a altres països? S'acullen persones refugiades? La ciutat participa en organitzacions internacionals i en fa partícip la ciutadania? La ciutat i la ciutadania participen en encontres internacionals?

Assemblea de l'ONU dels pobles

Objectiu: Visibilitzar les accions que els pobles i les organitzacions de la societat civil emprenen per a afavorir el compliment dels objectius de l'ONU.

Context: Les primeres paraules de la Carta de l'ONU «Nosaltres, els pobles» recorden que l'objectiu primer de l'organització ha de ser defensar el benestar de les persones i la pau entre aquestes per damunt del dels estats. L'Assemblea de l'ONU dels pobles recorda el paper essencial de la societat civil.

Descripció: La Coordinació Nacional d'Ens Locals per la Pau i els Drets Humans a Itàlia organitza cada dos anys des del 1995 l'Assemblea de l'ONU dels pobles. Prop de 200 representants de la societat civil internacional són convidats cada any per diferents ens locals del país. Cada participant de la societat civil internacional fa actes de sensibilització al poble, ciutat o regió que l'ha convidat, i assisteix després a l'Assemblea. Cada edició reflexiona sobre un tema específic sobre el que es discuteix i es presenten iniciatives. L'Assemblea finalitza amb una marxa entre les ciutats de Perugia i Assís que han arribat a aglutinar fins a 300 000 persones.

Resultats: L'Assemblea permet donar a conèixer i facilitar la coordinació entre iniciatives de construcció de pau i de protecció dels drets humans, i establir una agenda política d'acord amb el que s'hi parla. L'Assemblea i la marxa també tenen una funció sensibilitzadora molt forta, ja que més enllà de la nombrosa participació directa, l'esdeveniment s'ha emès més d'una vegada per televisió.

Contacte: info@entilocalipace.it

Aprendre la ciutat

Aprendre la ciutat significa conèixer la ciutat en si: conèixer els carrers i els barris, els transports públics, els equipaments, l'oferta d'oci que proposa, etc. Aprendre la ciutat, també, és conèixer la història de l'evolució de la ciutat, saber llegir les seves transformacions i ser capaç de fer-ne una lectura crítica dels punts forts i dels déficits.

L'emplaçament estratègic d'una ciutat, les ruïnes de murs de protecció, antigues ciutadelles militars; els rastres de guerres a la ciutat (refugis, monuments, estàtues i espais commemoratius, arcs de triomf. etc.); les formes de control social, per l'urbanisme, per l'equipament tecnològic (càmeres, etc.), les presons són aspectes de la ciutat que cal conèixer per entendre la dimensió de l'educació per la pau a la ciutat.⁸⁶

Articular els aprenentatges de pau a la ciutat

Evidentment, la ciutat, dins de la seva diversitat, pot transmetre missatges contradictoris. El govern local té la responsabilitat de no permetre una transmissió incontrolada de qual-sevol valor, sinó de definir quin seria el «currículum ocult desitjable»,⁸⁷ i planificar la manera de fer-lo una realitat. Com articular el fet d'aprendre la ciutat a la ciutat i de la ciutat en els àmbits formal, no formal i fins i tot informal pel que fa a l'educació per la pau? Com transformar els àmbits educatius més informals en àmbits educadors per la pau?

Es pot planificar, de manera coordinada entre tots els actors de la ciutat, com arribar al «currículum ocult desitjable». Aquest és l'objectiu dels **Projectes Educatius de Ciutat**, en què diferents actors de la ciutat defineixen de forma participativa els valors en els quals es vol educar en els propers anys.

Alguns criteris de com s'hauria de transmetre l'educació per la pau són:

Prioritzar els processos educatius per davant de les activitats puntuals: l'educació per la pau busca una transformació de les actituds de les persones, en la seva forma de relacionar-se amb les altres persones, en la forma d'afrontar els conflictes, en el seu posicionament enfront de la cultura de la violència, etc., i aquesta transformació requereix un procés sostingut en el temps.

El procés educatiu es pot generar revisant les activitats puntuals que organitzen els ajuntaments, i aconseguint que els actes de sensibilització (setmanes de la solidaritat, mercat de comerç just, etc.) siguin l'excusa per motivar processos educatius sostinguts en el temps; acompanyant els actes puntuals amb propostes educatives per a les escoles; convidant altres actors del municipi (escoles d'art, esplais i agrupaments escoltes, grups esportius, associacions de veïns, associacions d'immigrants, etc.) que incorporin el tema que es vol treballar en el seu treball de forma transversal, etc.

Ressaltar la responsabilitat de cadascú: les qüestions en les quals reflexiona l'educació per la pau (veure l'esquema) són interdependents i es retroalimenten. A més, es troben en diferents nivells: des de la dimensió més propera en la relació entre les persones (nivell microsocial), a les qüestions d'àmbit global (nivell macrosocial). Aquest fet fa que sigui més fàcil identificar com, des dels hàbits quotidians, incidim –per bé o per malament– en les qüestions més estructurals.

Es pot ressaltar la responsabilitat de cadascú incorporant, en els objectius de l'acció educadora, l'educació autocrítica i enfocada cap a l'acció; reconeixent la responsabilitat de l'Ajuntament en els temes tractats, i predicar amb l'exemple.

86. Aquest tema es desenvolupa amb més profunditat en el capítol «Coherència».

87. Aquesta expressió, utilitzada per J. Trilla a *Les ciutats que s'eduquen*, ob. cit., fa referència als valors que es transmeten informalment a la ciutat.

Ser propositius: la comprensió crítica de les qüestions que dificulten la construcció de la pau han de permetre identificar propostes del que es pot fer per acabar amb aquesta situació que no ens agrada. L'educació per la pau ha de permetre, «per una banda, la investigació dels obstacles i les causes que ens impedeixen assolir una condició d'«elevada justícia i reduïda violència», i per l'altra, el desenvolupament de coneixements, valors i capacitats per emprendre i edificar el procés que porta cap a la més plena realització de la pau».⁸⁸ És, doncs, una educació que no es limita a la transmissió de continguts sinó, que convida a la participació per la transformació social, a la implicació amb el context en el qual es viu.

L'educació per la pau ha de ser una formació orientada a l'acció.

La funció propositiva es pot aconseguir mostrant exemples de pràctiques que han funcionat, portar testimonis de persones que s'impliquen a transformar la societat; visibilitzant quins recursos es poden trobar des del mateix municipi per incidir positivament en les qüestions tractades (entitats pacifistes, banca ètica, comerços de consum responsable, centres de recursos i webs on trobar més informació, etc.).

Campanya global d'educació per la pau (<http://www.haguepeace.org>): els objectius d'aquesta campanya, iniciada el 1999, són sensibilitzar a favor de l'educació per la pau a tots els àmbits educatius (formal, no formal i informal), i formar a professorat en Educació per la pau. La seva web ofereix alguns recursos educatius per als actors que vulguin fer activitats d'educació per la pau.

Coherència

L'aforisme llatí tòpic «Si vis pacem, para bellum» (si vols la pau, prepara't per a la guerra), reflecteix les contradiccions que es practiquen massa sovint en nom de la pau. Malauradament, la pretensió d'imposar situacions pacífiques mitjançant la violència és encara avui una realitat en molts contextos.

Una opció de pau veritablement positiva, en canvi, ha de respectar la coherència entre els fins i els mitjans. D'acord amb els pensaments de Gandhi, «si es cuiden els mitjans, el fi es cuidarà de si mateix. La no-violència és el mitjà».⁸⁹ Conscient que és un aparador de valors i un actor clar educatiu o educador,⁹⁰ la ciutat ha de ser conseqüent amb el que diu que promou.

88. J.P. Lederach, *El abécé de la paz y los conflictos*. (Catarata, Madrid, 2000), p. 52.

89. Gandhi, *Harijan*, 1939. Citat a J. Galtung, *The way is the goal: Gandhi today* (Gujarat Vidyapith Peace Research Centre, Ahmedabad, 1992), p. 187. El concepte de **no-violència**, una traducció del terme gandhià *ahimsa*, combina les idees de pacifisme i d'acció. L'actitud no violenta busca evitar practicar la violència en tots els àmbits i tenir una actitud activa pel canvi de les actituds i estructures violentes a la societat.

90. Veure l'apartat «Sensibilització i educació per la pau».

D'acord amb aquests preceptes de la no-violència, un govern local que busqui la pau ha de vetllar per actuar sense cap forma de violència i no cooperar amb els actors que exerceixen violència o amb aquells que col·laboren amb actors violents, i alhora fer actuacions en favor de la pau. L'espai simbòlic de la ciutat, així com la seva administració, l'Ajuntament, han de dur a terme pràctiques coherents amb la pau.

No cooperar amb la cultura de la violència

La cultura de la violència es refereix a «aquells aspectes de l'àmbit simbòlic (religió, cultura, llengua, art, ciències...) que es poden utilitzar per justificar o legitimar la violència estructural o directa»,⁹¹ aquelles argumentacions que ens fan percebre com a «normals» situacions de violència. No cooperar amb la cultura de la violència significa no reforçar les institucions, les empreses que contribueixen a la legitimació de la violència.

En l'àmbit municipal, el militarisme no es retroba tant en la despesa pressupostària –la principal despesa relacionada amb el militarisme és la despesa de la policia local– com en el beneplàcit per permetre la instal·lació d'empreses productores d'armes, en la presència de bases militars en el seu territori, etc. Les ciutats també poden ser un escenari on es transmeti la cultura de la violència a través, per exemple, de desfilades militars, de publicitat per a l'allistament a les forces armades.

Malauradament, aquests fets es retroben a tot Europa: de les 100 empreses que més armes produeixen al món, 36 estan emplaçades a Europa.⁹² Comptabilitzant únicament les empreses productores d'armes lleugeres⁹³, es poden sumar fins a 77 empreses situades a 68 ciutats de 22 països europeus diferents.⁹⁴ Moltes ciutats europees, també, acullen fires per donar a conèixer i facilitar la venda d'armaments: IDET, ILA, MSPO, Paris Air Show, Milipol Paris, Defendory, DSEI, Euronaval, Eurosatory, Farnborough, etc.⁹⁵

Per fer polítiques coherents amb els valors de convivència i de pau que prediquen, les ciutats han de:

- Prendre compromisos per **desarmar i desmilitaritzar el municipi**:
 - Rebutjant la instal·lació de fàbriques d'armes i equipaments militars, prohibint les desfilades de contingut militar i les fires d'armament, no permetent fer campanyes informatives per a l'allistament a les forces armades, promovent el model de policia de proximitat desarmada, etc.

91. J., Galtung, *Paz por medios pacíficos. Paz y conflicto, desarrollo y civilización* (Bakeaz/Gernika Gogoratz, Bilbao, 2003). Galtung considera equivalents els conceptes de cultura de la violència i de violència cultural.

92. SIPRI Yearbook 2006. *Armaments, Disarmament and International Security* (Stockholm International Peace Research Institute, Oxford University Press, New York, 2006), p. 410.

93. Sobre les armes lleugeres i el seu impacte, veure l'apartat «Acabar amb la violència directa i prendre cura de les persones».

94. L. Mampaey, *Une vision européenne pour l'industrie des armes légères militaires* (GRIP, 2003), p. 9-10. <http://www.grip.org/bdg/pdf/g1518.pdf>

95. <http://nodo50.org/puzlea/armas.htm> i <http://www.seguridadydefensa.com/eventos.asp>

Tancament de bases militars

Objectiu: Convertir la Comunitat Militar de Fulda (Alemanya) en equipaments civils.

Context: Des del final de la Segona Guerra Mundial la ciutat de Fulda va ser ocupada pels Estats Units. Encara als anys noranta, la Comunitat Militar de Fulda comptava amb 5 000 efectius militars dels EUA.

Descripció: L'Ajuntament i l'Exèrcit dels EUA negocien el cost del retorn de les instal·lacions, fent una valoració de les infraestructures construïdes o reformades pels EUA, però també de les instal·lacions destruïdes o del dany ecològic ocasionat. L'Ajuntament de Fulda obre els terrenys i les instal·lacions a la inversió privada, tot i reservar-se la definició dels usos d'aquests, com és el cas de la transformació d'algunes instal·lacions militars en 290 habitatges, o el condicionament d'edificis en residència d'estudiants.

Resultats: S'estima que els nous negocis que s'ubicaran a les antigues zones militars crearan entre 250 i 300 llocs de treball nous, aproximadament la meitat dels llocs de treball assumits per alemanys que es van perdre en el moment del tancament de les bases.

- Declarant la insubmissió del municipi a l'Exèrcit, i manifestant-se en contra de les intervencions militars del Govern estatal, reclamant vies pacífiques de resolució dels conflictes, donant suport activament els desertors, insubmisos, objectors de consciència i objectors fiscals que resideixen en el municipi, donant-los suport econòmic, legal i publicitari.

22 Propostes per als ajuntaments per la pau

Objectiu: Promoure que els ajuntaments de Catalunya prenguin compromisos a favor de la pau en els seus carrers, equipaments, etc..

Context: Després de participar en la conferència mundial de la Crida per la Pau a l'Haia al 1999, la Fundació per la Pau fa arribar l'agenda de les 50 propostes per la pau que en surten al màxim possible d'actors, entre els quals es troben els municipis.

Descripció: La campanya ajuntaments per la pau (www.fundacioperlapau.org/campanyes) proposa fer una declaració institucional, aprovada pel major nombre possible de forces polítiques municipals, que impliqui l'adhesió a un projecte i l'assumpció de petits passos i compromisos de Cultura de Pau. Aquests compromisos es recullen en 22 propostes que fan referència a la promoció de la cultura de pau, la resolució pacífica dels conflictes al municipi, el desarmament i la desmilitarització i la pau global.

Resultats: El document de les 22 propostes es va fer circular abans de les eleccions municipals de l'any 2003. 34 candidatures de 16 ciutats diferents es van comprometre a com a mínim 11 de les 22 propostes, tot i que no hi ha hagut un seguiment sistematitzat del compliment d'aquests compromisos. Algunes organitzacions de la societat civil internacionals han mostrat interès per aquesta campanya i estudien la possibilitat de portar-la a altres escenaris.

Contacte de la Fundació per la pau: info@fundacioperlapau.org

- **No col·laborant amb actors que perpetuïn la cultura de la violència:** revisar les compres públiques pot tenir molt a veure amb la prevenció de conflictes armats. Algunes empreses, fins i tot empreses civils de seguretat privada, de comunicacions, de reconstrucció, o d'extracció petroliera es beneficien dels conflictes armats.

S'evita col·laborar amb actors que perpetuïn la cultura de la violència garantint que les compres públiques no beneficïen actors que col·laborin amb les guerres o altres tipus de violència, prenent mesures per controlar el tràfic de drogues, entre altres mesures, rebutjant els discursos militaristes i els que legitimen les violències, limitant les emissions de programacions violentes als canals de televisió municipals, etc.

La publicació bimensual **Notícies sobre els especuladors de la Guerra** (<http://www.wri-irg.org/pubs/warprofiteers.htm>) ofereix informació sobre les empreses que més es beneficïen dels conflictes armats, amb l'objectiu de fomentar un consum i unes contractacions públiques més ètiques. Cada edició inclou notícies, convocatòries per a les properes accions de la societat civil lligades a la denúncia d'aquestes empreses, i les rúbriques «Aprofitador de la guerra del mes» i «Campanya del mes».

Actuar per la cultura de pau

La cultura de pau es defineix com «un conjunt de valors, actituds i comportaments que reflecteixen el respecte a la vida, a l'ésser humà i a la seva dignitat i que posen en primer pla els drets humans, el rebuig a la violència en totes les seves formes i l'adhesió als principis de llibertat, justícia, solidaritat i tolerància, així com la comprensió entre els pobles, els col·lectius i les persones».⁹⁶

Els carrers, els edificis, els monuments són «un dels millors indicadors dels valors urbans predominants. [...] Per què les avingudes més populars es coronen o són batejades amb noms que glorifiquen gestes militars gens populars?»⁹⁷ La importància simbòlica dels espais públics es visualitza quan, arran d'un canvi de règim polític, es canvien els noms dels carrers i les places, o es destrueixen estàtues de personalitats.

- **Fer que els valors de la cultura de pau ocupin els espais públics:** que estàtues, monuments, celebracions transmetin els valors de la cultura de pau.

Eliminant els símbols militaristes de la ciutat, anomenant carrers i edificant monuments en homenatge a valors, persones i fets constructors de convivència i de pau.

En una activitat de participació juvenil sobre la convivència i la pau a la ciutat de Barcelona,⁹⁸ es va consultar els joves si creien que els símbols militaristes o relacionats amb la cultura de la violència de la ciutat s'havien de retirar de l'espai públic. El criteri que van proposar els joves va ser que es respectessin els monuments històrics, però afegint plaques de reconeixement a les víctimes d'aquell fet. L'estàtua de Colom de la ciutat, per exemple, hauria de fer recordar les víctimes indígenes que va ocasionar la colonització espanyola a l'Amèrica Llatina.

96. Definició de la Fundació Cultura de Pau. <http://fund-culturadepaz.org/>

97. J. Borja i Z. Muxí, *L'Espai públic: ciutat i ciutadania*. (Electa, Barcelona, 2003), p. 69.

98. IX Audiència Pública als nois i noies de la ciutat: «Com ens relacionem a la ciutat? Propostes per una convivència pacífica». <http://www.escolapau.org/img/programas/educacion/publicacion003c.pdf>

Què fer amb les banderes?

Objectiu: Reduir la conflictivitat que poden suposar certs símbols en els edificis públics.

Context: El 1998 se signen els Acords de Divendres Sant, la base per acabar amb el conflicte armat a Irlanda del Nord. Durant tot el conflicte, els símbols (murals pintats, banderes, etc.) van esdevenir motiu de confrontació, fins a tal punt que al 2000 es va haver de regular per llei els dies en què havia d'onejar la bandera del Regne Unit (The Flags Order). Aquesta llei, però va ser impugnada i és subjecte a interpretacions.

Descripció: Diversos ajuntaments decideixen estipular per ells mateixos els dies d'exposició de les banderes, d'acord amb l'esperit de «respectar la diversitat de les seves identitats i tradicions de les persones» dels Acords de Divendres Sant. Alguns ajuntaments o districtes municipals com Cookstown, Derry, Fermanagh, Limavady Borough, Magherafelt, Moyle o Newry and Mourne opten per no fer onejar cap bandera (ni la del Regne Unit ni la d'Irlanda del Nord); un altre, com Carrickfergus Borough, opta per les dues alhora.

Resultats: La mesura serveix per reduir la tensió, ja que entre un 20 i un 25% de la població se sent intimidada per les banderes i els murals del bàndol contrari.

Font: Bryan, D., *Flagging Peace: Symbolic Space in a new Northern Ireland*. Article no publicat.

- **Transmetre missatges de cultura de pau:** difondre missatges i experiències de convivència a la ciutat i a altres parts del món, donar a conèixer campanyes i iniciatives que volen fer del món un lloc més pacífic.

Els missatges de cultura de pau es poden transmetre incitant als mitjans de comunicació locals incloguin informacions de pau del municipi, del país i del món sobre iniciatives de pau existents.

Certes agències de notícies i publicacions estan especialitzades en **notícies positives** o notícies relacionades amb iniciatives de pau. És el cas de Notícies positives (www.positive-news.org.uk), de Notícies de Pau (www.peacenews.info), o de la Xarxa Mundial de Notícies de Cultura de pau (<http://cpnn-world.org/>).

En l'àmbit de les **actituds** i els **comportaments**, són innumbrables les actuacions a l'abast dels municipis – aquesta publicació, en el seu conjunt, n'és la mostra. Especifiquem-ne un parell a continuació, a risc de caure en la redundància:

- **Assumir positivament les tasques de construcció de pau** com a competències pròpies del municipi, incorporant-les en els estatuts del ajuntaments, elaborant plans directors que concretin les seves actuacions en favor de la pau, etc.

Estatuts compromesos

Objectiu: Reafirmar el compromís dels governs locals a favor de la pau i els drets humans.

Context: Poc després de la creació del Coordinament Nacional d'Entitats Locals per la Pau, s'aprova a Itàlia la llei 142 d'autonomia estatutària, que permet que les entitats locals defineixin els seus principis de referència.

Descripció: D'acord amb aquesta llei, el Coordinament promou que els governs locals i les províncies modifiquin els seus estatuts per tal de fer referència a la promoció de la pau i dels drets humans.

Resultats: La campanya és un gran èxit, i prop d'un centenar de ciutats modifiquen els seus estatuts.

Contacte: info@entilocalipace.it

Sovint, la modificació dels estatuts no es limita a una declaració de valors, sinó que es relaciona amb articles de la constitució italiana i amb normes internacionals, pel que adquireixen l'estatus de drets que han de ser garantits, i esdevenen no només una competència, sinó també una responsabilitat dels governs locals.

- **Participar en campanyes de construcció de pau:** destinant una partida presupostària específica per al foment de la cultura de pau, comproment-se amb les 8 línies d'acció del Decenni (2001-2010) de Cultura de Pau declarat per la UNESCO, participant en la campanya del 0,3% per la Cultura de Pau, adherint-se a diferents campanyes i activitats ciutadanes que afavoreixen la pau i la desmilitarització, emprenent accions de cooperació per la pau,⁹⁹ etc.

Indicadors d'avaluació: Una de les iniciatives del Moviment Global per la Cultura de Pau és la selecció d'indicadors per mesurar els avanços i retrocessos en la Cultura de Pau en l'àmbit local, d'acord amb els 8 eixos d'acció del Decenni (2001-2010) de Cultura de Pau declarat per la UNESCO. El projecte preveu que personal de la societat civil i de l'administració local defineixin i facin el seguiment dels indicadors conjuntament. Aquesta iniciativa s'està mesurant simultàniament a ciutats de diferents continents.

Contacte: David Adams: mail@decade-culture-of-peace.org.

99. Sobre aquest punt, veure l'apartat «Construir la pau al món. La cooperació entre ciutats».

Construir la pau al món.

Cooperació entre ciutats

La necessitat de teoritzar sobre la cooperació per la pau neix d'una doble observació: l'augment, per una banda, de l'interès dels ajuntaments a comprometre's amb la cooperació (els governs locals són les administracions més compromeses a dedicar un mínim del 0,7% dels seus pressupostos a la cooperació internacional); per altra banda, la manca de formació en temes de construcció de pau. Si bé els ajuntaments tenen una llarga experiència en l'àmbit de la cooperació pel desenvolupament, el cas és ben diferent en la cooperació per la pau: promouen molt **poques iniciatives de cooperació per la pau**¹⁰⁰ en sentit estricte.

El present capítol descriu l'ampli ventall d'iniciatives que poden promoure els ajuntaments per construir la pau en el marc de la cooperació entre ciutats. Tot i que existeixen experiències de cooperació descentralitzada per la pau des de fa decennis, és un camp que encara es coneix poc. A tall d'introducció en el tema, es donaran a conèixer els àmbits de la construcció de pau i diferents formes de cooperació entre ciutats, per, finalment, unir tots dos temes i descriure formes pràctiques de cooperació per la pau entre ciutats.

La construcció de la pau

Des del principi dels anys noranta fins a l'actualitat, el concepte de «construcció de pau» (*peacebuilding*) ha evolucionat a mesura que s'ha anat portant a la pràctica. Els antecedents del terme remunten al 1992, en què el document de Nacions Unides una Agenda per la Pau¹⁰¹ recull els següents conceptes:

- Diplomàcia preventiva: mesures encaminades a evitar que sorgeixin les disputes entre dues o més parts, a evitar que aquestes esdevinguin conflictes armats i limitar l'abast del conflicte en cas de no poder ser evitat.
- Establiment de la pau (*peacemaking*): mesures encaminades a fer que les parts enfrontades negociïn i es posin d'acord, fonamentalment per mitjans pacífics.
- Manteniment de la pau (*peacekeeping*): enviament d'un cos de Nacions Unides¹⁰² a la zona, amb el consentiment de totes les parts en conflicte. Pot aplicar-se la força en determinades ocasions.

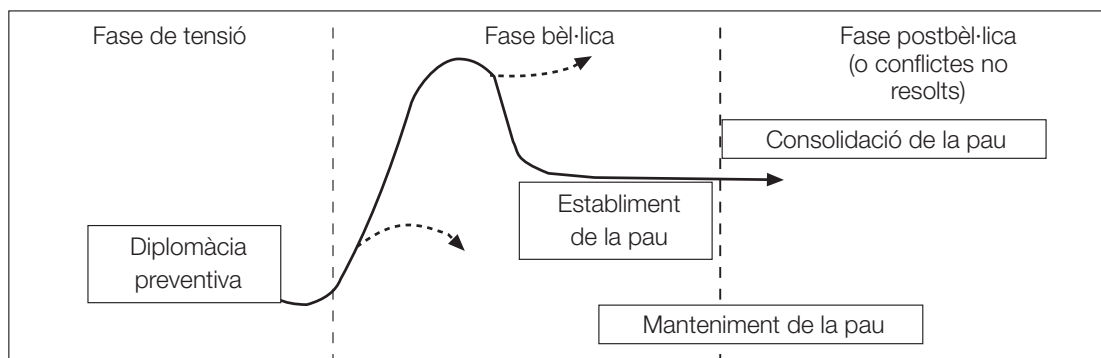
100. Per compensar el caràcter encara incipient de les iniciatives municipals de cooperació per la pau, s'ha optat per afegir, en aquesta segona part, campanyes impulsades per altres actors de la societat civil que conviden els municipis a sumar-s'hi.

101. *An Agenda for Peace, Preventive diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping*. A/47/277, 17 de juny de 1992. <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html>.

102. Amb la pràctica, el terme de *peacekeeping* s'ha fet extensible a cossos armats i no armats d'altres organitzacions intergovernamentals, com l'OSCE, l'OTAN, l'OUA, etc.

- Construcció/consolidació de la pau (*peacebuilding*): mecanisme destinat a identificar i enfortir estructures que tendiran a reforçar i consolidar la pau per tal d'evitar la represa del conflicte.

Fases de l'Agenda per la Pau (segons Butros Butros Gali)

La pràctica, però, ha fet manifest que aquestes accions no es poden portar a terme en fases aïllades (tasques de diplomàcia preventiva a l'etapa de tensió, mesures d'establiment de la pau per a la fase bèl·lica i actuacions de manteniment i de consolidació de la pau en la fase postbèl·lica). Al contrari, respon millor a les necessitats i és molt més efectiu implementar aquestes accions en les diferents etapes de forma simultània.¹⁰³ Per això, amb el temps i la pràctica, el concepte de construcció de pau s'ha modificat per tenir el següent significat:

Construcció de pau (*peacebuilding*): conjunt de mesures, plantejaments i etapes necessàries encaminades a transformar els conflictes violents en relacions més pacífiques i sostenibles.¹⁰⁴

Així, s'anomena «construcció de pau» el conjunt d'accions destinades a afavorir una pau duradora, independentment del moment en el qual s'apliquen (si és abans, durant, o després d'un conflicte armat).

Per tal de reforçar el lligam entre les dimensions local i global dels governs locals, i reconeixent el seu paper diplomàtic, l'organització **Glocal Forum** (www.glocalforum.org) defineix com una de les seves línies de treball el foment de la construcció de pau de ciutat a ciutat. Amb aquests objectius, el Glocal Forum desenvolupa projectes per apoderar les comunitats locals de contextos de conflictes armats o de postguerra. En l'actualitat desenvolupa activitats a ciutats d'Àfrica, d'Orient mitjà, dels Balcans i a Afganistan. Més de 100 ciutats hi estan adherides.

Contacte del Departament de «Construcció de pau»: Flavia Milano, flavia@glocalforum.org.

103. Entenent que és una classificació artificial que no es correspon a la pràctica, el present document no especificarà si les accions proposades s'apliquen a contextos de tensió, conflicte armat o fase post-bèl·lica.

104. J. P. Lederach, *Construyendo la paz. Reconciliación sostenible en sociedades divididas* (Bakeaz, Bilbao, 1998), pp. 47-48.

Les accions de construcció de pau es poden dividir en tres grans àmbits:¹⁰⁵

- **Acabar amb la violència directa i promoure la seguretat de les persones:** un conflicte armat o una situació de tensió té conseqüències terribles, des de les més immediates, com les víctimes de la violència directa, fins a aquelles a més llarg termini, com l'odi, les seqüeles psicològiques, etc. Moltes de les accions d'aquest camp es poden emprendre a curt termini i a mitjà termini.
- **Actuar sobre les causes estructurals del conflicte:** identificar les causes originals de la violència i intervenir-hi és la millor manera d'assegurar-se que la violència no ressorgeixi. Aquest tipus d'accions s'han de planificar amb un enfocament a més llarg termini.¹⁰⁶
- **Crear els mitjans per afavorir la transformació del conflicte:** per acabar amb la violència cal, d'una banda, facilitar que les parts en conflicte arribin a acords comuns. A la vegada, es pot treballar per l'apoderament de les persones en contra del conflicte armat, i per la gent que s'esforça per mantenir-se al marge de les parts enfrontades per reforçar la seva actitud de rebuig de la violència i la seva actuació a favor de la pau.

La construcció de pau comprèn mesures des de l'àmbit microsocial fins al macrosocial: que van des de l'actitud personal i en la relació amb els altres (àmbit microsocial) fins al comportament dels estats i d'algunes dinàmiques globals (àmbit macrosocial).

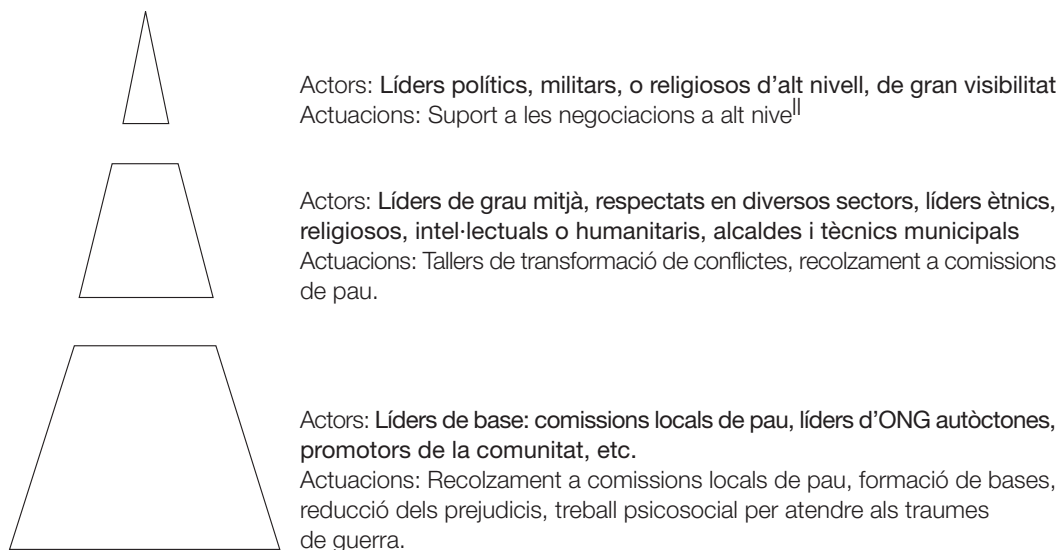
àmbit microsocial			àmbit macrosocial	
Educar per la pau.	Promoció del diàleg entre les parts.	Afavorir la participació d'organitzacions de la societat civil en la gestió del conflicte.	Fer pressió en les esferes polítiques per cessar la violència, per fomentar el diàleg.	Actuar sobre les causes estructurals del conflicte: transformar lleis, reformar institucions, afavorir el desenvolupament sostenible.
Formar en gestió de conflictes.	Reconciliació entre comunitats.		Recolzar acords de pau.	Desarmament.
Atendre les víctimes de la violència.	Implementar projectes d'atenció psicosocial.			

La construcció de pau pot actuar amb tot tipus d'actors, des dels més institucionalitzats als més informals: Els ajuntaments poden donar suport a mesures de la diplomàcia més tradicional, col·laborant amb agències estatals o institucions internacionals, o bé participar en iniciatives de base desenvolupades per actors de la societat civil:

105. Aquesta classificació correspon als tres àmbits estratègics que han definit l'agència de cooperació sueca SIDA (document *Promoting Peace and Security through Development Cooperation*, p. 3) i el marc estratègic sobre construcció de pau del Ministeri d'Afers Estrangers noruec (*Peacebuilding – a development perspective*, p. 15).

106. Entenent que les causes de fons d'un conflicte són múltiples i diversificades, i que moltes estan treballades per altres àmbits (cooperació pel desenvolupament, etc.), aquest document no tractarà a fons aquest àmbit de la construcció de pau.

Actors i enfocaments de la construcció de pau

Font: J. P. Lederach, *Construyendo la paz*.

La cooperació entre ciutats

La **cooperació entre ciutats** (*City-to-city cooperation*) es defineix com «totes les formes possibles de relació entre les autoritats locals de dos o més països col·laborant juntes en assumptes d'interès mutu».¹⁰⁷

Aquest document utilitza el terme de cooperació entre ciutats, i matisa que la relació de les autoritats locals pot ser no només amb altres autoritats locals, sinó també amb altres tipus d'actors no governamentals, com organitzacions de la societat civil o universitats amb incidència local.¹⁰⁸

Una primera forma de cooperació entre ciutats és aquella en la qual el municipi s'implica directament en l'objecte de la cooperació (**cooperació directa**). L'objecte i el grau de compromís de la cooperació directa són molt diversos, com en testimonien les diferents formes de cooperació entre ciutats al llarg del temps.

En acabar la Segona Guerra Mundial es generalitzen els **agermanaments** entre ciutats com a mitjà d'apropament cultural entre poblacions que havien estat enfrontades. Es formalitzen essencialment entre ciutats europees.

Agermanament Pforzheim-Gernika

Objectiu: Superar una experiència de guerra traumàtica gràcies a un agermanament reconciliador.

107. «City to City Cooperation». *Habitat Debate*, vol. 8, núm. 3, (UN-Habitat, 2002).

108. Aquesta és l'aportació que fa la Unió Europea en caracteritzar la cooperació descentralitzada com «una altra forma de fer cooperació, que mira d'ubicar els actors (en tota la seva diversitat) en el centre del procés de desenvolupament». En aquest document s'utilitzaran els termes de cooperació entre ciutats i de cooperació descentralitzada de forma equivalent. *Appui à la Coopération Décentralisée*. Comissió Europea, 23 de desembre de 1999. DEV/A/4/GD/dc D (99) http://ec.europa.eu/development/body/theme/decentralised/orientation_fr.pdf#zoom=100

Context: Tant Pforzheim (Alemanya) com Gernika (Espanya) van patir terribles bombardeigs aeris durant la Segona Guerra Mundial: Gernika, el 26 d'abril de 1937 i Pforzheim, el 23 de febrer de 1945.

Descripció: L'agermanament de les dues ciutats es formalitza el 1988. És l'origen de viatges i d'intercanvis culturals i esportius entre les dues ciutats. Des del 1989, també, el Goethe Institut ofereix classes d'alemany a Gernika a un preu preferent. Darrerament, per celebrar els 70 anys del bombardeig de Gernika s'ha organitzat una caminada de 2000 km entre les dues ciutats, creuant França pel camí de Santiago.

Resultats: A 20 anys de l'inici de l'agermanament, les dues ciutats són molt actives en l'organització d'activitats conjuntes.

Contacte: Ciutat de Pforzheim (www.stadt-pforzheim.de) i de Gernika (www.gernika-lumo.net).

Els agermanaments permeten comprometre una forma molt estreta de relació entre ciutats, i sostinguda a mitjà i llarg termini.

Els agermanaments, però, també han d'afrontar certes fragilitats: quan la voluntat de relació es concentra en persones puntuals de l'administració i de la societat civil, l'agermanament pot perdre molta força en cas de canvi de prioritats en el govern local, o d'esgotament de les persones voluntàries. En els casos d'agermanaments amb ciutats de contextos armats o de tensió, la fragilitat institucional del govern local que decau del conflicte, la desestructuració del teixit social o la pressió de grups armats poden bloquejar el procés d'agermanament.

A partir dels anys setanta, els agermanaments redefeixen un contingut més enfocat a la cooperació, sovint de cooperació per al desenvolupament. Aquesta evolució fa que ja no es parli tant d'agermanaments, com de cooperació entre ciutats o de **cooperació descentralitzada** tot i que la forma, una relació bilateral estable dels agermanaments, és essencialment la mateixa. La cooperació entre ciutats consisteix en la implementació d'actuacions de cooperació tècnica entre dues ciutats, on els beneficiaris directes del projecte de cooperació poden ser tant el personal tècnic dels ajuntaments com els ciutadans.

Els municipis també han adoptat una forma alternativa de cooperació dels municipis, en la qual aquests tenen un paper més secundari: la **cooperació indirecta**. En la cooperació indirecta, el municipi aporta a la cooperació els diners destinats a subvencionar projectes de cooperació gestionats per entitats no governamentals. En aquest cas, la incidència del municipi rau en la definició de les prioritats dels plans de cooperació, i en la selecció d'uns projectes o uns altres.

La cooperació per la pau entre ciutats

La Diplomàcia de ciutats comprèn 3 funcions diferenciades:

- **Sensibilització:** Sensibilitzar sobre la situació en un país concret en l'àmbit local i altres formes de manifestar-hi el suport.
- **Pressió política:** Fer que la situació d'un conflicte armat concret formi part de les agendes nacionals i internacionals, promoure campanyes en favor de la pau.
- **Cooperació:** Ser la contrapart de projectes de cooperació entre ciutats, intercanviar coneixements, aconseguir finançament per a projectes concrets.

La sensibilització i la cooperació són funcions que molts municipis promouen, a través de xerrades i altres actes públics, o mitjançant projectes de cooperació directa o indirecta. La pressió política, però, és una funció que té molt potencial, sovint infravalorat pels municipis. A vegades, a més, és una condició indispensable per a l'efectivitat del projecte de cooperació.¹⁰⁹

És essencial, doncs, que les ciutats reforcin la seva funció de pressió política.

Creuant les principals funcions de la diplomàcia de ciutats amb els tres àmbits principals de la construcció de la pau, es pot obtenir una visió de conjunt de les accions concretes que poden assumir els municipis (veure la taula de la pàgina següent).

Articulació dels actors de la cooperació: La forma en la qual s'estructura la cooperació per la pau entre ciutats depèn del paper que s'atorgui a la participació de la societat civil:

- **Model institucional:** s'articula una relació entre dues ciutats en pla d'igualtat.
- **Model mixt:** l'Ajuntament forma una estructura en la qual gestiona projectes per si mateix i decideix quin projectes finançar de la societat civil.

Districte 11 - Sarajevo

Objectiu: Formalitzar la cooperació entre les ciutats de Sarajevo (Bòsnia i Hercegovina) i Barcelona.

Context: Els moments més durs de setge a la ciutat de Sarajevo en la guerra entre la República Serbska i Bòsnia i Hercegovina coincideixen amb la celebració dels Jocs Olímpics a Barcelona. Una crida de l'alcalde de Sarajevo, Muhamed Kresevljakovic, a l'esperit olímpic motiva a la ciutat de Barcelona a establir formes de cooperació per la pau entre les dues ciutats.

Descripció: Després d'uns anys de gestionar projectes de cooperació de forma informal, la ciutat de Barcelona crea una oficina –amb personal i dotació pressupostària pròpia– per gestionar els projectes de cooperació amb Sarajevo, ja siguin impulsats per la ciutat com per associacions de la societat civil. Aquesta oficina pren el nom de Districte 11, fent de Sarajevo un onzè districte simbòlic que s'afegeix als deu que té Barcelona.

Resultats: La col·laboració a través del Districte 11 ha permès vehicular projectes de tota mena (combois d'ajut humanitari, reconstrucció de barris i centres sanitaris, creació de centres de protecció de dones enfront de la violència de gènere, encontres entre alcaldes serbis i bòsnis, etc.). Amb la normalització de la situació a Sarajevo, Districte 11 s'ha convertit en Barcelona Solidària, oficina de cooperació internacional de Barcelona, que intervé en altres contextos, i la contrapart de Sarajevo s'ha convertit en la Fundació de la Democràcia Local.

Contacte de Barcelona Solidària: cooperaciointernacional@bcn.cat. Per contactar amb la Fundació de la Democràcia Local de Sarajevo: adl@bih.net.

109. Jeff Halper, president del Comitè Israelità Contra la Demolició de Cases, exemplifica aquesta afirmació amb contundència. Segons ell, els projectes de reconstrucció a Palestina, quan no van acompanyats de pressió política cap a l'Estat d'Israel per acabar amb les demolicions, els bombardeigs d'infraestructures i la construcció de nous assentaments no serveixen per més que per prorrogar l'agonia de la població palestina. Un mínim de pressió política internacional, en canvi, podria frenar considerablement la demolició de noves cases i infraestructures. Intervenció en un acte públic sobre «Urbicidi segregador o urbanisme integrador? Dissenyar la convivència» a Barcelona, 7 de juny de 2007.

		<i>Funcions dels municipis</i>		
		<i>Sensibilització i suport</i>	<i>Pressió política</i>	<i>Cooperació directa</i>
<i>Camps de la construcció de pau</i>	<i>Acabar amb la violència i promoure la seguretat</i>	– Denunciar l'impacte de la violència, de la proliferació d'armes, les violacions dels drets humans, etc. mitjançant actes públics, a través de canals de comunicació locals, etc. – Acollir persones refugiades, infants de contextos violents per un temps determinat. – Donar suport a les iniciatives d'acompanyament internacional a persones amenaçades. – Celebrar actes simbòlics en memòria a les víctimes.	– Aprovar mocions per denunciar atacs, ocupacions militars, per exigir l'alto el foc, etc. – Donar suport a comissions d'observació de drets humans. – Donar suport a campanyes de desarmament, de no reclutament de menors com a soldat, etc. – Organitzar una missió d'una comissió de tècnics i polítics de l'Ajuntament al context en situació de conflicte armat per fer visible l'impacte de la violència i les violacions dels drets humans.	– Cooperar en polítiques de prevenció de la violència. – Participar en projectes d'atenció a les víctimes. – Cooperar en mesures de reducció de la proliferació d'armes lleugeres, de microdesarmament, etc. – Facilitar programes de desarmament, desmobilització i reintegració (DDR) d'ex-combatents, oferir alternatives d'ocupació a actors armats, etc. – Participar en projectes de reconstrucció.
	<i>Actuar sobre les causes</i>	– Organitzar accions de sensibilització per a entendre les arrels del conflicte armat. – Comprar i vendre productes que no contribueixen a empitjorar el conflicte armat.	– Acollir conferències de donants. – Donar suport a campanyes de desenvolupament, de governabilitat, etc.	– Cooperar en projectes de governabilitat, participació, reforma administrativa, etc. – Enviar missions d'observació electoral. – Cooperar en polítiques mediambientals, de gestió de l'aigua, etc. – Donar suport a projectes de codesenvolupament.
	<i>Facilitar els canals de diàleg</i>	– Visibilitzar i col·laborar amb iniciatives de pau, organitzacions i xarxes pacifistes, etc. – Difondre notícies sobre esdeveniments de pau. – Acollir trobades de participants dels dos bàndols en conflicte.	– Organitzar una missió d'una comissió de tècnics i polítics de l'Ajuntament al context en situació de conflicte armat per fer visibles iniciatives de pau. – Pressionar perquè un conflicte determinat formi part de les agendes de les xarxes en les quals participa el municipi. – Verificar que les parts compleixen els compromisos adquirits.	– Oferir les infraestructures del municipi per acollir trobades d'alcaldes, de negociadors, d'iniciatives de pau, en territori neutre de parts en conflicte. – Explorar vies de resolució de les causes del conflicte.

La col·laboració sostinguda entre les ciutats ha afavorit la creació d'entitats estables a Bòsnia i Hercegovina, com la Fundació de la Democràcia Local, o la Xarxa Segura, en què participen 32 entitats bosnianes en contra de la violència de gènere.

- **Model social:** Una altra opció és configurar una estructura en que les organitzacions de la societat civil del municipi, constituïdes com a plataforma, gestionen part de la cooperació per la pau.

Oficines per la pau

Objectiu: Facilitar la gestió dels projectes de cultura de pau, drets humans, solidaritat i cooperació internacional de la cooperació de les ciutats mitjançant una oficina cogestionada per la societat civil.

Context: L'element motivador del Coordinadora Nacional d'Entitats Locals per la Pau i els Drets Humans porta a molts municipis italians a crear una oficina per la pau en el seu si. Avui, altres actors com el Ce.Co.Pax (Centro di Cooperazione per la pace) a Roma prenen el relleu d'aquest impuls inicial.

Descripció: Les oficines per la pau treballen d'acord amb uns objectius que solen estar definits per les entitats del municipi, i assumits per una persona coordinadora, seleccionada per la mateixa plataforma d'entitats, però contractada per l'Ajuntament. Les oficines per la pau poden assumir funcions com la formació de professorat de les escoles del municipi en educació per la pau, organitzar actes informatius sobre temes relacionats amb la pau, els drets humans i la solidaritat, promocionar xarxes de relacions internacionals amb organitzacions que treballin aquestes temes, impulsar agermanaments, etc. En alguns casos, com a la província de Roma, les oficines per la pau col·laboren amb centres d'estudis per la pau.

Resultats: No existeix cap recompte de quantes oficines per la pau hi ha a tot Itàlia. Actualment, a la província de Roma n'hi ha 12.

Contacte del projecte Ciutats de pau, que promou l'establiment d'oficines per la pau a la província de Roma, impulsat per Ce.Co.Pax: www.cecopax.it/mid.htm

Recursos: Cal tenir en compte que els recursos que poden aportar els municipis per assumir tasques de cooperació són molts i variats (projectes de cooperació, relacions diplomàtiques, accions de suport polític, etc.), i que no depenen només de la capacitat econòmica d'aquests. Alguns d'aquests recursos dels ajuntaments poden ser:

Recursos municipals que poden ser útils per a les funcions de:

<i>Sensibilització i suport</i>	<i>Pressió política</i>	<i>Cooperació directa</i>
– Organització d'actes, xerrades, projeccions, setmanes solidàries. – Espais simbòlics: espais públics, noms de carrers, estàtues, etc. – Canals de comunicació municipal: revista informativa, cartells, banderoles, televisió local, web, etc.	– Contactes polítics amb partits, amb institucions. – Participació en xarxes.	– Coneixement tècnic. – Personal tècnic, capacitat logística per elaborar projectes. – Accés a subvencions (de la UE, d'agències de cooperació i de fundacions estatals i regionals, etc.). – Fons de la cooperació directa. – Espais, locals propis on celebrar trobades.

Reflexionant sobre les pràctiques de pau

A partir del final dels anys noranta sorgeix un moviment de reflexió molt ric sobre l'impacte que poden tenir els projectes de cooperació que es desenvolupen en un context de conflicte armat. Aquests estudis han constatat que els projectes de cooperació al desenvolupament o d'ajut humanitari –encara que assoleixin els seus objectius humanitaris o de desenvolupament– no sempre tenen una incidència positiva en el context del conflicte armat en el qual s'implementen. Un projecte que s'endegui en una situació de tensió i de conflicte armat pot no resultar en una situació més pacífica. A vegades pot contribuir a exacerbar la violència, en crear diferències socials o en canviar les dinàmiques de poder dintre dels grups, per exemple. De la mateixa manera, un projecte pot tenir un impacte positiu no intencionat i que passi desapercbut.

Partint d'aquestes conclusions, alguns teòrics i pràctics de la cooperació reivindiquen que els projectes siguin sensibles al context del conflicte (*conflict sensitivity*), mirant d'identificar quines accions són efectives i obtenen resultats de construcció de pau, i quines tenen més risc de comportar conseqüències negatives al context de conflicte.

En línies generals, els aspectes que s'han de tenir en compte a l'hora d'implementar un projecte en un país en situació de tensió, de conflicte armat o de postguerra són:

Anàlisi del context: abans de planificar un projecte, és crucial tenir un coneixement ajustat del context en el qual es desenvoluparà. Per a això, cal:

Passes prèvies a la intervenció per adquirir una perspectiva de construcció de pau (anàlisi del context):

- **Comprendre el context** on pretén operar la nostra actuació (anàlisi dels conflictes existents: arrels del problema, procés, actors, connectors i divisors).
- **Identificar les possibles contraparts i representants de la població afectada, i definir el projecte conjuntament** a través d'un sistema participatiu.
- **Identificar la interacció entre la nostra actuació i el context** de conflictes (connectar l'anàlisi del conflicte amb el procés de desenvolupament del nostre possible programa).
- **Identificar la interacció dels actors internacionals** que actuen sobre el mateix context (quin és el nostre avantatge comparatiu respecte als altres actors, existeix cap marc d'intervenció estratègic que orienti sobre els àmbits prioritaris sobre els quals incidir?).
- **Decidir quin tipus d'actuació desenvoluparem** tenint en compte tot el que s'ha dit anteriorment amb l'esforç per evitar-ne els impactes negatius i maximitzar-ne els positius.

Indicadors d'avaluació: El document *La sécurité humaine pour un siècle urbain. Défis locaux, perspectives mondiales* proposa 11 indicadors per a mesurar la fragilitat d'una ciutat, com a forma per a tenir un millor coneixement de l'amenaça de la violència armada a les ciutats. (http://www.humansecuritycities.org/sites/hscities/files/La_securite_humaine_pour_un_siecle_urbain.pdf, p. 82-83).

Connectors i divisors: A l'hora de planificar el projecte, cal detectar els elements connectors i els divisors¹¹⁰ del context en què es desenvolupa el projecte, i vetllar perquè el projecte reforci els elements connectors i afebleixi els divisors.

Sostenibilitat: La pràctica de la construcció de pau prioritza la generació de processos per damunt d'aconseguir resultats concrets a curt termini. Per aquesta raó, la sostenibilitat dels processos als quals es dona suport té un pes especial. Per garantir la seva sostenibilitat, es recomana, per exemple, implementar programes d'acord amb la percepció de la població local del que és necessari per aconseguir la pau, per no desmotivar la seva implicació en el projecte. Cal tenir en compte que en ocasions implicar el personal dinàmic i motivat per implementar projectes pot comportar l'absorció de les energies d'iniciatives locals. També cal planificar una estratègia de sortida: preveure com continuarà el projecte un cop s'acabin els fons.¹¹¹

Seguretat: Els projectes de cooperació al desenvolupament i d'ajuda humanitària que es desenvolupin en un context de conflicte armat han de fer-se preguntes relatives a la seguretat: Com es garantirà la seguretat del personal local i del personal estranger? Com es garantirà que els recursos materials i econòmics arribin a bon port en un context de conflicte armat? Quines relacions s'establiran amb els grups armats si aquests reclamen un «impost» per permetre el pas dels béns materials pels territoris que controlen?

Per respondre a les necessitats de seguretat, a més, és adient fer una **avaluació de riscos** (*risk assessment*) per assegurar-se que hi haurà les estructures polítiques legals i de seguretat mínimes necessàries per a les persones i per assegurar el bon desenvolupament del projecte.¹¹²

Amplificar l'impacte (*scaling up*): Comparats amb la complexitat dels conflictes als quals s'enfronten, els projectes de construcció de pau tenen un impacte molt reduït. Es pot mitigar aquest fet adoptant estratègies per eixamplar-ne l'impacte, com multiplicar el projecte en altres zones geogràfiques, o aplicant-lo a altres tipus de destinataris (pujar en la piràmide dels actors (veure p. 72). Altres exemples de com amplificar la incidència del projecte és utilitzant massivament els mitjans de comunicació, el treball amb xarxa amb altres actors, o proposar el projecte a altres institucions amb més influència.¹¹³

110. Els elements **connectors** són els factors que posen en relació les parts oposades del conflicte amb un objectiu constructiu. Poden ser persones o grups de persones que rebutgen la divisió (associacions mixtes, intel·lectuals amb rols actius a favor de l'enteniment entre les parts, etc.), espais de trobada de persones dels dos bàndols (mercats, places, transports públics, hospitals, etc.), valors comuns, costums, etc. Els elements **divisors**, doncs, són els factors que aprofundeixen les clivelles dins de la societat. Segons M. Anderson; *Do no harm. How can aid can support peace or war* (Lynne Rienner Publishers, Inc., Boulder Colorado, 1999).

111. *Reflecting on Peace Practice Project* (Collaborative Learning Projects, 2004). <http://www.cdainc.com/rpp/docs/ReflectingOnPeacePracticeHandbook.pdf>

112. K. Bush, *A Measure of Peace: Peace and Conflict Impact Assessment (PCIA) of Development Projects in Conflict Zones* (Working Paper, núm. 1, març del 1998). The Peacebuilding and Reconstruction Program Initiative & The Evaluation Unit. http://www.idrc.ca/uploads/user-S/10533919790A_Measure_of_Peace.pdf

113. J-P. Lederach, R. Neufeldt i H. Culbertson, *Reflective Peacebuilding a Planning, Monitoring, and Learning Toolkit* (The John B. Kroc Institute for International Studies, Mindanao, 2007), p. 51-56.

Mesurar l'impacte: És important que l'avaluació mesuri, no només el grau de compliment dels objectius que es planteja com a projecte de cooperació al desenvolupament, ajut humanitari, o construcció de pau (*output*), sinó que a més avalui l'impacte que la intervenció ha tingut en el context del conflicte armat (*impact*).¹¹⁴

La iniciativa RPP¹¹⁵ identifica cinc camps en els quals es pot mesurar l'impacte del projecte en el context:

- si el projecte contribueix a pal·liar alguna de les causes claus del conflicte armat o tensió;
- si afavoreix que les comunitats desenvolupin les seves pròpies iniciatives de pau;
- si es creen o reformen institucions o mecanismes que permeten actuar sobre les causes del conflicte armat;
- si afavoreix que la població resisteixi a la provocació de la violència;
- si augmenta la seguretat i la percepció de seguretat de les persones.

Lliçons apreses: Per tal de facilitar la identificació sobre com i quan es poden produir els impactes positius, cal recollir els aprenentatges que es vagin adquirint amb la pràctica. És important per concloure saber de cada experiència de cooperació el que ha tingut un impacte positiu i el que no.

Així, les principals especificitats de la cooperació per la pau respecte a la cooperació descentralitzada són:

	<i>Projecte clàssic</i>	<i>Cooperació descentralitzada</i>	<i>Cooperació per la pau</i>
<i>Tipus d'actors</i>	– Beneficiaris, grups diana, generalment amb una participació instrumental.	– Implicació activa de diferents famílies d'actors (responsabilització).	– Implicació activa de diferents famílies d'actors. – Prioritat al treball amb actors connectors.
<i>Enfocament</i>	– El projecte com a marc de referència. – Sèrie d'activitats limitades en el temps i basades en objectius, mitjans i pressupostos definits <i>ex ante</i> .	– El procés com a marc de referència. – Enfocament programàtic. – Planificació i aplicació interactives.	– El procés com a marc de referència. – Importància del foment d'espais relacionals estables. – Planificació i aplicació interactives.

(Continua)

114. T. Paffenholz, *Third generation of PCIA: Introducing the Aid for Peace Approach*.

www.berghof-handbook.net/uploads/download/dialogue4_paffenholz.pdf

115. *Reflecting on Peace Practice Project* (Collaborative Learning projects, 2004). <http://www.cdainc.com/rpp/docs/ReflectingOnPeacePracticeHandbook.pdf>

	<i>Projecte clàssic</i>	<i>Cooperació descentralitzada</i>	<i>Cooperació per la pau</i>
<i>Nivells</i>	– Projecte sovint limitat a un àmbit (micro).	– Recerca d'una articulació i d'una coherència a diferents àmbits d'intervenció (micro-meso-macro).	– Es tenen en compte dos nivells d'intervenció: el del projecte i el del context del conflicte.
<i>Identificació / Instrucció</i>	– Enfocament de dalt a baix. – Identificació per agències centrals o assistents tècnics.	– Responsabilitat dels actors locals. – Procés de diàleg i concertació.	– Responsabilitat dels actors locals. – Procés de diàleg i concertació. – Concertació amb altres actors que intervenen en el context, i amb marcs estratègics d'intervenció si n'hi ha.
<i>Implementació / Gestió</i>	– Gestió centralitzada. – Creació d'estructures de gestió <i>ad-hoc</i>.	– Delegació de responsabilitats, incloses les financeres, a actors descentralitzats. – Utilització d'institucions locals.	– La implementació és compartida amb una distribució de tasques clara. – Es preveuen mecanismes de resolució de conflictes entre les parts implicades en els projectes.
<i>Assistència tècnica i altres intermediaris</i>	– Rol sovint dominant de l'assistència tècnica o de l'interfaç en totes les fases del projecte.	– Implicació directa de les capacitats locals. – Redefinició del rol de l'assistència tècnica. – Intermediaris com a prestataris de serveis.	– Implicació directa de les capacitats locals. – Importància de tenir en compte l'impacte en el conflicte de la relació amb els grups armats i l'estat pel bon desenvolupament del projecte.
<i>Eines</i>	– Instrucció i avaluació. – Anàlisis de costos-beneficis, etc.	– Anàlisis participatives, anàlisi institucional, quadres de concertació i de diàleg, etc.	– Avaluació de l'Impacte sobre la Pau i el Conflicte (PCIA).

(Continua)

	<i>Projecte clàssic</i>	<i>Cooperació descentralitzada</i>	<i>Cooperació per la pau</i>
Avaluació	– Prioritat al control <i>a priori</i>. – Eficàcia jutjada en funció del total de despeses, el lliurament dels mitjans posats en pràctica i el respecte dels terminis. – Objectius quantitatius (realitzacions concretes).	– Èmfasi en els resultats <i>a posteriori</i>. – Importància dels objectius qualitius (el diàleg, el suport a l'estructuració dels actors, etc). – Seguiment i avaluació conjunta.	– S'avaluen els resultats del projecte (<i>output</i>) i l'impacte del projecte en el context de conflicte (<i>impact</i>). – Es fan avaluacions inicials, intermèdies, i finals. – Importància dels objectius qualitius. – Seguiment i avaluació conjunta. – Importància de treure'n lliçons i sistematitzar les bones pràctiques.

Font: Elaboració pròpia a partir de la taula «Comparaison entre les approches classiques et la démarche de coopération décentralisée» a *Appui à la Coopération Décentralisée* (Comissió Europea, 23 de desembre de 1999), i les aportacions de «Do no harm, Peace and Conflict Impact Assessment, Reflecting on Peace Practice», i «Aid for Peace».

Acabar amb la violència directa i prendre cura de les persones

Les guerres actuals tenen poc a veure amb les del principi del segle xx. Els exèrcits, que fins a mitjans segle xx eren els únics responsables de la violència de les guerres, avui combaten amb una multiplicitat de nous actors (grups armats, mercenaris d'empreses de seguretat privada, menors soldats), i sobretot amb noves estratègies de guerra. Noves armes i nous objectius militars que fan encara més greu l'impacte de la guerra sobre la població.

Enfront d'aquesta realitat, les mesures de construcció de pau han de posar un èmfasi especial a minimitzar l'impacte de la violència directa sobre les persones, i també a reduir l'impacte de les noves armes.

Pal·liar l'impacte de la violència directa sobre les persones

Una de les característiques més greus de les guerres actuals és que les víctimes són, cada vegada més, civils. Mentre que al principi del segle xx les víctimes civils rondaven el 5%, ja als anys noranta representen un 90% del total de víctimes.¹¹⁶ L'atac als civils s'ha convertit en una estratègia de guerra normalitzada, violant deliberadament els principis bàsics

116. G. Machel, *Impact of Armed Conflict on Children*. A/RES/51/306, 26 d'agost de 1996.

del Dret Internacional Humanitari.¹¹⁷ Aquest fet requereix que una de les actuacions més immediates per pal·liar l'impacte dels conflictes armats sobre la població sigui atendre les seves necessitats mèdiques i psicològiques.

Projectes d'atenció psicosocial per la cura de les persones

Les actuacions per prendre cura de les persones, que adopten el nom genèric de projectes d'atenció psicosocial, són relativament recents. Es considera que l'eclosió dels projectes psicosocials remunta a la guerra dels Balcans en què es van desenvolupar, a Croàcia i Bòsnia Hercegovina, més de 180 projectes d'aquest tipus. Fins aquella data, la intervenció de construcció de pau havia delegat els projectes psicosocials destinats a atendre les necessitats psicològiques de les víctimes dels conflictes armats en un segon pla. Es prioritzava, en canvi, aspectes com la reconstrucció física o la reforma de les institucions, o bé es tractaven les seqüeles psicològiques de les víctimes de la violència des d'una aproximació estrictament clínica.¹¹⁸

D'acord amb aquesta visió més àmplia de la salut mental, els **projectes psicosocials** es poden definir com «una perspectiva del treball que contempla la interacció entre l'individu i el medi social i polític en el qual viu i on prima un enfocament de treball transformador que transcendeixi l'individu».¹¹⁹

Així, una possible classificació dels projectes psicosocials pot ser, segons el tipus d'acions que es desenvolupen:

- **Atenció als ferits de fets violents:** atenció psicològica, dotació de pròtesis, adaptació a discapacitats, capacitació laboral, programes d'acollida per a dones que han sofert violència o abusos sexuals, etc.
- **Serveis psicològics pel tractament del trauma i del dol:** avaluació i tractament de persones, psicoteràpia per grups amb necessitats especials (persones torturades, violades, preses, etc.), grups d'autoajuda, suport a processos col·lectius de dol i reparació (monuments, actes d'homenatge...), etc.
- **Protecció i lluita contra la impunitat:** suport a processos legals de denúncia, denúncies internacionals, acollides en països receptors, etc.
- **Educació i capacitació:** tallers de formació ocupacional per a la generació de recursos, formació en resolució de conflictes i en resistència enfront de la violència, educació per a la salut, etc.
- **Oci:** creació d'espais de joc, esports, tallers artístics, espectacles de teatre, dansa, pallassos, etc.

117. El Dret Internacional Humanitari és aquell que regula els conflictes armats amb l'objectiu de limitar al màxim el seu impacte negatiu sobre les persones. Aquest dret estableix el *principi de distinció*, pel qual els actors armats han de vetllar en tot moment per la distinció entre combatents i població civil per tal de protegir aquesta última de l'impacte de la guerra (art. 3 comú als quatre convenis de Ginebra de 1949).

118. C. Martín Beristain, *Reconstruir el tejido social. Un enfoque crítico de la ayuda humanitaria* (Icaria, Barcelona, 2004), p. 221.

119. P. Pérez-Sales, *Repensar experiencias. Evaluación (y diseño) de programas psicosociales. Metodologías y técnicas* (Grupo de Acción comunitaria), p. 1. http://www.psicosocial.net/index.php?option=com_docman&task=docclick&Itemid=52&bid=240&limitstart=0&limit=10

Ponts culturals a Mostar

Objectiu: Crear espais culturals que permetin recrear les relacions entre joves de bàndols enfrontats durant la guerra.

Context: La guerra a Bòsnia i Hercegovina als anys noranta va afectar molt contundentment la ciutat de Mostar (Bòsnia i Hercegovina), enfrontant a iugoslaus musulmans i cristians que habitaven la ciutat. El resultat de la guerra va ser una segregació quasi total entre les dues comunitats de la ciutat, i la destrucció d'infraestructures simbòliques de la ciutat, com l'antic pont de Mostar o el centre cultural OKC Abrasevic.

Descripció: El Festival Internacional de Mostar se celebra cada estiu, des de 1996, amb artistes convidats de França, Itàlia i Espanya. L'organització del festival (aconseguir fons, selecció d'artistes per al festival, aportació de personal tècnic per a les feines logístiques del festival) està íntegrament assumida per organitzacions de joves d'aquests tres països i coordinades per una associació juvenil bòsnia. En els últims anys, el festival s'ha celebrat al centre cultural OKC Abrasevic, situat en primera línia dels escenaris de confrontació a la ciutat. Des del 2003, aquest espai ha estat reivindicat pels joves de la ciutat per fer-ne un centre cultural gestionat per les associacions juvenils mateixes. Tant el festival com la reconstrucció del centre cultural han estat possible, gràcies al finançament de ciutats com Toulouse i Grenoble (França), o Barcelona o Roma (Itàlia).

Resultats: El festival ha celebrat ja la seva desena edició i s'ha convertit en un dels esdeveniments culturals de més impacte de la ciutat. L'existència d'OKC Abrasevic com a centre cultural i viver d'associacions juvenils assegura la sostenibilitat del projecte.

Contacte: del centre cultural OKC Abrasevic: info@okcabrasevic.org

Tot i que la iniciativa del projecte prové d'associacions juvenils no bosnianes, aquestes últimes han acabat assumint-ne l'organització. Les organitzacions bosnianes que el gestionen es posicionen molt clarament a favor de la trobada entre les comunitats i del rebuig a la violència (manifestacions i accions de carrer, etc.).

- **Reconstrucció de llaços:** comissions de la veritat, afavorir la reconciliació entre les parts enfrontades, etc.

El Pacte Ciutadà pel Sud-est d'Europa (www.citizenspact.org.yu) és una xarxa conformada per 89 organitzacions de la societat civil i 20 municipalitats de 9 països del Sud-est d'Europa (Albània, Bòsnia i Hercegovina, Bulgària, Croàcia, Macedònia, Moldàvia, Romania, i Sèrbia i Montenegro) i que persegueix l'objectiu de contribuir a l'estabilitat de la regió mitjançant la cooperació transfronterera i les relacions de partenariat entre governs locals i organitzacions de la societat civil. El Pacte Ciutadà ha donat suport a més de 30 projectes interregionals sobre democratització, apoderament de les comunitats, de les organitzacions i de les institucions locals, harmonització de les relacions interètniques, reconciliació i ciutadania activa. A més, promou campanyes per l'Abolició dels Visats entre els països del Sud-est d'Europa, per l'establiment de «Protocols sobre la tolerància interètnica» i per una major participació de la ciutadania en la governança local. El Pacte Ciutadà compta amb el suport, entre d'altres, de VNG-Internacional, l'Agència de Cooperació Internacional de l'Associació de Municipalitats dels Països Baixos.

Contacte: http://www.citizenspact.org.yu/new/index.php?option=com_contact&catid=12&Itemid=3

Certs col·lectius també tenen unes necessitats específiques per les quals cal tenir una atenció especial:

- **Persones desplaçades i refugiades:** Les persones refugiades i desplaçades són col·lectius que pateixen greument les conseqüències dels conflictes armats, la pèrdua de la seva quotidianitat (feina, casa, relacions), s'afegeix al desarrelament i la incertesa del futur.

El suport a les persones desplaçades i refugiades pot passar per l'organització col·lectiva i apoderament de les persones refugiades, facilitació del seu retorn, promoció de la seguretat en el lloc de retorn, reconstrucció d'habitatges, acollida en els països receptors, tràmits de documentació, etc.

- **Excombatents:** Els combatents poden haver patit trastorns psicològics durant el conflicte armat a causa del seu contacte constant amb els enfrontaments. Fer programes específics per a excombatents, també és una forma d'evitar que aquests tornin a la lluita armada per manca de sortides laborals alternatives.

Els programes més comuns destinats als excombatents se centren en el tractament psicològic, en la capacitació professional, en la facilitació del retorn a les comunitats, o en els programes específics per a menors soldats, etc.

- **Població vulnerable:** Els infants orfes i la gent gran poden patir problemes de subsistència durant el conflicte armat si estan sols. En el cas dels infants, poden patir impacte psicològic més gran, però la seva capacitat de superar el trauma arran de l'experiència de la guerra també sol ser major que la de les persones adultes.

Els projectes adreçats a la població vulnerable poden prendre cura de la gent gran que no es pot valdre per si mateixa, localitzar familiars d'infants orfes o que han perdut el contacte amb els pares, etc.

- **Dones:** Les dones poden patir una doble violència, perquè a més de l'impacte del conflicte armat (ferides, agressions sexuals, por), poden patir una violència domèstica més forta per part de marits o companys afectats per la guerra. Les dones, però, solen tenir més capacitat de resiliència que els homes.

Els projectes psicosocials adreçats a les dones sovint incideixen en la violència domèstica i en l'atenció a les víctimes de violacions sexuals.

- **Població amenaçada:** Els militants pacifistes i els defensors de drets humans, entre d'altres, poden estar amenaçats de mort per exèrcits o grups armats. També les comunitats camperoles poden estar amenaçades per enfrontaments armats pròxims. Aquesta por específica d'estar en el punt de mira s'afegeix al patiment de la guerra.

Es pot tenir cura de la població amenaçada fent una anàlisi comunitària de les causes de la violència i la planificació de mètodes col·lectius d'afrontar-la, l'elaboració d'una memòria col·lectiva de la repressió i la violència, acompanyament a persones (defensores de drets humans, líders comunitaris) o a comunitats amenaçades, etc.

La Xarxa de Ciutats Internacionals de Refugi (ICORN (www.icorn.org), per les seves sigles en anglès) protegeix persones escriptores perseguides per motius polítics. Les ciutats i regions que formen part de la xarxa es comprometen a aconseguir un allotjament per a la persona perseguida i la seva família, pagar-li una beca mensual, assistir-la durant dos anys, facilitar la seva integració en la comunitat local, tant social com artísticament, etc.

Contacte: icorn@icorn.org.

- **Professionals** que treballen en els **projectes psicosocials**: Estar en contacte diari amb persones que han patit l'impacte del conflicte armat molt directament, i tractar el seu trauma i el seu dol acaba cremant el personal que ofereix l'atenció psicosocial.

Per prevenir-ho, existeixen tècniques de detecció de símptomes d'estrès post-traumàtic, suport psicològic contra el desgast, dinàmiques de treball, etc.

Responsabilitat de protegir (www.responsibilitytoprotect.org): La campanya vol ressaltar el deure dels estats i de la comunitat internacional de prevenir i acabar amb les violències que es desenvolupen en contextos de tensió o conflicte armat com el genocidi, la neteja ètnica, els crims de guerra i els crims contra la humanitat. Segons la campanya, el deure de protecció de les persones ha de passar per damunt de la sobirania dels estats.

Justícia transicional per abolir la impunitat

La **justícia transicional** és el conjunt de mesures a l'abast de les societats per fer front a les violacions sistemàtiques o generalitzades de drets humans en el moment de transició entre un període de conflicte violent o d'opressió de la pau, la democràcia, l'imperi de la llei, o el respecte dels drets individuals i col·lectius.¹²⁰

La justícia transicional pot tenir com a objectiu fer front al passat, establir mesures per a reconciliar les comunitats enfrontades i prevenir futurs abusos dels drets humans. Unes mesures poden anar dirigides als autors de les violacions de drets humans i altres, a les víctimes i unes poden ser mesures judicials, altres, no judicials.

Les principals mesures de justícia transicional són:

- **Persecució judicial**: judici i aplicació de penes a les persones presumptament responsables de violacions de drets humans. Els tribunals que es creen per jutjar aquests casos poden ser estatals, internacionals (Tribunal Penal Internacional per ex-Iugoslàvia), o mixtes (Tribunal Penal Internacional per Ruanda).

120. Segons la definició del Centre Internacional per la Justícia Transicional <http://www.ictj.org/en/tj>

Portal de justícia de l'Haia

Objectiu: Millorar l'accés a la informació i afavorir el debat acadèmic sobre justícia, pau i seguretat internacionals de les Corts, Tribunals i organitzacions de l'Haia (Països Baixos).

Context: L'antic secretari general de les Nacions Unides M. Boutros Boutros-Ghali va qualificar l'Haia de «capital jurídica del món». La ciutat acull un gran nombre de corts internacionals i de tribunals, com la Cort Internacional de Justícia, la Cort Permanent d'Arbitratge, el Tribunal Penal Internacional per l'ex-Iugoslàvia, el Tribunal de Reclamacions entre Iran i els Estats Units i, més recentment, la Cort Penal Internacional.

Descripció: Amb un suport sòlid de l'Ajuntament de l'Haia, es crea La Coalició Acadèmica de l'Haia. En formen part la Fundació Carnegie, el Centre Grotius de la Universitat de Leiden, l'Institut Neerlandès de Relacions Internacionals Clingendael, l'Institut d'Estudis Socials i l'Institut T.M.C. Asser. La coalició té un portal d'Internet que difon informació, notícies i investigació sobre pau internacional, justícia i seguretat de les organitzacions de recerca de l'Haia.

Resultats: La centralització de la informació permet millorar l'accés a les Corts, als Tribunals i a les organitzacions de l'Haia. Com, per exemple, les fitxes de cada persona acusada de cometre crims durant la guerra als Balcans, amb informació sobre els càrrecs imputats i l'evolució dels judicis.

Contacte: <http://www.haguejusticeportal.net>

- **Mesures per esclarir la veritat:** Comissions nacionals de la veritat o missions d'observació internacionals que recullen testimonis i altres proves per tal d'investigar les violacions de drets humans comeses. Aquest és el cas d'El Salvador (1991), Sud-Àfrica (1995-98), Marroc (2004-2005), entre molts altres exemples, on els estats van assumir oficialment processos d'esclariment de la veritat. En altres contextos, les investigacions han estat realitzades per missions internacionals sense el suport oficial dels estats.
- **Memòria:** Construcció de memorials i altres espais simbòlics, establir dates de commemoració per rememorar fets passats.

Memorial pels jueus assassinats a Europa

Objectiu: Recuperar la memòria i rendir homenatge a les víctimes de l'holocaust.

Context: El Parlament alemany va decidir el 1999 dedicar un monument als jueus assassinats a Europa en mostra al reconeixement del caràcter únic d'aquest crim, i de la responsabilitat històrica de l'Estat alemany.

Descripció: El monument, situat al centre de Berlín (Alemanya), consisteix en una part exterior composta per més de 2 700 esteles i que cobreix una superfície de més de 19 000 m², i una part subterrània que presenta la història del nacionalsocialisme alemany, testimonis de víctimes de camps de concentració, la història de 15 famílies jueves que van patir l'holocaust, biografies de víctimes, informació sobre els camps d'extermini i altres iniciatives del món en memòria a les víctimes jueves. El monument també recorda altres víctimes, com les persones gitanes i les homosexuals.

Resultats: Des de la seva inauguració al maig de l'any 2005 fins al final del 2006, més de 900 000 persones han visitat el monument. Els fons recollits amb les donacions dels visitants es destinen a la investigació per completar les biografies de víctimes i diversificar l'oferta educativa del centre.

Contacte: <http://www.stiftung-denkmal.de>, info@stiftung-denkmal.de.

- **Reforma institucional:** renovar els alts càrrecs, informadors, personal policial o militar, etc. del règim anterior que van ser responsables de violacions dels drets humans (països postsoviètics).
- **Reparacions a les víctimes:** Es preveu una reparació a les víctimes de les violacions de drets humans en forma de compensació. La reparació pot ser econòmica, en forma de serveis de l'Administració, simbòlica, etc.
- **Reconciliació:** Mesures per afavorir l'apropament entre les comunitats dividides.

Desarmament, desmobilització i reintegració

Tot i que els últims anys de la Guerra Freda van veure un important descens en la despesa militar mundial, aquesta no ha parat de créixer des de l'any 2000. L'any 2006, arribava ja als 1 204 000 milions de dòlars. A la Unió Europea, on la despesa creix des del 1998, la despesa militar del 2005 supera els 250 000 milions de dòlars.¹²¹ Una despesa militar tant elevada no només suposa un perjudici per les despeses socials, també lucra un seguit d'empreses que erigeixen el seu profit econòmic sobre la posada en perill de la vida de les persones, legitima les actituds que resolen els conflictes de forma violenta, i institucionalitza unes relacions internacionals basades en la desconfiança i la competició.

Una altra dada a tenir en compte és que entre els 10 principals exportadors d'armes, set són membres de la Unió Europea (Alemanya, França, Països Baixos, Regne Unit, Itàlia, Espanya i Suècia).¹²² Europa, doncs, és en part responsable de la virulència dels conflictes armats d'altres països als quals ha venut armes.¹²³

La opció que pot prendre la diplomàcia de ciutats per contrarestar aquests fets és la promoció del **desarmament**, el procés de reducció de despesa en armes, de les transferències d'armes i el seu ús. El desarmament es pot donar en diferents nivells (local, estatal, regional, i mundial), i afecta tant institucions (estats, organitzacions regionals) com diferents tipus d'actors (exèrcits, grups armats, civils).

Armes lleugeres i armes de destrucció massiva

Si el desarmament hagués de començar per eliminar les armes més mortíferes, el control de les armes lleugeres¹²⁴ hauria de ser-ne el primer pas. En efecte es calcula que aques-

121. *SIPRI Yearbook 2007. Armaments, Disarmament and International Security* (Stockholm International Peace Research Institute. Oxford University Press. New York, 2007).

122. SIPRI. <http://armstrade.sipri.org>

123. Aquesta afirmació requereix una matisació: si bé les dades quantitatives són importants, també s'ha de tenir en compte que una exportació no té el mateix impacte si es destina a un país amb violència armada que a un país on les armes no s'utilitzaran per a la lluita armada, la repressió de la població, etc. Més del 50% de les exportacions d'armes europees es destinen a països europeus i de l'OTAN.

124. Les **armes lleugeres** són aquelles que poden ser transportades per una persona o un grup de persones. Les pistoles, les metralladores, els fusells d'assalt, els bazosques, les granades, les municions o les mines antipersona són exemples d'armes petites i lleugeres. La seva facilitat d'ús fa que aquestes armes no s'utilitzin només en casos de conflictes armats sinó també en violències urbanes. Actualment hi ha 639 milions d'armes petites i lleugeres al món.

tes causen 500 000 víctimes l'any (una cada minut), una xifra que supera la suma de les morts causades per tots els altres tipus d'armes.

Però si bé les armes més destructives en nombre de morts són les armes lleugeres, les armes de destrucció massiva (armes nuclears, químiques i biològiques) comporten altres problemes: l'expressió «de destrucció massiva» no fa tant referència a si provoquen moltes morts o poques, com a l'impacte que tenen sobre les seves víctimes i a la seva capacitat d'amença. En efecte, el principal problema que presenten les armes de destrucció massiva és que no discriminen entre militars i civils, un fet que viola el principi de distinció del dret internacional humanitari.

L'organització **Alcaldes per la pau** - *Mayors for peace* (www.mayorsforpeace.org) agrupa més de 1500 ciutats de 120 països diferents per tal d'aconseguir que l'any 2020 s'hagin eliminat del món les armes nuclears. Per aconseguir-ho la xarxa de ciutats se centra essencialment en tasques de sensibilització contra aquest tipus d'armes –entre les quals l'exemple més significatiu és una exposició itinerant per les ciutats membres sobre les conseqüències de la bomba atòmica a Hiroshima i Nagasaki– en accions de protesta contra els tests nuclears, i en iniciatives d'educació per la pau a tots els àmbits educatius. En el terreny de l'acció política, el projecte *CANT* (*Cities Are Not Targets* 'les ciutats no són objectius militars') convida les ciutats a demanar als estats que posseeixen armes nuclears que es comprometin a no bombardejar ciutats.

Contacte del Secretariat: mayorcon@pcf.city.hiroshima.jp

Aquests són alguns exemples de les accions a l'abast dels ajuntaments per reduir la presència i l'impacte de les armes lleugeres i les armes de destrucció massiva:

- **Sensibilitzar** sobre la problemàtica de les armes lleugeres, sobre l'impacte a llarg termini de les mines antipersona i les bombes de fragmentació, sobre les conseqüències de les armes de destrucció massiva i perquè suposen una violació al dret internacional humanitari, quin impacte han tingut sobre la població en la història, etc.

7 arguments contra les armes nuclears

Objectiu: Sensibilitzar sobre les conseqüències que generen les armes nuclears.

Descripció: L'associació alemanya d'Alcaldes per la Pau (www.atomwaffenfrei.de) ha dissenyat un joc de pòsters donant 7 arguments contra les armes nuclears en el marc de la Campanya *Abolition Now!* per abolir-les. Cada pòster conté un argument i la foto d'un alcalde d'una ciutat alemanya compromesa amb la campanya. L'organització posa a disposició aquests arguments per què els alcaldes que ho desitgin demanin còpies dels pòsters amb les seves pròpies cares.

Contacte per sol·licitar els pòsters: xanthe@ippnw.de.

- Fer **pressió política**, emetent mocions de l'Ajuntament per demanar un tractat internacional que reguli de forma més restrictiva el comerç d'armes en suport a la campanya Armes sota control, declarar-se «Municipi lliure d'armes nuclears» d'acord amb la iniciativa de *Mayors for Peace* i no permetre la instal·lació d'aquest tipus d'armes en el territori del municipi, etc.

Mutlangen diu adéu a les armes nuclears

Objectiu: Contribuir a l'abolició de les armes nuclears en el marc de la campanya de *Mayors for Peace*.

Context: Durant els últims anys de Guerra Freda, i malgrat les nombroses accions no violentes per impedir-ho, els EUA van desplegar míssils Pershing-II a la ciutat de Mutlangen (Alemanya). Aquests no es van retirar fins que la Unió Soviètica i els EUA no van signar el tractat per l'abolició de les Forces Nuclears Intermèdies el 1987.

Descripció: L'alcalde Peter Seyfried s'ha compromès amb la Campanya d'Emergència per Prohibir les Armes Nuclears impulsada per la xarxa *Mayors for Peace*, i ha aconseguit el suport de 30 altres ciutats de la regió.

Resultats: Deu alcaldes de zones en les quals antigament hi havia hagut míssils militars nord-americans o soviètics s'han adherit a la campanya.

Contacte de l'alcaldia de Mutlangen: Info@Mutlangen.de.

- Emprendre accions a favor de l'abolició de les armes:
 - Participar en programes de **microdesarmament** (recol·lecció i destrucció d'armes lleugeres) de contextos postbèl·lics o de violència urbana.

 Programes de recompra d'armes: La recol·lecta d'armes a canvi de diners amb l'objectiu de destruir-les comporta el risc d'estar facilitant que les persones que han retornat una arma utilitzin els diners per comprar-se'n una de nova. Per aquesta raó es recomana que els programes de recol·lecció no es facin a canvi de diners sinó a canvi de béns materials (bicicletes, eines pel camp, etc.) o de serveis (cursos de formació ocupacional, etc.)

 Programes de recol·lecció comunitaris: Un model que ha donat especialment bons resultats és el de la recol·lecció comunitària, en què es convida a tota la comunitat a desarmar-se. A canvi de les armes retornades, es finança un projecte per a la comunitat, definit per la comunitat mateixa.

- Col·laborar en el finançament d'accions de **desminatge**, donar suport a accions de sensibilització sobre mines en àrees minades, etc.

Principals campanyes sobre armes lleugeres amb les quals els municipis poden col·laborar:

Armes sota control (www.controlarms.org): persegueix la signatura d'un Tractat internacional de Comerç d'Armes (TCA) per tal de prohibir les transferències d'armes que violen les obligacions dels estats segons el dret internacional (exportació a països embargats, exportació d'armes químiques, d'efecte indiscriminat o que causen un patiment innecessari (mines, làsers, etc.)), i que aquests principis siguin aplicats per igual a estats, intermediaris i transportistes.

Campanya internacional per a la prohibició de mines (www.icbl.org): Un cop aprovat el 1997 el tractat d'Ottawa que prohibia la producció, l'emmagatzematge i la utilització de mines anti-persones, la campanya s'ocupa de verificar que els estats respecten aquest tractat, alhora que promouen el desminatge de zones minades.

Campanya contra les bombes de dispersió (www.stopclustermunitions.org): la campanya demana que no s'utilitzin, produeixin, ni comercialitzin bombes de dispersió, que es dediquin més recursos a eliminar aquestes bombes en els territoris infectats per aquestes bombes,

i que els actors que n'hagin plantat es facin responsables de la neteja, l'educació sobre els riscos d'aquestes bombes, la senyalització dels seus emplaçaments i l'assistència a les víctimes.

Les principals campanyes sobre armes de destrucció massiva són:

Abolició Ara! (www.abolitionnow.org) es proposa eliminar les armes nuclears del món l'any 2020, d'acord amb el que està previst a l'article VI del Tractat de No Prolifерació Nuclear.

Les ciutats no són objectius militars (www.mayorsforpeace.org/english/outlines/cittyplan.html). Campanya que s'inclou dins de la coalició de la campanya Abolició Ara!, però destinada específicament a municipis. S'hi pot descarregar una moció per donar suport a la campanya: www.mayorsforpeace.org/english/topic/pdf/PetitionForm.pdf, entre d'altres.

El programa **Ciutats Segures - Safer Cities** impulsat per UN-Habitat (www.unhabitat.org) persegueix l'objectiu d'assistir a les autoritats locals, al sistema criminal de justícia, al sector privat i a actors de la societat civil per promoure la seguretat urbana i la reducció de la delinqüència i de la inseguretat. El programa treballa amb ciutats de tots els continents, tot i que majoritàriament africanes, facilitant l'intercanvi d'experiències i de pràctiques. Les seves actuacions es basen essencialment en la prevenció de la violència directa a través del disseny de l'entorn, la cerca de formes alternatives de justícia, i la intervenció social amb grups de risc.

Contacte: safer.cities@unhabitat.org

Combatents i menors soldats

Es consideren **combatents** els membres de les forces armades i grups armats que prenen part en un conflicte armat.

Es consideren **menors soldats** les «persones menors de 18 anys que –voluntàriament, obligatòriament o per la força– són reclutades o utilitzades en hostilitats per forces armades, grups armats, unitats de defensa civil o altres grups armats. Els menors soldats poden ser utilitzats, com a combatents, entrenadors per al combat, esclaves sexuals, missatgers, portadors o cuiners, etc».¹²⁵ Es calcula que actualment hi ha prop de 300.000 nens i nenes menors d'edat que fan de soldat.

Les principals mesures que es poden prendre de cara a reduir la presència de soldats i de menors soldats és la prevenció al seu reclutament i la seva desmobilització.

- Pel que fa a la **prevenció al reclutament**, les principals accions poden tenir a veure amb donar suport a campanyes d'/per l'objecció de consciència als països on no estigui reconeguda, com donar suport a xarxes d'ajuda de persones empresonades per motius de consciència, etc.
- Pel que fa a la desmobilització dels soldats, es parla de **Desarmament, Desmobilització i Reintegració** (DDR), adoptant les definicions següents:¹²⁶

Desarmament: col·lecció d'armes lleugeres i petites i d'armes pesades dels civils i dels combatents dins d'una zona de conflicte.

125. Definició de la Coalició per acabar amb l'ús de menors soldats.

126. Definicions d'UNIDIR, l'Institut de Nacions Unides per a la Investigació sobre el Desarmament.

Desmobilització: procés pel qual les parts en conflicte comencen a desmuntar les estructures militars, i que els combatents inicien la seva transformació a la vida civil.

Reintegració: procés que permet als excombatents i a les seves famílies adaptar-se, econòmica i socialment a la vida civil.

Les principals accions que poden desenvolupar els municipis en el camp del DDR són:

- La col·laboració amb **projectes de DDR d'excombatents**.

Amb el mateix principi que els programes comunitaris de recol·lecció d'armes, existeixen models comunitaris de desarmament, desmobilització i reintegració d'excombatents. Aquest model de DDR facilita la reintegració dels excombatents en les comunitats, i alhora promou l'organització i la presa de decisions conjunta de les comunitats d'acollida.¹²⁷

La principal campanya sobre combatents i menors soldats és:

Coalició per acabar amb l'ús de menors soldats (www.child-soldiers.org): La campanya té per objectiu que el Consell de Seguretat de les Nacions Unides i la Cort Penal Internacional entre d'altres imposin sancions als països i altres reclutadors de menors soldats, i que les negociacions de pau prevegin com reintegrar i rehabilitar a exmenors soldats, tant nois com noies.

- Afavorir la **reforma del sector de seguretat**: tot i que la reforma del cos policial per afavorir que actuï d'acord amb les normes democràtiques i respectant els drets humans no és competència dels municipis, si que ho pot ser la capacitació de la societat civil per a exercir un control democràtic. Així, es pot promoure la formació de la societat civil en temes de seguretat, donar suport a mecanismes civils de control de les forces armades i dels cossos policials, etc.

Partenariat de seguretat comunitària

Objectiu: Definir una estratègia de seguretat per la ciutat de Cato Manor (Sud-àfrica), implicant la comunitat en la identificació de temes relacionats amb la criminalitat.

Context: Cato Manor, un districte de Durban (Sud-àfrica) que patia unes taxes de criminalitat força elevades i una economia pobre, i la ciutat de Leeds (Regne Unit), que havia desenvolupat un projecte de seguretat comunitària a la seva ciutat, acorden fer un projecte de cooperació per extrapolar el model britànic.

Descripció: Es realitza, per iniciar el projecte, una prospecció de la criminalitat de la zona recollint les percepcions de les persones de la comunitat que pateix la criminalitat mitjançant enquestes. D'aquesta manera, es pot contrastar aquesta informació amb les dades policials, que es consideren poc representatives. Aquestes enquestes també serveixen per identificar possibles intervencions per promoure la seguretat a Cato Manor. A continuació es creen grups de discussió per definir un programa de prevenció de la criminalitat. Una de les activitats que defi-

127. Sobre aquest tema, veure A. Caramés, *La reinserción comunitaria* (Escola de Cultura de Pau, 2006). <http://www.escolapau.org/img/programas/desarme/informes/06informe022.pdf>

neix aquest programa és el desenvolupament d'activitats per a joves. La cooperació entre les ciutats de Leeds i Cato Manor es materialitza en l'assistència per la implementació del model de seguretat comunitària i en visites d'intercanvi.

Resultats: Es valora que s'ha reduït la criminalitat i la inseguretat respecte a aquesta. També ha millorat la percepció respecte de la policia, i la comunitat hi col·labora per combatre la criminalitat. Nous petits comerços s'han instal·lat a la zona. El partenariat entre les dues ciutats s'ha mantingut i desenvolupen altres projectes conjuntament.

Reconstrucció i rehabilitació

Si, com s'ha dit anteriorment, els civils són les principals víctimes, se'n pot deduir que els llocs poblats esdevenen cada vegada amb més força un blanc preferent. Els bombardejos per provocar talls d'aigua, talls d'electricitat, per inhabilitar les infraestructures com carreteres i ponts són pràctiques comunes a les guerres. Una mostra que les ciutats han esdevingut un objectiu militar és l'existència del concepte d'**urbicidi**, l'assassinat deliberat de la ciutat, el «procés que té per objectiu atacar i destruir la ciutat com a espai físic i com a símbol social i cultural».¹²⁸

Una de les tasques a desenvolupar en context de postguerra, doncs, és la reconstrucció del que ha estat destruït pel conflicte armat. S'entén la **reconstrucció** com la reparació dels danys materials causats pel conflicte armat (habitatges, equipaments, infraestructures, medi ambient).

Tot i que durant anys la reconstrucció d'edificis i d'infraestructures ha estat la intervenció principal de la cooperació internacional en contextos postbèl·lics, cada vegada és més contestada. Es critica, en primer lloc, l'oportunisme econòmic o polític d'algunes empreses o administracions, «que cauen sobre una societat punyida per la guerra molt disposats a beneficiar-se del desastre (hi ha casos en què fins i tot són sospitosos d'haver organitzat part de la destrucció)».¹²⁹ En segon lloc, es qüestiona si les obres de construcció i d'infraestructura, tot i ser necessàries en un context postbèl·lic, són més un mitjà per deixar constància de l'aportació d'una administració en aquell context (es construeix quelcom visible, permet penjar una placa commemorativa que deixa constància de qui ha estat el donant), que una forma de transformar les arrels del conflicte armat (no incideix sobre les causes, ni transforma les relacions entre les persones).

Aquests poden ser alguns dels motius pels quals l'Agència Europea de Reconstrucció, com molts altres actors, ha redefinit les seves actuacions, substituint la reconstrucció física de postguerra pel suport a «processos de reforma de la regió, en especial per contribuir a reforçar els "engranatges estatals" de les administracions centrals i locals, de la policia, de les autoritats judicials, de les finances públiques i dels proveïdors de serveis públics».¹³⁰

128. E. Koenig, dins *La Sécurité humaine pour un siècle urbain. Défis locaux, perspectives mondiales* (Sécurité Humaine Villes, 2007), p. 42, securitehumaine-villes.org

129. J. Galtung, *Tras la violencia 3R: reconstrucción, reconciliación, resolución. Afrontando los efectos visibles e invisibles de la guerra y la violencia* (Gernika Gogoratuz, Gernika, 1998), p. 70.

130. <http://www.eur.europa.eu/eulang/fr.htm>.

Aquesta transformació de la intervenció en contextos de postguerra ha fet que ja no es parli tant de reconstrucció sinó de rehabilitació. La **rehabilitació** es pot definir doncs com «un procés de reconstrucció i de reforma després d'un desastre (que estigui originat per una catàstrofe natural o per un conflicte), que serveix de pont entre les accions d'emergència a curt termini i les de desenvolupament a llarg termini».¹³¹

Tot i reconèixer la validesa dels arguments en contra de la idea de la reconstrucció i la pertinència de posar l'èmfasi en les tasques de rehabilitació, no es pot negar que les tasques de reconstrucció física són igualment necessàries, i que un projecte de reconstrucció, si es programa amb aquest objectiu, pot contribuir a reteixir relacions –reforçant actors i xarxes connectors com empreses mixtes amb personal dels bàndols oposats– reactivar l'economia, etc.

Les principals accions de reconstrucció poden ser:

- **Reconstrucció d'edificis:** reparació o construcció d'habitatges per incitar el retorn de les persones refugiades o desplaçades, reparació o construcció d'espais de trobada com centres culturals, places i altres espais públics que facilitin l'encontre amb l'altre.

Reconstrucció d'escoles a Kosovo

Objectiu: Participar en la reconstrucció d'escoles de les zones més afectades per la crisi de Kosovo.

Context: A la primavera del 1999, una suma de motius provoca l'èxode de 800 000 kosovars cap als països veïns, Albània i Macedònia. Aquest fets, molt coberts pels mitjans de comunicació, desperten l'opinió pública que demana la intervenció de les autoritats.

Descripció: Al juliol del 1999, el Ministeri d'Afers Extrangers i la Caixa de Dipòsits i Consignacions francesos posen a disposició dels municipis 4 milions de francs i el suport tècnic de l'oficina Desenvolupament Local Balcans. Aquesta oficina va facilitar la identificació ràpida de municipis kosovars amb els quals fer projectes conjunts. El 80% d'aquests projectes van ser treballs de construcció o rehabilitació d'escoles de primària o secundària, i l'altre 20%, accions de formació o equipaments, sovint relacionats amb el món escolar.

Resultats: Del 1999 al 2002, 27 col·lectivitats locals franceses, 4 balcàniques i 6 associacions van participar en 37 intervencions. En alguns casos, un cop finalitzada l'actuació de reconstrucció, s'ha redefinit el projecte cap a accions a llarg termini, com agermanaments entre municipis, o programes pedagògics entre instituts.

Contacte: L'oficina Desenvolupament Local Balcans va tancar el 2002. Es pot trobar informació del projecte a: www.bdpa.fr/spip/IMG/pdf/S.Story_BDPA_Balkans_DLB.pdf, o a www.hcci.gouv.fr/lecture/etude/et011.html.

El suport tècnic de l'òrgan Desenvolupament Local Balcans, i l'ajut per al cofinançament per part del Ministeri d'Afers Extrangers francès han estat condicions tècniques essencials per animar els municipis a participar per primer cop en tasques de reconstrucció.

131. Definició de K. Pérez Alonso de Armiño, «Rehabilitación» dins *Diccionario de acción humanitaria y cooperación al desarrollo* (Hegoa e Icaria, Barcelona, 2001).

En aquest apartat no es tractaran temes relacionats amb la rehabilitació perquè ja se'n fa esment en altres capítols, en especial en l'apartat «Atacar les causes de fons dels conflictes».

- **Reconstrucció d'infraestructures:** carreteres, ponts, ports i aeroports són elements bàsics per facilitar el restabliment de relacions. Altres obres d'infraestructures molt rellevants són les que permeten proveir de nou els serveis bàsics (aigua, electricitat, gas).

Atacar les causes de fons dels conflictes

En la gran majoria dels casos, els conflictes armats i les situacions de tensió són el resultat de la superposició de més d'una causa: la manca de representació política d'un grup determinat, la marginació econòmica, la competició per l'accés als recursos, la invisibilització cultural, etc. són factors que es reforcen l'un a l'altre, molt particularment quan és el mateix grup el que pateix més d'una d'aquestes exclusions. Aquest fet requereix que les respostes per atacar les causes de fons dels conflictes siguin multidisciplinàries i coordinades amb els actors que intervenen des de diferents enfocaments. Les intervencions s'han de fer, no des d'un enfocament circumscrit a l'àmbit des del qual es treballa (promoció de la democràcia, foment del desenvolupament), sinó d'acord amb un objectiu comú de construir la pau en el context en el qual s'intervé.¹³²

Els apartats que vénen a continuació, doncs, no s'han d'entendre com compartiments estancs, sinó com accions que es complementen i que s'han de treballar simultània i coordinadament, i sempre tenint en compte els pressupòsits de la sensibilitat en el conflicte. Tant els temes relacionats amb la democràcia, com els que es circumscriuen en l'àmbit del desenvolupament, són molt amplis. Aquest capítol fa referència exclusivament als aspectes de la promoció de la democràcia i del desenvolupament que poden incidir positivament en el conflicte armat.

Democràcia

Un estudi de 233 conflictes interns d'arreu del món va concloure que els sistemes democràtics tenen més recursos que altres sistemes polítics per regular pacíficament els conflictes, i que tot i que els sistemes autoritaris puguin oferir un sentiment d'estabilitat i de seguretat a curt termini, mai no són viables a llarg termini.¹³³ Per acceptar aquest primer enunciat, però, cal posar-se d'acord sobre el que s'entén per democràcia i, en concret, en el cas que ens interessa, el que s'entén per democràcia local.

Es podria entendre la **democràcia local** com la situació en què les autoritats locals i la societat civil treballen conjuntament en una relació de reforç mutu per identificar els problemes i trobar solucions innovadores. Una situació de democràcia local requereix que se celebrin eleccions periòdiques i justes, que les minories tinguin el dret d'expressar-se i puguin influir en les decisions que es prenguin, que hi hagi possibilitat d'alternança entre les coa-

132. Sobre la necessitat de tenir en compte el context del conflicte i de planificar els projectes d'acord amb els objectius en funció de l'impacte en el context a més dels objectius específics del projecte, veure l'apartat «Reflexionant sobre les pràctiques de pau».

133. P. Harris i B. Reilly, *Democracy and Deep-rooted Conflict: Options for Negotiators*, (International IDEA, Stockholm, 1998), citat per L. Reyhler i T. Paffenholz, *Construire la paix sur le terrain. Mode d'emploi*. (GRIP, Brussel·les, 2000), p. 227.

licions de govern, que es respectin els drets civils i polítics de les persones i que el govern local garanteixi els serveis bàsics (aigua potable, habitatge, ocupació, etc.).¹³⁴

En alguns casos, la incapacitat dels ajuntaments de complir amb les seves funcions més essencials pot reforçar els actors armats. Un exemple paradigmàtic succeeix al Líban i als territoris palestins, on els moviments/partits polítics més vinculats a la lluita armada ofereixen serveis bàsics a la població (sanitat, educació, assistència social), un fet que els fa guanyar legitimitat en detriment de la dels governs locals.¹³⁵ Alguns teòrics proposen, per evitar aquesta possibilitat, i en el context específic de la rehabilitació postbèl·lica, que les eleccions locals precedeixin les eleccions generals, ja que els governs locals són els actors més capaços de donar resposta a les necessitats més bàsiques de la població: «les eleccions locals poden reduir la incertesa, aportant una visió clara de les forces de les parts enfrontades, testar el marc electoral administratiu, contribuir a estabilitzar àrees particularment volàtils on el poder està qüestionat [...], i, és clar, construir la democràcia des de les bases».¹³⁶

Alguns dels aspectes en els quals es pot incidir per promoure la democratització dels contextos locals són:

- **Reforçar la capacitat de satisfer els serveis bàsics:** capacitant governs locals sobre sanejament de l'aigua, recollida i reciclatge d'escombraries, etc.
- **Garantir la celebració d'eleccions locals lliures i sense frau:** supervisant el procés electoral, enviant observadors electorals, capacitant la societat civil per controlar el procés, etc.

Observació electoral a Palestina

Objectiu: garantir la transparència del procés electoral a les eleccions municipals palestines i donar suport al dret del poble palestí a participar en uns comicis propis, tot i trobar-se immersos en una situació d'ocupació.

Context: Al maig de 2005 se celebren eleccions municipals a Palestina, les primeres des de 1976 a Cisjordània i des de 1974 a Gaza. La celebració d'eleccions es presenten com un esdeveniment especialment rellevant en un context que necessita d'un lideratge legítim i representatiu per a unes possibles negociacions de pau.

Descripció: La Xarxa de Municipis Europeus per la Pau a Orient Mitjà organitza una missió d'observació electoral integrada per prop de vuitanta autoritats locals de França, Itàlia, Països Baixos i Catalunya. La missió, convidada pel ministre del Govern Local de l'Autoritat Nacional Palestina, observa, del 2 al 8 de maig de 2005, el procés de les eleccions municipals a 86 municipis de Gaza i Cisjordània.

Resultats: Els observadors valoren molt positivament l'alt grau de participació de l'electorat, i conclouen que tant el desplegament de mitjans com l'organització han estat correctes.

Contacte de la branca catalana de la Xarxa de Municipis Europeus per la Pau a Orient Mitjà: fonscat@pangea.org.

134. T.D. Sisk, *Democracy at the local level*, (International IDEA, Estocolm, 2001). www.idea.int/publications/dll/index.cfm.

135. Exemple citat per K. Bush, «L'effet de la prestation de services ordinaire sur la consolidation de la paix», dins *La Sécurité humaine pour un siècle urbain*, ob. cit., p. 76.

136. *Human security and cities: Challenges and opportunities* (Human Security Research and Outreach Program, maig de 2006), p. 17. http://humansecurity-cities.org/sites/hscities/files/Human_Security_and_Cities_Challenges_and_Opportunities_English.pdf

- **Millorar l'eficàcia, la transparència i la responsabilitat del Govern local:** complementant la formació del personal dels ajuntaments, creant formes de control del poder local, afavorint l'adopció d'instruments per garantir la transparència econòmica, etc.
- **Promoure la descentralització administrativa** oferint assistència tècnica perquè els governs locals assumeixin noves competències, aconseguint que els governs locals tinguin més autonomia financera, etc.

A partir de 1993, en el marc del procés de pau a l'ex-Iugoslàvia, es creen les Agències per la Democràcia Local (ADL), unes oficines municipals que fan d'interlocutores amb els governs locals europeus i interessats a desenvolupar projectes als Balcans. L'Associació d'Agències per la Democràcia Local (www.idaaonline.org) es va crear el 1999, per coordinar les tasques de les ADL. Els objectius principals de l'Associació d'Agències per la Democràcia Local són promoure iniciatives pràctiques per consolidar la democràcia en l'àmbit local, millorar els serveis públics mitjançant la formació de tècnics i de representants polítics dels municipis, enfortir la societat civil, i promoure el respecte dels drets humans. Més de 100 municipis i altres ens locals, essencialment europeus i balcànics, formen part de la xarxa. Atès els seus bons resultats, l'Associació ha obert una nova seu a Kutaisi (Geòrgia) i preveu fer-ho a Skhidra (Albània).

Contacte del coordinador de projectes: martial.paris@aldaintranet.org.

- **Millorar les condicions per a la participació de la societat civil en la presa de decisions:** promovent una ciutadania responsable i amb la capacitat de participar de les decisions de les administracions, afavorint l'obertura d'espais de participació en el si de l'administració local, recuperant formes tradicionals de consulta, garantint la llibertat de premsa, etc.

Assemblea Municipal Constituent de Tarso

Objectiu: Establir-se com un espai permanent d'organització social de la comunitat.

Context: L'actual conflicte armat a Colòmbia, fruit de l'exclusió social i política d'alguns sectors de la població, de la distribució desigual de les terres i la injustícia social, remunta al 1965. La prolongació del conflicte armat durant més de 40 anys ha tingut un fort impacte sobre la població i els àmbits socials i polítics. Abans de la constitució de l'Assemblea Municipal, el context polític de Tarso es caracteritzava per una situació política excloent a causa de la gestió del municipi entre partits tradicionals. A més, la manca d'oportunitats laborals per als joves significava un risc preocupant que els joves s'aliessin amb actors armats.

Descripció: L'any 2001 es crea l'assemblea municipal de Tarso, màxim òrgan de decisió i expressió popular, formada per 150 representants de diferents grups socials i sectorials del municipi. L'Assemblea té la funció d'elaborar un Pla de Desenvolupament d'acord amb les necessitats de la població i controlar la seva implementació, així com de distribuir els pressupostos participatius. Algunes de les actuacions del pla de desenvolupament són projectes de formació, producció i comercialització local de productes agroecològics i artesanies, o la prevenció de reclutament d'infants i joves per part dels grups armats. Alguns dels projectes definits en el pla de desenvolupament de Tarso han rebut el suport polític i financer de la ciutat de Sant Cugat.

Resultats: El Pla de Desenvolupament ha permès assignar un 59% del pressupost en despesa social, un fet que ha permès assolir una cobertura educativa total i uns serveis de salut pública de qualitat. L'experiència de l'assemblea ha facilitat la reconciliació entre els diferents sectors socials i la superació del bipartidisme polític. L'experiència es valora molt positivament

i s'ha aplicat en altres contextos (Assemblea Departamental Constituent d'Antioquia). En algunes d'aquestes experiències, l'Assemblea municipal de Tarso ha fet un acompanyament (altres Assemblees del Departament de Guatapé, o a Tarqui-Huila).

Contacte: Alirio Arroyave: consttarso@epm.net.co

L'assemblea municipal remarca com una de les seves principals fortaleces la millora dels «nivells d'organització i de participació de la ciutadania a l'Assemblea Constituent com a escenari de decisió i concertació de polítiques públiques, per combatre les causes i no els efectes; es constitueix així un instrument de prevenció que deixa sense base els arguments de la guerra».

Probablement, la promoció de la democràcia és un dels àmbits dels quals es pot trobar més exemples de cooperació de ciutat a ciutat. Cal tenir en compte, però, que com succeeix a molts altres àmbits, aquest requereix la sensibilitat de tenir en compte la idiosincràsia del sistema democràtic de cada context, i no instal·lar un model de democràcia liberal que elimini els sistemes de presa de decisions tradicionals.

Governança Urbana (<http://www.unhabitat.org/categories.asp?catid=25>): La Campanya de Governança Urbana, impulsada per l'Agència de Nacions Unides UN-Habitat, busca contribuir a l'eradicació de la pobresa gràcies a la millora de la governança urbana. Persegueix concretament millorar la capacitat dels governs locals i altres actors de la ciutat de posar en pràctica una Governança urbana positiva.

Desenvolupament

La Declaració sobre el Dret al Desenvolupament de l'Assemblea General de l'ONU del 1986 defineix el **desenvolupament** com «la millora constant del benestar de la població sencera i de tots els individus, sobre la base de la seva participació activa, lliure i significativa en el desenvolupament i en l'equitativa redistribució dels beneficis resultants d'aquest».

Quan un país pateix un conflicte armat, el seu grau de desenvolupament cau dràsticament: «el conflicte armat no només cobra vides amb els projectils, sinó a través de l'erosió de la seguretat humana general. La “disrupció” dels sistemes alimentaris, el col·lapse dels mitjans de manteniment i la desintegració dels ja precaris serveis bàsics creen efectes multiplicadors poderosos».¹³⁷

L'equació inversa, però, no sempre es dóna: tot i que la majoria de conflictes armats es desenvolupen en països en via de desenvolupament, la manca de desenvolupament no és un factor que desemboca necessàriament en un conflicte armat: dels 30 països menys desenvolupats del món, 5 estaven, al final del 2006, en situació de conflicte armat. No més d'un 16% dels 30 països menys desenvolupats, doncs, es troben en situació de conflicte armat.¹³⁸ El retard en el desenvolupament, ni tant sols les grans desigualtats entre la

137. Informe de Desarrollo Humano 200 (PNVD, 2005), p. 177.

138. Aquestes dades s'extreuen de la comparació dels conflictes armats actius al final del 2006 segons la publicació *Alerta 2007! Informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz*, i les dades de l'Informe de Desenvolupament Humà 2006 (<http://hdr.undp.org/hdr2006/statistics/>). Cal tenir en compte, però, que l'IDH no comptabilitza dades de Somàlia, un fet que molt probablement faria augmentar aquesta proporció fins al 20%.

població d'un país, són sempre motius determinants perquè hi esclati un conflicte armat. Aquestes observacions permeten argumentar que altres tipus de desigualtats en l'accés al poder, als recursos socials i polítics, etc. són tant o més determinants que el retard en el desenvolupament,¹³⁹ i reforça la idea, plantejada en la introducció d'aquest capítol, que l'aposta per la cooperació al desenvolupament ha de ser complementària amb intervencions que incideixin en altres causes de fons dels conflictes.

L'associació **Ciutats Unides Contra la Pobresa** (<http://www.vup-ucp.org>), creada el 2001, agrupa més de 20 ciutats d'Europa, Àfrica, Amèrica del Sud, Orient Mitjà i Àsia Central, amb l'objectiu de facilitar la cooperació entre ciutats per lluitar contra la pobresa, les desigualtats i l'exclusió social. L'associació, que es defineix com una agència tècnica al servei de les ciutats, instaura projectes de cooperació que combinen finançament econòmic amb intercanvis de competències.

Contacte del secretariat de Ciutats Unides contra la Pobresa: secretariat@vup-ucp.org

Les principals actuacions que es poden dur a terme en el camp del desenvolupament per a incidir en les causes de fons d'una situació de tensió o de conflicte armat són:

- **Promocionar la compra de productes ètics i desvinculats dels conflictes armats:** verificant que les compres públiques no afavoreixen empreses que es beneficien del conflicte armat,¹⁴⁰ venent productes de comerç just al municipi com a forma de sensibilitzar i de donar suport a les formes de producció i comercialització responsables.
- **Promoure el desenvolupament dels pobles:** Sensibilitzant i actuant per afavorir el compliment dels objectius de desenvolupament del mil·lenni, desenvolupant accions per a garantir l'accés a l'educació i a la sanitat a la població, prenent mesures per reduir les desigualtats socials, etc.

L'**Aliança Mundial de Ciutats contra la Pobresa** (<http://mirror.undp.org/switzerland/wacap/es/index.htm>) és una xarxa mundial de ciutats instaurada pel Programa de Nacions Unides pel Desenvolupament (PNUD) per donar suport als municipis a afrontar millor el desafiament de la pobresa. Aquesta xarxa facilita la creació de ponts entre les administracions municipals oferint-los la possibilitat d'enriquir-se en l'intercanvi d'experiències mútues, i tanmateix de posar en comú recursos humans, materials o econòmics amb la finalitat d'atènyer objectius precisos capaços de fer retrocedir la pobresa. L'Aliança Mundial de Ciutats contra la Pobresa, en la qual participen més de 200 ciutats i xarxes de municipis d'arreu del món, està molt lligada al compliment dels objectius de desenvolupament del mil·lenni.

Contacte: mohand.cherifi@undp.org.

- **Facilitar la creació de llocs de treball i afavorir el comerç:** oferint microcrèdits com a incentius per generar petits negocis, creant sortides laborals per joves amb risc d'integrar-se en grups armats, comprant i sensibilitzant per promoure la compra de la producció local, etc.

139. Veure l'apartat «¿La desigualdad como causa de los conflictos armados?» dins *Alerta 2006! Informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz* (Icaria, Barcelona, 2006), p. 113.

140. Veure l'apartat «Coherència».

Promoció del mercat laboral a Mukono i Lugazi (Uganda)

Objectiu: Reforçar les oportunitats laborals i l'apoderament econòmic dels joves.

Context: Uganda es troba en situació de conflicte armat entre el govern i el grup armat d'oposició LRA (Lord Resistance's Army) des de 1987. Encara que Mukono no és a la zona d'enfrontament del país, en pateix les conseqüències indirectes, com la fam: segons el Programa Mundial d'Aliments, a la regió de Mukono entre un 30% i un 39% d'infants estan malnodrits.

Descripció: El projecte, iniciat l'any 1999, ha desenvolupat diferents programes com tallers de formació ocupacional o d'alfabetització d'adults, tallers d'alfabetització o de formació ocupacional específics per dones, projectes per al desenvolupament de l'horticultura, tallers sobre com millorar la gestió dels negocis, formació en informàtica, formació per millorar la producció ramadera, etc.

Resultats: 200 dones han participat als cursos de formació ocupacional, en cinc anys, el percentatge de negocis regentats per dones ha passat del 5% al 31,5%. Després de 6 anys de cooperació Gran-Mukono, l'ajuntament de Mukono vol eixamplar les seves actuacions a altres municipalitats ugandeses.

- **Transformar les condicions estructurals** per tal que afavoreixin el desenvolupament de les poblacions: fent campanya per la condonació del deute, promovent el consum responsable i de comerç just, etc.
- **Fomentar una gestió neta per part de la contrapart**, afegint clàusules contra la corrupció als convenis de cooperació, reclamant la publicació de les seves dades, donant suport a campanyes anticorrupció, etc.
- **Afavorir la desvinculació de l'explotació dels recursos amb el conflicte:** la dependència excessiva de l'economia de l'extracció i exportació de matèries primeres està estretament lligada a la corrupció del país i la tensió política.¹⁴¹ Alguns recursos naturals com les fustes nobles, l'or, els diamants o el petroli, a més, contribueixen directament al finançament dels conflictes armats (en la compra d'armes, en el pagament de sous als soldats, etc.). Per desvincular l'explotació dels recursos amb el conflicte armat es pot donar suport a mesures de transparència, com el suport a l'adopció de mecanismes per controlar l'origen de les matèries primeres (procés de Kimberley, Iniciativa per la Transparència de les Indústries Extractives, *Publish what you pay*).

La principal campanya sobre explotació dels recursos és:

Publica el que pagues (www.publishwhatyoupay.org) persegueix l'objectiu de donar suport als ciutadans dels països en via de desenvolupament rics en recursos naturals que obliguin els seus governs a ser més transparents en la gestió dels ingressos provinents de les indústries petrolera i minera, defensant que una gestió neta d'aquests ingressos seria la base per a la reducció de la pobresa, el creixement econòmic i el desenvolupament.

141. <http://www.un.org/depts/dpa/docs/Prevention%20Report.pdf> Informe del Secretari General sobre el progrés de la prevenció dels conflictes armats. A/60/891, de 18 de juliol de 2006.

Massa sovint, les relacions de cooperació al desenvolupament es regeixen per motius de tradició històrica (relacions amb les excolònies) o d'afinitat política. Aquest fet fa que les polítiques de cooperació no responguin necessàriament a les necessitats de desenvolupament més urgents dels països.

La cooperació al desenvolupament hauria de definir-se d'acord amb les necessitats dels països, prioritzant la intervenció en els països més pobres segons la classificació de la campanya dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni en països de màxima prioritat i d'alta prioritat.

Drets humans

La relació entre els drets humans i els conflictes armats ha anat evolucionant en paral·lel a la història recent dels conflictes armats. Els desastres de la segona Guerra Mundial van motivar la creació del **Dret Internacional Humanitari** (DIH), el conjunt de normes que regula el comportament dels actors durant els conflictes armats amb l'objectiu de limitar al màxim el seu impacte negatiu sobre les persones. Però al final dels anys setanta, el dret internacional adopta una posició més transformadora, passant d'establir els límits dels conflictes armats —el que a la pràctica suposa una legitimació del dret a la guerra— a reconèixer el dret a la pau,¹⁴² i a la necessitat d'eradicar les guerres.¹⁴³

Així, els instruments que ofereix el dret en relació amb els conflictes armats ja no es limiten a estipular els seus límits (DIH) o a jutjar a aquells que traspassin aquests límits (Justícia Penal Internacional), sinó que a més protegeixen les condicions bàsiques per evitar el recurs a la guerra. S'ha parlat anteriorment de la «Responsabilitat [dels estats] de protegir» les poblacions civils de la violència armada, i de la Justícia Transicional per no deixar impunes les violacions de drets humans. Aquest apartat té un enfocament més positiu i més preventiu. Positiu perquè, d'acord amb la concepció positiva de la pau, reflexiona sobre quines són les condicions bàsiques, en el terreny del dret, que han d'existir perquè hi hagi pau. I preventiu perquè, tenint en compte que la violació dels drets humans és causa de molts conflictes armats, considera la garantia d'aquests drets com una forma molt efectiva de prevenció de conflictes armats.

En l'origen de la majoria dels conflictes armats, en efecte, es troben violacions de drets humans, sovint relacionades amb discriminacions lligades a violacions dels drets de les minories, de drets civils i polítics o de drets econòmics, socials i culturals.

S'entén per **discriminació**: «tota distinció, exclusió, restricció o preferència que es basin en determinats motius com la raça, el color [...], l'idioma, la religió [...], l'origen nacional o social [...], el naixement o qualsevol altra condició social, i que tingui per objecte o per resultat anul·lar o menyscar el reconeixement, gaudi o exercici, en condicions d'igualtat, dels drets humans i llibertats fonamentals de totes les persones».¹⁴⁴

142. *Declaració sobre el Dret dels Pobles a la Pau*, adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 12 de novembre de 1984 (A/RES/39/11). <http://www.un.org/spanish/documents/ga/res/39/list39.htm>

143. I. Orozco, «Hacedores de paz y defensores de derechos humanos (una disputa de familia)» dins *Sobre los límites de la conciencia humanitaria. Dilemas de la paz y la justicia en América Latina*, (Editorial Temis, Bogotá, 2005), p. 325.

144. Document de les Nacions Unides E/CN.4/52, sec. V.

Més de la meitat dels conflictes armats actuals estan relacionats amb la discriminació política, econòmica o cultural de grups ètnics.¹⁴⁵ Els conflictes armats de la República Democràtica del Congo, Sri Lanka o Tailàndia en són exemples significatius. Els conflictes armats del Txad, Somàlia, Etiòpia, el Nepal, troben les seves arrels en la manca de representativitat política o, el que és el mateix, en la vulneració dels drets civils i polítics de les poblacions. Zimbabwe, per acabar, és un clar exemple de com la vulneració dels drets econòmics socials i culturals pot portar a una alta conflictivitat.

Algunes de les accions que els governs locals poden desenvolupar per garantir el compliment dels drets humans més directament relacionats amb els conflictes armats són:

- **Sensibilitzar:** donar suport a iniciatives d'educació pels drets humans a col·lectius multiplicadors (líders comunitaris, policia local, personal judicial, etc.), i facilitar la denúncia de les principals violacions de drets humans arreu del món (cedint els espais municipals per fer actes de sensibilització, publicant articles als mitjans de comunicació locals, etc.).
- Fer **pressió** als països per a la signatura, ratificació i **aplicació dels principals tractats internacionals de drets humans** (Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (1966); Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (1966); Convenció per la Prevenció i la Sanció del Genocidi (1948), Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats (1951), etc.).
- Enfortir **mecanismes de protecció i promoció dels drets humans:** tot i que reforçar la legislació i l'aplicació de la legislació en matèria de drets humans no és competència dels governs locals, es pot contribuir a la protecció dels drets humans a través del suport a la participació de la societat civil en la promoció de drets humans.

Així, es poden enfortir els mecanismes de protecció i promoció dels drets humans donant veu als informes de denúncia de drets humans, donant suport a grups locals de drets humans, acollint al municipi persones defensores dels drets humans, donant suport des del municipi a iniciatives d'acompanyament sobre el terreny de persones amenaçades, oferint assistència tècnica per crear o reforçar la figura del síndic de greuges i promoure el seu paper en matèria de protecció dels drets humans, donant suport a la participació d'organitzacions de drets humans en el si de les organitzacions internacionals (Comissió de Drets humans) a denunciar situacions de violació de drets humans, etc.

- Afavorir el respecte dels **drets de les minories**, com la protecció de la identitat nacional, ètnica, cultural, religiosa i lingüística de les minories; el dret a fruit de la seva pròpia cultura, a practicar la seva religió, expressar-se en el seu propi idioma, etc.; a participar en les decisions polítiques; el dret a associar-se; etc.¹⁴⁶ La vulneració dels drets de les minories es pot plasmar en discriminacions en l'accés als drets i als serveis, en sistemes de segregació, en polítiques eugèniques... Aquestes vulneracions poden a la vegada, engendrar violència directa, tant per part de les minories que opten per la via armada per reivindicar els seus drets com per part de l'estat o de la població majoritària en forma d'agressions puntuals, d'agressions organitzades o, en el pitjor dels casos, de genocidi.

145. Segons les causes dels 21 conflictes armats que comptabilitza l'anuari *Alerta 2007! Informe sobre conflictes, derechos humanos y construcción de paz* (Icaria, Barcelona, 2007).

146. Aquests drets estan recollits en la *Declaració sobre els drets de les persones pertanyents a minories nacionals, ètniques, religioses i lingüístiques*, aprovada per l'Assemblea General el 18 de desembre de 1992 (A/RES/47/135). http://www.unhcr.ch/spanish/html/menu3/b/d_minori_sp.htm

Campanya internacional per la prevenció del genocidi

(<http://www.genocidewatch.org/internationalcampaign.htm>): la campanya, que agrupa 30 organitzacions de la societat civil d'arreu del món persegueix quatre objectius essencials: la millora de la informació sobre el genocidi i la mobilització del suport polític per prevenir-lo, la creació d'un sistema d'alerta preventiva de cara a potencials conflictes ètnics i genocidi, la creació d'un òrgan de reacció ràpida de Nacions Unides, i la persecució i la sanció dels responsables de crims de genocidi.

Per tal de prevenir aquests desenvolupaments violents i d'afavorir el respecte dels drets de les minories es poden emetre declaracions polítiques, condicionar els projectes de cooperació a clàusules de drets humans, oferir assistència tècnica sobre com reconèixer els drets de les minories a la ciutat, implementar projectes de reforç de drets religiosos, lingüístics, etc.

Indicadors d'avaluació: El document *Minority Rights: The Key to Conflict Prevention* (p. 35) proposa una llista amb una trentena de criteris per avaluar si un país es troba en situació de risc de conflicte violent.

Tot projecte de construcció de pau ha d'assegurar-se que respecta els drets de les minories: que té en compte les seves necessitats, que es comunica en el seu idioma, que els resultats també beneficien els membres d'aquestes comunitats.

- Reforçar els **drets civils i polítics** de les poblacions.¹⁴⁷ Els dèficits democràtics dels estats –la vulneració del dret a la participació política (participar en la direcció d'assumptes públics, directament o per mitjà de representants lliurement elegits; dret a votar i ser elegits en eleccions periòdiques)– són una causa molt corrent dels conflictes armats, en especial quan ve associada amb una manca de garanties de la integritat física de la persona (violació del dret a la vida, pràctiques de tortura i penes o tractes cruels, inhumans o degradants, de l'esclavitud, de la servitud, del treball forçat, dret a la llibertat i la seguretat personals), i amb una manca de garanties jurídiques d'un estat de dret (igualtat davant dels tribunals, presumpció d'innocència, dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió, llibertat d'expressió, dret de reunió i d'associació).

El reforç dels procediments democràtics són el principal instrument per pal·liar aquesta violació dels drets civils i polítics.¹⁴⁸

- Promocionar el respecte dels **Drets Econòmics Socials i Culturals (DESC)** de les persones i dels col·lectius més relacionats a les causes dels conflictes armats, com l'exclusió, i la frustració lligada a la manca de sortides laborals a la manca d'accés a la terra. Els drets relacionats amb el dret a la feina (a condicions de treball equitatives i satisfactòries, a l'afiliació sindical), o amb els drets socials (dret a la seguretat

147. Veure el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, adoptat per l'Assemblea General de Nacions Unides el 16 de desembre de 1966. http://www.unhchr.ch/spanish/html/menu3/b/a_ccpr_sp.htm

148. Per conèixer formes concretes de reforç de la democràcia local, veure l'apartat «Democràcia».

149. Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals, adoptat per l'Assemblea General de Nacions Unides el 16 de desembre de 1966. http://www.unhchr.ch/spanish/html/menu3/b/a_cesr_sp.htm. Sobre com poden els ajuntaments promocionar els DESC, veure l'apartat «Desenvolupament».

social, a l'assistència a la família, a un nivell de vida adequat) són els DESC que més poden vincular-se a causes de fons dels conflictes armats.¹⁴⁹

Els ajuntaments han incidit tradicionalment en la garantia dels DESC mitjançant projectes de cooperació al desenvolupament.¹⁵⁰

Facilitar els canals de transformació dels conflictes

La progressiva pèrdua de protagonisme dels estats en les relacions internacionals ha permès l'emergència de nous actors independents dels estats que reivindiquen més pes en la presa de decisions. En l'àmbit de la construcció de pau, aquesta transferència de poder d'intervenció també s'està donant.

Així, la societat civil, una «xarxa de relacions socials que existeix en l'espai entre l'Estat, el mercat (activitats amb l'objectiu d'extreure'n beneficis) i la vida privada de les famílies i dels individus»,¹⁵¹ s'ha consolidat com un actor internacional reconegut de construcció de pau amb gran dinamisme, motivació i capacitat d'incidència en la transformació dels conflictes armats.

Els municipis, independents dels governs centrals i alhora molt propers a la ciutadania, gaudeixen d'un gran potencial d'intervenció en la transformació dels conflictes, per si mateixos o de la mà de la societat civil, en el camp de les negociacions de pau o del suport a les iniciatives civils de rebuig a la violència.

Afavorir les negociacions de pau

Durant anys, la negociació per resoldre conflictes s'ha reservat a actors estatals. A partir dels anys setanta, però, es comencen a diversificar els models de negociació i de mediació, incorporant noves formes, nous objectius i nous actors. Així, avui es parla de diplomàcia de múltiples vies (*multitrack diplomacy*) per reflectir l'existència de diferents tipus de negociació que es poden desenvolupar en paral·lel.

S'entén per **negociació**, «el procés pel qual dos o més parts enfrontades (ja siguin països o actors interns d'un sol país) acorden discutir les seves diferències en un marc concertat per trobar una solució satisfactòria a les seves demandes».¹⁵²

Si un **procés de pau** és la consolidació d'un esquema de negociació, una vegada s'ha definit l'agenda temàtica, els procediments a seguir, el calendari i les facilitacions, la negociació és, doncs, una de les etapes d'un procés de pau.

En funció dels actors que protagonitzen la negociació, i dels objectius que persegueix, es parlarà de:

- **Diplomàcia de via 1:** Actuacions protagonitzades pels estats, o els estats i els grups armats, directament implicats en el conflicte. L'objectiu de la diplomàcia de via 1 és tallar la violència al més aviat possible.
- **Diplomàcia de via 2:** Actuacions protagonitzades per actors no estatals (centres de recerca, organitzacions de la societat civil locals o internacionals, entitats locals, etc.), i que tenen per objectiu actuar sobre les causes de fons del conflicte reconstruint les relacions entre les parts enfrontades.

150. Per conèixer formes de promoció dels DESC, i altres formes de donar suport al desenvolupament com a forma d'incidir en les causes dels conflictes armats, veure l'apartat «Desenvolupament».

151. C. Barnes, *Agents for Change: Civil Society Roles in Preventing War & Building Peace* (Global Partnership for the Prevention of Armed Conflict, 2006), p. 19.

152. V. Fisas, *Anuario 2007 de procesos de paz* (Icaria, Barcelona, 2007), p. 10.

La via que afecta els municipis i altres entitats locals, doncs, és la segona, que s'esforça per generar o enfortir relacions entre les comunitats. Com que aquestes dues vies no són incompatibles, el fet que en un context determinat els estats o grups armats hagin assumit una negociació no exclou el que els municipis puguin assumir un paper de diplomàcia de via 2. Al contrari, quan es treballen de forma complementària, es reforcen l'una a l'altra.

Les principals formes d'afavorir les negociacions de pau, des d'un enfocament de via 2, són:

- **Facilitar canals no oficials de diàleg** entre representants polítics, organitzant encontres d'alcaldes, entre altres actors, que permetin avançar cap a un procés de diàleg, facilitant la identificació de prioritats, i buscant formes de respondre-hi.

Seminari: Aprenentatges dels processos de negociació de Colòmbia

Objectiu: Aprendre d'experiències prèvies de negociacions a Colòmbia per futurs escenaris de negociació.

Context: Colòmbia és escenari d'experiències de negociació de pau des dels anys vuitanta. Cada nou mandat presidencial enceta nous intents negociadors. En el moment de realització del seminari, hi ha tres processos negociadors oberts del Govern amb les guerrilles FARC i ELN, i els paramilitars AUC.

Descripció: A l'octubre de 2004 va tenir lloc un seminari a porta tancada amb una trentena de negociadors del conflicte armat colombià. Les sessions estan organitzades per analitzar críticament els processos de negociació a Colòmbia des de l'any 1982, els seus encerts i els seus errors per extreure'n conclusions. El seminari, organitzat per un centre de recerca acadèmic, rep el suport d'agències de cooperació, de Nacions Unides, i també de la ciutat de Sant Cugat, que dona suport a l'acte oferint les seves infraestructures.

Contacte: Escola de Cultura de Pau: escolapau@pangea.org

El fet que l'acte es desenvolupi en una ciutat mitjana facilita la seva confidencialitat, un requeriment essencial dels processos negociadors.

En ocasions, afavorir el diàleg entre les parts pot voler dir donar suport a les parts més dèbils de la negociació.

Suport a la República Àrab Sahrauí Democràtica (RASD)

Objectiu: Desenvolupar un marc de cooperació conjunta dels municipis bascos que multipliqui els efectes d'aquesta sobre la població sahrauí refugiada.

Context: La relació entre Euskadi i la RASD remunta a fa més de trenta anys, i està protagonitzada, per part de la contrapart basca, per una multiplicitat d'actors institucionals i de la societat civil. Més de 100 municipis d'aquesta comunitat autònoma estan agermanats amb poblacions sahrauís.

Descripció: La Unitat de Coordinació Sàhara, creada per Euskal Fondoa (Associació d'Entitats Locals Basques Cooperants), coordina l'actuació dels ajuntaments bascos de suport a la RASD. La Unitat promou actuacions que van des de la sensibilització, amb exposicions sobre la realitat dels refugiats, fins a l'acció política, mitjançant mocions de suport al Pla de Pau per la Lliure Determinació del Poble del Sàhara Occidental, o organitzant delegacions de representants als territoris sahrauís ocupats, passant per la cooperació, en accions de millora del transport de combustibles, la construcció d'un casal de dones, o el programa Vacances en Pau, en què els ajuntaments coordinen l'acollida d'infants sahrauís per part de famílies basques.

Resultats: S'han generat relacions sostingudes amb el Ministeri de Cooperació de la RASD per acordar els camps d'actuació prioritaris, amb la Unió Nacional de Dones Sahrauís, i amb els alcaldes de les poblacions agermanades.

Contacte de la Unitat de Coordinació Sàhara: ucs-sku@euskalfondoa.org.

Malgrat la gran quantitat d'agermanaments existents entre poblacions basques i sahrauís, els projectes de cooperació que promou la Unitat de Coordinació Sàhara no són bilaterals amb microprojectes propis de cada municipi, sinó que coordinen accions, per tal d'evitar que es creïn desigualtats entre aquests.

L'actuació coordinada de municipis es consolida com una forma de suport diplomàtic a la RASD al marge del posicionament polític del govern central.

- **Promoure el diàleg en comunitats dividides:** creant espais d'encontre al voltant de temes transversals, facilitant l'encontre interreligiós i interètnic a partir del que es té en comú.

L'Aliança de Civilitzacions (<http://www.unaoc.org/index.php>): té per objectius promoure la comprensió entre les societats occidentals i les islàmiques, superar les divisions, els prejudicis, i la polarització, com a amenaces potencials de la pau. Per a assolir aquests objectius, l'Aliança promou la col·laboració entre iniciatives afins. L'Informe del Grup d'Alt Nivell del 13 de novembre de 2006¹⁵³ presenta recomanacions del que poden fer diferents actors per a afavorir l'encontre entre civilitzacions.

La Xarxa Europea de les Autoritats Locals per la Pau a Orient Mitjà (www.paxurbs.com) es va crear el 2002 a iniciativa de xarxes nacionals de municipis de Bèlgica, Espanya, França, Grècia, i Itàlia amb la intenció d'implicar-se en la construcció de la pau a Orient Mitjà. Per a això, es plantegen els objectius de pressionar la Unió Europea entre altres actors perquè accentuin el seu compromís amb la pau a Orient mitjà i reconeguin el paper dels municipis en aquest àmbit, d'afavorir el diàleg entre col·lectivitats locals israelianes i palestines, d'incentivar els programes de cooperació entre ens locals europeus, israelians i palestins, i de donar suport a iniciatives de pau entre israelians i palestins. La Xarxa Europea col·labora amb la Xarxa d'Autoritats Locals Palestines (NPLA) i la Unió d'Autoritats Locals Israelianes (ULAI).

Contacte de la branca catalana de la xarxa: fonscat@pangea.org.

L'Aliança Mundial per la Pau a Orient Mitjà (MAP) fundada el 2005 a l'Haia, és una organització nascuda de la voluntat de cooperació entre l'Associació d'Autoritats Locals Palestines (APLA) i la Unió d'Autoritats Locals D'Israel (ULAI). Amb l'objectiu de fomentar el diàleg i la comprensió entre israelians i palestins mitjançant projectes de desenvolupament local, la MAP promou la realització de projectes locals entre diferents tipus d'actors israelians, palestins i de països tercers. La MAP facilita el contacte entre actors, dóna suport en la formulació de projectes, col·labora en la recerca de finançament, coordina els projectes implementats i desenvolupa projectes propis. Els camps principals en els quals es pretén implementar projectes són Joventut, Medi Ambient, Desenvolupament econòmic, Cultura i Gestió municipal. Està previst que els primers projectes pilot de la MAP s'iniciïn al gener de 2007.

Contacte: map@undp.org

153. <http://fund-culturadepaz.org/spa/ALIANZA/Informe%20final%20-%20CATALA.pdf>

- **Visualitzar possibles solucions de compromís:** finançant investigacions tècniques que aportin possibles solucions a conflictes concrets (fronteres, repartiment de l'aigua, etc.), donant suport a iniciatives que fan propostes de solucions negociades, promovent la visualització d'un futur en el qual s'hagi superat la violència, etc.

Augmentar la capacitat de les persones per rebutjar la violència

Els conflictes armats actuals també es caracteritzen per amagar capacitats locals per a la pau.¹⁵⁴ Qualsevol context de tensió, conflicte armat o postbèl·lic, per virulent que sigui, s'enfronta a moviments que sorgeixen des de la base per contrarestar la violència i construir espais de pau. Una possible raó d'aquest fet és que «com que la població esdevé directament afectada pel conflicte armat, desenvolupa un interès clau en contribuir a la seva resolució. En viure al costat dels actors armats, té una major necessitat i un major potencial d'implicar-se en la construcció de pau».¹⁵⁵

Però malgrat les capacitats i l'interès creixent de les persones que pateixen l'impacte dels conflictes en participar en la transformació del seu entorn, la hostilitat del context en el qual es desenvolupen (amenança a la integritat física de les persones, manca d'eines i de recursos econòmics i aïllament polític) fa necessari que aquestes capacitats locals per la pau cooperin de forma estructurada i rebin suport extern. El suport als habitants de les ciutats, particularment, pot ser un motor de canvi especialment dinàmic, si es miren els diferents exemples en què ciutats, com Tuzla durant el conflicte armat dels Balcans als anys noranta, han estat exemple de convivència malgrat un entorn d'enfrontament entre comunitats i objecte de motivació pel rencontre entre les parts oposades.

L'enfortiment de les capacitats locals per fer front al conflicte requereix un treball d'apoderament. S'entén per **apoderament** l'exercici de reconèixer i reforçar les capacitats de les persones i dels grups per aconseguir els seus objectius sense imposar-se als altres.¹⁵⁶ L'apoderament es pot treballar des de tres aproximacions complementàries,¹⁵⁷ promovent:

- El *poder intern* o poder de la persona, incrementant l'autoconfiança, l'assertivitat, les capacitats de comunicació, etc. de les persones.
- El *poder amb la persona*, que treballa la consciència de grup, la confiança, la cooperació, la presa de decisions per consens, etc.

154. M. Anderson, *Do no harm. How can aid can support peace-or war* (Lynne Rienner Publishers, Inc, Boulder Colorado, 1999).

155. C. Barnes, ob. cit., p. 7.

156. Tot i que l'apoderament es treballa de forma generalment acceptada, el concepte no està exempt de crítiques: la crítica feminista relaciona aquest concepte amb el discurs patriarcal obsessionat amb el poder. Des d'aquest punt de vista, es podria comparar l'estratègia d'apoderament per equilibrar el poder de les comunitats amb actors més poderosos amb l'estratègia d'armamentisme per tenir les mateixes armes destructives que l'altre. Sobre aquest tema, veure l'article «Empowerment» de P. Bhavé, a *Nonviolence and Social Empowerment* <http://www.wri-irg.org/pdf/nvse-book.pdf>.

157. S. Lukes, *Power: A Radical View* (Macmillan, London, 1974).

- El *poder de la persona*, més relacionat amb l'estratègia a seguir: com dissenyar una campanya, definir objectius, com interlocutar amb els altres actors, com estructurar xarxes, coneixement dels drets, etc.

Cal tenir en compte, però, que qualsevol forma de suport extern no contribueix necessàriament a l'apoderament de la població local. En efecte, quan un actor extern pren un protagonisme massa gran, es pot malmetre la capacitat d'autogestió, de dinamisme i d'iniciativa del grup local. S'ha d'anar molt en compte de no crear una relació de dependència que deixaria al grup local a la mercè del suport internacional. D'aquesta manera, es desaperderia el grup al qual es vol donar suport i es correria el risc que aquest es desinfla tan bon punt se li retiri aquest suport. Aquest va ser el cas de moltes organitzacions de la societat civil creades en el context de postguerra als Balcanes: el nombre d'organitzacions en actiu va caure dràsticament a mesura que el suport es va anar retirant.

Per tal d'aconseguir un partenariat efectiu que apoderi la contrapart local s'han de definir molt clarament les tasques de cada actor:¹⁵⁸

- **Actor intern:** Actors que tenen la responsabilitat de reconstruir societats fracturades des de dins. Poden ser governs, partits polítics, organitzacions de la societat civil, grups religiosos, persones desplaçades i la diàspora, incloses les persones refugiades.
- **Actor extern:** Representants dels actors de l'ajut bilateral i multilateral que organitzen i donen suport a les estratègies de construcció de pau. Són actors externs els donants, els organismes multilaterals, les organitzacions de la societat civil internacionals, i altres actors de la cooperació internacional.

En termes generals, la principal funció dels actors interns és aportar un coneixement profund del context, (persones implicades en el projecte, idiosincràsies culturals, percepcions). La principal funció dels actors externs és aconseguir el suport internacional (suport polític i econòmic), i suggerir models, presentar experiències d'altres contextos (veure la taula de la pàgina següent).

Per promouvoir «partenariats efectius», «els actors externs haurien de deixar-se guiar per les demandes i les prioritats dels actors locals; el seu paper hauria de ser més de suport que de pioner, i haurien de donar un suport especial als esforços de crear capacitats locals. Tot això requereix als actors externs que siguin més pacients, menys assertius, més receptius a les idees i les iniciatives locals, i més flexibles, adaptables i sensibles».¹⁵⁹

Alguns dels exemples de com els ajuntaments poden donar suport als grups de la societat civil que s'esforcen per fer front als conflictes armats de forma constructiva són:

- Augmentar la visibilitat d'**iniciatives comunitàries independents dels actors armats i favorables al canvi social**: donant a conèixer la realitat de les comunitats, difonent els seus comunicats i visualitzant les seves iniciatives, responent a les seves peticions de suport polític i econòmic, etc.

158. *Building effective partnerships. Improving the relationship between internal and external actors in post-conflict countries* (WSP International and IPA's Security-Development Nexus Program, octubre de 2004).

159. L. Nathan, *Let local actors take the lead* (WSP International, maig de 2004), p. 4.

<i>Principals aportacions dels actors interns</i>	<i>Principals aportacions dels actors externs</i>
– Motivació, passió i compromís a la causa per què experimenten els costos del conflicte. – Coneixement profund del context, el conflicte i les seves dinàmiques, de les persones i la política interna dels grups locals, i els recursos interns per la pau. – La seva reputació, credibilitat i confiança amb la gent local. Això pot significar l'habilitat de tenir accés als decisors polítics, de negociar, de mobilitzar, etc. – Habilitat de fer pressió política en el context a causa de la seva influència personal o a la representativitat local que tenen. – Habilitat de garantir la continuïtat, el seguiment i l'avaluació a llarg termini ja que són presents en el context i poden mantenir un contacte sostingut amb les persones implicades en els esforços per la pau.	– Fer pressió política, donar suport i sensibilitzar l'opinió internacional sobre les causes locals i internacionals del conflicte, i sobre les iniciatives de pau dels actors locals. – Fer pressió sobre les autoritats polítiques nacionals. – Utilitzar canals per influir en l'esfera política internacional per augmentar la seguretat del actors interns, mitjançant l'acompanyament, el monitoratge i l'elaboració d'informes. – Oferir experiències comparatives i idees i tècniques noves d'altres contextos de forma que els actors interns puguin decidir si aplicar-les o no. – Oferir un «espai segur» on totes les bandes d'un conflicte poden ajuntar-se per dialogar, formar-se, assistir a conferències, treballar conjuntament, etc. – Utilitzar els contactes externs i la credibilitat per mobilitzar recursos.

Font: Partnerships Among Outsider and Insider Peace Practitioners. http://www.cdainc.com/rpp/partnerships_among_outsider_and_insider_peace_practitioners.php

Solidaritat amb comunitats de pau del Chocó i de l'Urabà

Objectiu: Contribuir a visibilitzar i a protegir les iniciatives de resistència civil no violenta de les comunitats de pau i de les regions del Chocó i de l'Urabà (Colòmbia).

Context: Les Comunitats de Pau a Colòmbia sorgeixen com a iniciatives per desvincular-se de tots els grups armats, i per resistir-se al desplaçament. La greu amenaça a la integritat física de les persones que integren aquestes comunitats fa necessari el suport internacional.

Descripció: A iniciativa de la ciutat de Narni, diverses entitats locals italianes i altres actors (organitzacions de la societat civil, institucions i organismes privats) conformen una xarxa que desenvolupa dues línies d'acció: per una banda, la visualització i la sensibilització sobre la situació dels drets humans a les comunitats de pau (fent difusió dels seus comunicats, creant un arxiu de les experiències de resistència, organitzant xerrades, conferències, etc. sobre les comunitats de pau, etc.) i, per altra banda, l'acompanyament i la protecció d'aquestes comunitats (recollint i denunciant les violacions de drets humans a les comunitats, fent pressió internacional als governs de la Unió Europea perquè protegeixin aquestes experiències, fent accions d'acompanyament sobre el terreny, etc.).

Resultats: Les xarxes de suport polític a les comunitats de pau colombianes són un suport inigualable a la resistència pacífica d'aquestes comunitats: han esdevingut indirectament un escut de protecció que augmenta el cost polític de les agressions violentes.

Contacte de la Xarxa Italiana de Solidaritat amb les Comunitats de Pau del Chocó i de l'Urabà: www.retidipace.it

El valor afegit d'aquesta pràctica és que es basa essencialment en el suport polític.

La Taula catalana per la pau i els drets humans a Colòmbia (www.taulacolombia.org), constituïda el 2003, agrupa ajuntaments, xarxes d'ajuntaments, organitzacions de la societat civil d'àmbits molt diferents (drets humans, joventut, àmbit acadèmic, sindicats, etc.). La taula persegueix tres objectius essencials: fer un diagnòstic comú del conflicte armat colombià i definir un pla d'acció conjunt, donar suport a iniciatives civils de pau colombianes, i sensibilitzar a la societat civil catalana sobre el conflicte armat colombià. Per recolzar les iniciatives civils de pau, entre dos i quatre organitzacions membres de la taula acullen una representant d'una organització pacifista i de defensa dels drets humans durant un curs. Aquestes persones reben formació en una Diplomatura sobre cultura de pau, i desenvolupen projectes definits conjuntament entre l'associació colombiana i l'associació catalana que acull.

Contacte: taula-colombia@pangea.org

- **Augmentar les capacitats** de les persones **per resistir** i respondre a les **provocacions violentes**: Educar per la pau, educar pel conflicte per entendre les seves causes i practicar formes d'afrontar-los, reconèixer i donar suport a formes tradicionals de transformació de conflictes, apoderar les persones i les comunitats, conèixer formes i estratègies no violentes de construcció de pau, etc.

Els projectes que actuen exclusivament en l'àmbit microsocial com els projectes d'educació en el conflicte que no tenen cap mena d'actuació en l'àmbit sociopolític no generen efectes notables en la construcció de pau.

Perquè els projectes microsocials tinguin una incidència positiva en la construcció de la pau, cal que acabin amb actuacions en el camp sociopolític. Perquè un projecte d'educació en el conflicte tingui una certa incidència en el context del conflicte, per exemple, cal que aconseguixi que els participants del taller s'impliquin en projectes concrets de transformació del context.¹⁶⁰

- Facilitar processos de **diàleg social** per posar-se d'acord sobre les necessitats de la població, sobre quines haurien de ser les polítiques locals, sobre les condicions per un alto-el-foc, sobre els continguts que hauria de tenir un procés de pau local, sobre com implementar les polítiques de reconciliació, de reconstrucció, per donar una percepció de la comunitat sobre els projectes externs, etc. Per tenir èxit, els diàlegs socials han de ser el més inclusius i representatius possible.

Konpondu.net

Objectiu: Recollir l'opinió de la ciutadania per traslladar-la als partits polítics i a les institucions del País Basc.

160. *Reflecting on Peace Practice Project*, ob cit.

Context: En el conflicte al País Basc, el nacionalisme espanyol i el nacionalisme basc es disputen per l'estatut polític de la regió del País Basc, de Navarra i de tres regions situades a França. Al març del 2006 el grup armat basc ETA va declarar un alto el foc permanent, obrint les portes a una nova negociació amb el govern espanyol. però aquest es va trencar al desembre del mateix any.

Descripció: D'acord amb la idea que els processos de pau no són exclusivitat dels partits, sinó que la ciutadania s'hi ha d'implicar activament, la web Konpondu ('arreglar, resoldre' en basc) es constitueix com una eina per recollir la seva opinió a través d'un qüestionari, de missatges a partits polítics, una línia telefònica, un Blog i fòrums municipals de diàleg (de 85 ciutats del País Basc). El Departament de Resolució de Conflictes de la Universitat de Columbia de Nova York recollirà les opinions aportades i elaborarà l'informe de conclusions que es traslladarà directament als partits polítics. Konpondu és una iniciativa del Govern Basc i ha rebut el suport d'alguns municipis bascos (Azpeitia, Durango, Gernika, Leioa, Legazpi, etc.) que han posat un *link* des de les seves pàgines web d'inici per visibilitzar la iniciativa i incitar a la participació.

Resultats: L'informe encara no s'ha realitzat, però el fet que 85 ciutats hagin organitzat fòrums de debat indica l'interès que desperta la iniciativa.

Contacte: les municipalitats interessades a dinamitzar un fòrum de diàleg a la seva ciutat poden contactar: www.konpondu.net/?page_id=48

Ajuntaments governats per diferents partits s'han sumat a la iniciativa dels fòrums municipals de diàleg de Konpondu, un fet que evita la utilització partidista de la iniciativa.

- Celebrar **actes simbòlics de rebuig de la violència** perpetuada contra les comunitats a les quals es dona suport: vigílies, concerts, cerimònies, concentracions o manifestacions, plantades d'arbres, etc.

Solidaritat amb la Comunitat de pau San José de Apartadó

Objectiu: Recordar les víctimes de la massacre de San José de Apartadó i reclamar la persecució judicial dels responsables.

Context: San José de Apartadó (Colòmbia) ha patit atacs en diverses ocasions des de la seva constitució en tant que Comunitat de pau el 1997. Un episodi d'aquests atacs va ocórrer al febrer de 2005, en què un atac de l'exèrcit colombià va acabar amb la vida de set persones de la comunitat.

Descripció: Dos anys mes tard, l'Ajuntament de Westerloo (Bèlgica), la federació de parròquies de Herselt, Hulshout y Westerloo agermanades amb la Comunitat de pau de San José de Apartadó des del final de 2006, celebren actes de solidaritat amb les víctimes de la matança: a Westerloo se celebra una cerimònia religiosa en honor a les víctimes, i una concentració davant de l'ambaixada colombiana a Brussel·les, presentant una petició escrita perquè s'apliqui la justícia als responsables dels crims.

Resultats: Tot i que encara no s'ha esclarit la responsabilitat dels atacs de 2005, el cas ha estat assumit per la Cort Interamericana dels Drets Humans.

Contacte de la Comunitat de pau de San José de Apartadó: www.cdpsanjose.org

San José de Apartadó és un exemple de resistència civil no violenta. Al març de 2006 ha celebrat 10 anys com a Comunitat de pau. El suport internacional –essencialment basat en la denúncia política a les agressions violentes que pateix la comunitat– ha estat central per aquesta resistència.

Conclusions i propostes

La present sistematització de pràctiques de pau de les ciutats europees permet observar una gran desproporció en les pràctiques aplicades: si bé hi ha una gran tradició de promoció de la pau a la ciutat, la cooperació entre ciutats per la pau està molt menys desenvolupada. Es veurà a continuació les principals conclusions que s'han observat arran d'aquesta recerca, per proposar, seguidament, algunes accions que reforcin el paper de les ciutats en el seu rol de ciutats diplomàtiques.

Construir la pau des del municipi

Les actuacions de diplomàcia de les ciutats europees per construir la pau dins del propi municipi són **innombrables i d'una gran diversitat**. Moltes d'aquestes pràctiques s'apliquen des de fa anys, i s'han redefinit i completat per adaptar-se als canvis en les societats i per incrementar la seva efectivitat. Hi ha ciutats especialment innovadores i compromeses (l'Haia, Barcelona, Viena, algunes perquè han heretat una vivència històrica que les fa liderar en algun camp com Ginebra, Nuremberg, Gernika, etc.), que demostrin una implicació clara en favor de la pau i es retroben com a impulsores de moltes iniciatives diverses.

Cada vegada més, es ressalta la **responsabilitat compartida** dels actors de la ciutat. A més de l'Ajuntament, altres actors com les empreses (en permetre temps de lleure per als seus assalariats, en retribuir amb sous equitatius, i en concret les empreses constructores en construir habitatges segurs i accessibles, etc.), o la ciutadania (en participar en els espais de participació per fer sentir la seva veu, en facilitar la convivència amb una mirada oberta sobre els altres ciutadans, en resoldre els conflictes de forma constructiva) són actors que incideixen directament en fer una ciutat més pacífica o el contrari.

Entre les mesures implementades es retroben certs factors que afavoreixen la seva **efectivitat**:

- Són especialment efectives aquelles mesures que s'apliquen de **forma integrada** (des d'àmbits municipals diferents, amb estratègies que van des de l'actuació més puntual a la més global). Una intervenció integrada, d'acord amb la perspectiva de Galtung de les violències directa, cultural i estructural, ha d'intervenir, com a mínim, en tres àmbits: en el de la persona o del col·lectiu directament implicat (mesures assistencials), en el de l'educació (per afrontar els conflictes de forma no violenta, per a relativitzar els prejudicis i els estereotips, per deconstruir els rols tradicionals home-dona, transmetre valors i adoptar actituds coherents amb la cultura de pau, etc.), i en el de les estructures (transformació de l'entorn urbà, mecanismes judicials no puni-

tius, mesures per incidir en l'ocupació, l'habitatge, mesures per prevenir el tràfic de persones, de drogues, etc.).

- Són especialment efectives aquelles **apostes polítiques decidides**, que compten amb el compromís inequívoc del més alt nivell polític (compromís del Ple Municipal, de l'alcalde), sumat a la motivació dels tècnics, la provisió dels mitjans necessaris, etc.
- Moltes pràctiques es retroben en contextos diferents gràcies al massiu **intercanvi d'informació** que es dona a través de les **xarxes** de municipis, dels congressos de ciutats i d'Internet. La majoria d'aquestes xarxes han adoptat la funció de recopilar **bones pràctiques** per a la seva posterior discussió.

Per construir la pau en el seu si, les ciutats han de saber afrontar certs **reptes**:

- L'efectivitat de les polítiques topa amb la **inadequació dels indicadors de seguiment**. En la majoria dels camps d'estudi analitzats es lamenta que les dades disponibles són massa generals per orientar amb efectivitat les polítiques i per analitzar-ne l'impacte.
- La **coherència** és una assignatura pendent de moltes ciutats. Sovint es retroben ciutats –especialment les grans– que participen d'iniciatives (fires d'armament, publicitat pel reclutament a les forces armades) que transmeten missatges contradictoris, sense un compromís genuí per la pau. La manca de coherència és un fet molt greu, no només pels missatges ètics que es transmeten dins la ciutat, sinó també a l'hora de fer cooperació per la pau: com justificar el finançament de projectes de reconstrucció postbèlica, de desminatge, etc. si la ciutat acull una empresa d'armament en el seu terme municipal?

Construir la pau al món – Cooperació per la pau entre ciutats

La diplomàcia de ciutats en la seva vessant internacional està molt menys desenvolupada que la construcció de pau dins del municipi. La relativa novetat de la cooperació entre ciutats per contribuir a la construcció de pau fa que encara sigui molt minoritària i que es presenti com un camp per explorar.

Les declaracions internacionals d'organitzacions intergovernamentals, les campanyes impulsades per organitzacions de la societat civil internacionals, entre altres iniciatives, tenen poc en compte el paper que poden tenir els ajuntaments i **subestimen el seu potencial**. En canvi, quan aquestes iniciatives demanen la implicació de municipis i proposen accions concretes assumibles pels municipis (*Mayors for Peace*, suport a Comunitats de Pau, etc.), reben una **resposta molt compromesa dels ajuntaments**.

L'àmbit **geogràfic** d'actuació dels municipis és **molt restringit**: els governs locals europeus intervenen essencialment als Balcans, als països del Mediterrani i a Amèrica Llatina (especialment a Colòmbia), i en canvi s'impliquen molt poc a l'Àfrica, Àsia i Oceania, que pateixen molts més conflictes armats. Aquesta intervenció partidària de les ciutats pot deure's a la proximitat geogràfica, a una afinitat política amb els països en els quals intervenen o a la invisibilitat de molts conflictes armats. En qualsevol cas, la diplomàcia de ciutats europea no dona una resposta proporcionada als diferents casos de conflicte armat del món.

Existeix un model de diplomàcia de ciutats?

Una qüestió d'interès especial és identificar si la cooperació per la pau entre ciutats constitueix un model específic distint d'altres tipus de cooperació per la pau. Quines característiques específiques té la cooperació per la pau protagonitzada per les ciutats i quines aportacions positives fa? Tot i que aquesta reflexió requereix un estudi més aprofundit, la present recerca ha permès identificar les següents **aportacions de la diplomàcia de ciutats**:

- La forma tradicional de cooperació de les ciutats, els **agermanaments**, suposen oportunitats molt favorables per la construcció de pau. En primer lloc, perquè un agermanament és un **compromís a llarg termini**. Com s'ha vist, la construcció de la pau requereix la generació de processos transformadors, i aquests necessiten temps per quallar i transformar els conflictes violents. En segon lloc, perquè un agermanament facilita que es prenguin mesures abans que esclati un conflicte armat. En ser compromisos sostinguts en el temps, els agermanaments permeten respondre a les necessitats d'altres ciutats es trobin en el moment en el qual es trobin (pau, tensió, conflicte armat, context de rehabilitació). Això pot permetre que, a diferència de la resta de la comunitat internacional que pren mesures essencialment un cop els conflictes armats ja s'han acabat, es posi l'èmfasi en les **mesures preventives**.
- La **independència** de la cooperació entre ciutats **de les polítiques dels estats** presenta certs avantatges. És un avantatge perquè permet garantir el principi d'**independència de l'ajuda**, que es posa en perill quan els estats aporten ajuda oficial al desenvolupament o quan envien exèrcits en missions presumptament humanitàries. La independència respecte a les polítiques dels estats també permet salvar l'obstacle de la sobirania dels estats i aplicar, en canvi, els principis de la **Responsabilitat de Protegir**.
- La **dimensió local** de la diplomàcia de ciutats en l'àmbit internacional té l'avantatge de tenir una percepció ajustada de les necessitats de la població. Això facilita que els projectes estiguin ben definits des de la contrapart local. Per altra banda, la cooperació entre municipis es desenvolupa en un àmbit tan micro, que es corre el risc de perdre la perspectiva global del context del conflicte. És important, doncs, compensar l'abast reduït de les intervencions amb un esforç especial per escalar l'impacte del projecte.

La dimensió internacional de la diplomàcia de ciutats, encara incipient, té també grans **represes** per afrontar:

- La **funció política** dels municipis és essencial, i malgrat això encara insuficient. És important reforçar aquesta funció de la diplomàcia de ciutats, reforçant el treball en xarxa i les iniciatives en l'esfera política.
- Moltes de les pràctiques de diplomàcia de ciutats trobades tenien una incidència molt limitada sobre el context del conflicte. Aquest fet pot tenir múltiples explicacions: la complexitat del tema, la manca de formació dels tècnics municipals i de les organitzacions de la societat civil en els temes de construcció de pau, que la teoria existent sobre el tema de la sensibilitat al conflicte és encara poc accessible o poc

utilitzada... **Cal millorar la qualitat de les pràctiques** de manera que aquestes tinguin un major impacte sobre el context i el més positiu possible.

- Tenint en compte la complexitat del tema de la construcció de pau, i que altres actors tenen una experiència més llarga en construcció de pau, és recomanable que les ciutats **interactuïn més** amb altres actors: amb iniciatives impulsades per iniciatives de pau locals, amb campanyes d'organitzacions de la societat civil internacionals, o amb campanyes i plans d'acció impulsats per les Nacions Unides, però també amb centres acadèmics i de recerca.
- Per últim, cal destacar que fins que no es demostrï que els municipis són un actor vàlid de construcció de pau, aquest fet no serà reconegut per les organitzacions internacionals. Les pràctiques de diplomàcia de ciutats són més nombroses de les que es veuen, però moltes vegades no se sistematitzen com a pràctiques de pau sinó de cooperació. Perquè sigui reconeguda la funció de la diplomàcia de ciutats, cal **visibilitzar les bones pràctiques** existents.

Per afrontar els principals reptes de la cooperació per la pau entre ciutats **es proposa**:

1. **Tenir més en compte el paper polític de les ciutats**, com a administració més propera a la ciutadania i com a actor internacional actiu mitjançant la diplomàcia de ciutats.
2. **Potenciar el paper de Ciutats i Governos Locals Units (CGLU)** com a organisme potenciador de la diplomàcia de ciutats.
3. Reforçar la **formació dels tècnics municipals i les contraparts de la societat civil** en els temes relacionats amb la diplomàcia de ciutats i construcció de pau per tal de reforçar la qualitat de les actuacions.
4. **Visibilitzar millor les pràctiques** que es duuguin a terme en el camp de la cooperació per la pau entre ciutats. Fent un esforç per descriure les pràctiques realitzades, d'acord amb els criteris de qualitat definits per CGLU.
5. **Establir acords de cooperació** per tal de millorar la capacitat dels municipis, i de sufragar el seu dèficit financer, creant programes conjunts entre els municipis i les agències de cooperació, obrint convocatòries per la subvenció de projectes de cooperació directa dels municipis, etc.
6. **Reforçar la investigació** sobre diplomàcia de ciutats, cooperació entre ciutats per la pau, sensibilitat al conflicte **aplicada a l'àmbit municipal**, etc. Recollir de primera mà, amb anàlisis de l'impacte sobre la pau i el conflicte, exemples pràctics de bones pràctiques municipals per tal d'exemplificar com aplicar els principis de la *sensibilitat al conflicte* en l'àmbit municipal. Aquestes investigacions haurien de tenir un registre divulgatiu per ser accessible als tècnics de l'Ajuntament.
7. Oferir **eines pràctiques** als governs locals i als actors de la societat civil **per facilitar la identificació d'iniciatives de pau** de municipis o de la societat civil amb els quals cal col·laborar.

D'acord amb el que s'ha dit fins ara, les principals propostes per a cada actor implicat en la diplomàcia de ciutats són:

Propostes per reforçar la diplomàcia de ciutats

Actors	Objectius		
Municipis i xarxes de municipis	<i>Augmentar la incidència política dels municipis en el camp de la diplomàcia de ciutats.</i> – Reforçar l'activitat en l'esfera política (posicionaments, denúncies). – Participar en xarxes de municipis per sumar esforços i guanyar pes polític.	<i>Millorar la qualitat de les pràctiques de diplomàcia de ciutats i construcció de pau.</i> – Formar els tècnics municipals. – Fer avaluacions conjuntes dels projectes de cooperació per la pau entre ciutats amb tècnics d'Ajuntament, contraparts i investigadors de l'àmbit acadèmic, etc. – Facilitar la publicació de materials senzills per donar a conèixer el tema (articles als butlletins de les xarxes de municipis, guies informatives, etc.). – Definir estratègies específiques de construcció de pau.	<i>Fer més visibles les actuacions de diplomàcia de ciutats.</i> – Descriure les pràctiques realitzades d'acord amb els criteris de qualitat definits per CGLU i l'àmbit acadèmic.
Ciutats i governs locals units	– Continuar el treball de pressió política per aconseguir el reconeixement polític dels municipis davant de les Nacions Unides.	– Definir juntament amb l'àmbit acadèmic el que es considera una bona pràctica municipal, de manera que expliciti els criteris, i la recollida d'experiències positives. – Organitzar premis per visibilitzar i certificar la qualitat de les pràctiques. – Organitzar tallers amb representants de municipis i investigadors de l'àmbit acadèmic per avaluar les pràctiques. – Gestionar una base de dades amb informació sobre iniciatives civils de pau i de contraparts connectores. – Organitzar seminaris de contacte per facilitar el coneixement de possibles contraparts de projectes	– Centralitzar la informació sobre la diplomàcia de ciutats. – Crear un centre de documentació en paper i accessible per web de les principals publicacions sobre el concepte i l'abast de la diplomàcia de ciutats, informació sobre campanyes de diplomàcia de ciutats, sobre bones pràctiques, agenda de properes conferències i encontres. Aquesta informació hauria de recollir les iniciatives de CGLU així com les iniciatives d'altres actors.

(Continua)

Agències de cooperació	– Establir programes de cooperació per tal de reconèixer els municipis com a actors representatius de la cooperació per la pau. – Sufragar el dèficit financer dels municipis creant programes conjunts entre els municipis i les agències de cooperació, obrint convocatòries per la subvenció de projectes de cooperació directa dels municipis, etc.	– Definir plans directors de construcció de pau que recullin accions de la diplomàcia de ciutats. – Organitzar tallers per millorar la capacitat de tècnics municipals i d'associacions de la societat civil en temes de diplomàcia de ciutats, de construcció de pau.	– Diferenciar les actuacions de pau dels altres tipus de cooperació per facilitar-ne la visualització (diferenciant els temes de pau en una partida específica, desglossant a les memòries quines accions de cooperació en les quals s'ha intervingut s'han realitzat en contextos de tensió, de conflicte armat i de postguerra).
Organitzacions intergovernamentals i de la societat civil	– Reconèixer l'estatut consultiu de l'associació mundial de ciutats UCLG (ONU). – Concretar quin paper poden tenir els municipis en els Plans d'Acció, en les campanyes internacionals, etc.	– Capacitar-se en construcció de pau – Compartir la informació sobre la incidència sobre el context de conflicte dels projectes que desenvolupen, per aprendre dels errors i treure'n aprenentatges. – Avaluar conjuntament els projectes impulsats conjuntament.	– Diferenciar les actuacions de pau dels altres tipus de cooperació per facilitar-ne la visualització. – Donar a conèixer iniciatives de construcció de pau a les quals els ajuntaments puguin donar suport.
Àmbit acadèmic	– Destacar el rol dels municipis en la diplomàcia de ciutats. Investigar i ressaltar quines característiques positives té respecte a altres cooperacions.	– Reforçar la investigació sobre diplomàcia de ciutats i la sensibilitat al conflicte. – Participar en les avaluacions dels projectes de diplomàcia de ciutats. – Publicar investigacions de caire divulgatiu per ser accessible als tècnics d'Ajuntament. – Facilitar el contacte amb contraparts connectores a les quals donar suport.	– Presentar iniciatives civils de pau especialment transformadores i compromeses amb la construcció de pau a les quals els ajuntaments podrien donar suport.

Bibliografia

ANDERSON, M. *Do no harm. How can aid can support peace-or war* (Lynne Rienner Publishers, Inc., Boulder Colorado), 1999.

ARAGALL, F. *Technical Assistance Manual 2003*, European Concept for Accessibility. www.eca.lu/documents/eca_full.pdf

BARBERO, A. *Construyendo paz en medio de la guerra: Colombia* (Escola de Cultura de Pau, desembre de 2006). www.escolapau.org/img/programas/colombia/colombia020e.pdf

BARNES C. *Agents for Change: Civil Society Roles in Preventing War & Building Peace* (Global Partnership for the Prevention of Armed Conflict, 2006). http://www.gppac.org/documents/GPPAC/Research/Issue_papers_2006_-_2007/_2_Agents_for_Change.pdf

BLANCO, J. *Se puede! 5 estrategias exitosas de prevención de la delincuencia*. (Fundación Paz Ciudadana, 2000). www.pazciudadana.cl/documentos/sepuede.pdf

BORJA, J. i Muxí, Z. *L'Espai públic: ciutat i ciutadania* (Electa, Barcelona, 2003).

BRARDA, A (arq.) *Argumentos y estrategias para la construcción de la ciudad educadora* (Cuadernos, Ciudades Educadoras América Latina, Rosario, 2001).

BUSH, K. *Building Capacity for Peace and Unity. The Role of Local Government in Peace-building* (Federation of Canadian Municipalities, 2004). http://www.icmd-cidm.ca/file_download.php?URL_ID=2984&filename=10791239561Peace_ENG.pdf&filetype=application%2Fpdf&filesize=878014&name=Peace_ENG.pdf&location=user-S

CASCÓN, P. *Educar en y para el conflicto* (Cátedra UNESCO de paz y derechos humanos), www.escolapau.org/img/programas/educacion/publicacion005e.pdf

CCRE/CMCR. *La ville pour l'égalité. Une méthodologie et de bonnes pratiques pour l'égalité des hommes et des femmes*. 2005. www.ccre.org/bases/T_599_26_3520.pdf

Coordinamento Nazionale Enti Locali per la Pace e i Diritti Umani. *Costruendo la pace dal quartiere all'ONU* (Perugia, 2006).

Declaració de Pau de Capadòcia, 28 de setembre de 2005. www.unhabitat.org/downloads/docs/CAPPADOCIA_PEACE_DECLARATION-Cappadocia%20Peace%20Declaration.final.28.09.05.pdf

Diputació de Barcelona. *Les ciutats que s'eduquen* (Temes d'educació núm. 13, Barcelona, 1999).

Escola de Cultura de Pau. *Alerta 2006! Informe sobre conflictes, drets humans y construcció de pau* (Icaria, Barcelona, 2006).

Escola de Cultura de Pau. *Alerta 2007! Informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz* (Icaria, Barcelona, 2007).

European Safety Observatory. *The Burden of Crime in the EU. Research Report: A Comparative Analysis of the European crime and Safety Survey (EU ICS) 2005*. www.european-safetyobservatory.eu/downloads/EUICS_The%20Burden%20of%20Crime%20in%20the%20EU.pdf

Fédération Canadienne de Municipalités/Femmes et Villes International. *Una ciudad a la medida de las mujeres. El papel de las municipalidades en el alcance de la igualdad de género* (Ottawa, 2004). www.femmesetvilles.org/pdf_general/FCM_ciudades_mujeres_es.pdf

Femmes et Villes International *Les prix Sécurité des femmes 2004: le recueil de bonnes pratiques*. Mont-real, 2004. www.femmesetvilles.org/pdf-general/Recueil.pdf

FISAS, V. *Los municipios y la paz. Los hermanamientos y otras iniciativas locales a favor de la paz* (CIDOB, Barcelona, 1984).

FISAS, V. *Anuario 2007 de procesos de paz* (Icaria, Barcelona, 2007).

GALTUNG, J. *Tras la violencia 3R: reconstrucción, reconciliación, resolución. Afrontando los efectos visibles e invisibles de la guerra y la violencia* (Gernika Gogoratuz, Gernika, 1998).

HEIN, A. CPTED (Crime Prevention Through Environmental Design): Una alternativa para la prevención de la delincuencia y la reducción del temor. En *Aportes para la convivencia y la seguridad ciudadana*. Vol 2. (PNUD, El Salvador, 2006). www.violenciaelsalvador.org/sv

HEINEN, J. (dir.) *Genre et gestion locale du changement dans sept pays de l'Union Européenne* (Comissió Europea, 2004). [webappl.sh.se/C1256DA9002F395F/0/338AD2274AC43904C1256E68004391C9/\\$file/partie1.pdf](http://webappl.sh.se/C1256DA9002F395F/0/338AD2274AC43904C1256E68004391C9/$file/partie1.pdf)

Human Security Research and Outreach Program. *Human security and cities: Challenges and opportunities* (Maig, 2006). humansecurity-cities.org/sites/hscities/files/Human_Security_and_Cities_Challenges_and_Opportunities_English.pdf

KASPER, M. *Gernika y Alemania. Historia de una reconciliación* (Bakeaz-Gernika Gogoratuz, Bilbao, 1998).

LEDERACH, J. P. *Construyendo la paz. Reconciliación sostenible en sociedades divididas*. (Bakeaz. Bilbao, 1998).

LEDERACH, J. P. *El abécé de la paz y los conflictos* (Catarata, Madrid, 2000).

LEDERACH, J. P. NEUFELDT, R. i CULBERTSON, H. *Reflective Peacebuilding A Planning, Monitoring, and Learning Toolkit* (The John B. Kroc Institute for International Studies, Mindanao, 2007). http://www.crs.org/publications/pdf/Peb0305_e.pdf

MICHAUD, A. (coord.), *Pour un environnement urbain sécuritaire. Guide d'aménagement*. (Femmes et Villes International, Mont-real, 2004). www2.ville.montreal.qc.ca/cmsprod/fr/femme_ville/pdf_chap2_023_a_051.pdf

NATHAN, L. *Let local actors take the lead* (WSP International, maig, 2004).

NIESSEN, J. Shibel Y. *Manual sobre integració per a responsables de polítiques i professionals* (Comunitats Europees, 2004). www.migpolgroup.com/multiattachments/3128/DocumentName/Handbook_Catalan_Translation.pdf

Norwegian Ministry of Foreign Affairs. *Peacebuilding – A Development Perspective: strategic framework* (Oslo, 2004). www.odin.dep.no/filarkiv/221493/peace-engelsk.pdf

Observatori Europeu de Ciutats i Pobles per a tothom. *Guia de bones pràctiques* (Barcelona, 2006).

Progress report on the prevention of armed conflict, Report of the Secretary-General, A/60/891, 18 July 2006. <http://www.un.org/depts/dpa/docs/Prevention%20Report.pdf>

REYCHLER, L. i Paffenholz, T. *Construire la paix sur le terrain. Mode d'emploi* (GRIP, Brussel·les, 2000).

Securité Humaine Villes. *La sécurité humaine pour un siècle urbain. Défis locaux, perspectives mondiales*. 2007. http://www.humansecurity-cities.org/sites/hscities/files/La_securite_humaine_pour_un_siecle_urbain.pdf

SIDA. *Promoting Peace and Security through Development Cooperation*, 2006. www.sida.se/shared/jsp/download.jsp?f=Summary%2CPromoting+Peace+and+Security+web.pdf&a=5170

SOLÀ-MORALES, R. *La gestió de la immigració a l'àmbit local. Reptes i actuacions* (Fundació Jaume Bofill, 2007). www.fbofill.cat/intra/fbofill/documents/publicacions/442.pdf

Swedish Co-operative Body of Organisations of Disabled People. *Agenda 22. Autorités locales. Planification des politiques en matière de handicap. Instructions à l'intention des autorités locales*. www.cfhe.org/UserFiles/File/fond-ue-accessib/Agenda22-.pdf

TONUCCI, F. *Quan els infants diuen prou!* (Graó, Barcelona, 2004).

UN-HABITAT. *Towards women-friendly cities* (Habitat Debate, vol. 8, núm. 4, desembre de 2002). <http://www.unhabitat.org/pmss/getElectronicVersion.asp?nr=1948&alt=1>

UNICEF, Centre d'investigació Innocenti. *Construyendo ciudades amigas de la infancia. Un marco para la acción* (Florència, març de 2004). www.childfriendlycities.org/pdf/cfc_framework_spanish.pdf

VAN DER PLUIJM, R. *City Diplomacy: The Expanding Role of Cities in International Politics* (Netherlands Institute of International Relations, Clingendael, 2007). www.clingendael.nl/publications/2007/20070400_cdsp_paper_pluijm.pdf

WSP. *Building effective partnerships. Improving the relationship between internal and external actors in post-conflict countries* (WSP International and IPA's Security-Development Nexus Program, octubre de 2004).

VV.AA. *La ciudad educadora* (Ajuntament de Barcelona, 1990).

Documents interns de l'Escola de Cultura de Pau.

Annexos

Marc normatiu

Totes les administracions demostren una creixent preocupació per implicar-se a construir la pau, un interès que ha quedat reflexat en diversos documents legals. A banda dels documents internacionals més importants, d'altres, aprovats pel Parlament espanyol i pel Parlament català, conviden a tots els actors a fer un esforç per a fomentar la cultura de pau.

	<i>Marc normatiu bàsic</i>
ONU	<i>Declaració sobre el Dret dels Pobles a la Pau</i>, adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 12 de novembre de 1984 (A/RES/39/11). http://www.un.org/spanish/documents/ga/res/39/list39.htm <i>Un programa de paz</i> (A/47/277) (1992) www.un.org/Docs/SG/agpeace.html i el Suplement de <i>Un programa de paz</i> (1995) www.un.org/spanish/Depts/dpa/a5060.pdf. Descriu les tasques que hauria d'assumir l'ONU en els camps de la diplomàcia preventiva; l'establiment de la pau; el manteniment de la pau; la reconstrucció postbèl·lica; la cooperació amb òrgans regionals, i la seguretat del personal, emfatitzant la necessitat de prevenir els conflictes. <i>Declaració i programa d'acció sobre una cultura de pau</i> (A/RES/53/243) (1999) www3.unesco.org/iycp/kits/sp_res243.pdf. Defineix 8 àmbits d'acció perquè tant estats com la societat civil promoguin la cultura de pau. Aquests àmbits són: la cultura de pau a través de l'educació; el desenvolupament econòmic i social sostenible; el respecte dels drets humans; la igualtat entre homes i dones; la participació democràtica, la comprensió, la tolerància, la solidaritat; i la lliure circulació d'informació.
Societat civil	Hague Agenda for Peace (1999) http://www.haguepeace.org/resources/HagueAgendaPeace+Justice4The21stCentury.pdf
Espanya	Ley de Fomento de la Educación y la Cultura de Paz (Ley 27/2005) (2005) www.boe.es/boe/dias/2005/12/01/pdfs/A39418-39419.pdf. El govern es compromet a resoldre els conflictes d'acord amb la Carta de les Nacions Unides, i a promoure la pau, en particular mitjançant l'educació per la pau en tots els àmbits educatius.
Catalunya	Llei de Foment de la Pau (Lei 21/2003) (2003) www.gencat.net/diari/3924/03185017.htm. Defineix les actuacions que les administracions han de promoure per fomentar la pau, crea el Consell Català de Foment de la Pau, i estableix les bases per la creació de l'Institut Internacional per la Pau.

La Llei de Foment de la Pau (21/2003) deixa clar, a cadascun dels seus articles, que les actuacions per a la construcció de la pau són competència tant de l'Administració de la Generalitat, com dels ens locals, d'acord amb les competències respectives.

Actuacions per construir la pau definides a la Llei de Foment de la Pau (21/2003)

Drets humans i llibertats individuals i col·lectives

- a) La difusió de la Declaració universal dels drets humans.
- b) La difusió de la Declaració i la Convenció sobre els drets de la infància.
- c) El reconeixement dels drets econòmics, socials i culturals de totes les persones.
- d) La igualtat entre les dones i els homes.
- e) La intensificació de mesures encaminades a eliminar les formes de discriminació i violència contra les persones.
- f) L'adopció de mesures que afavoreixin la integració dels immigrants a Catalunya.
- g) La formació específica de les forces de seguretat de Catalunya en matèria de drets humans.
- h) La lluita contra el terrorisme, contra l'explotació de les persones, contra la delinqüència organitzada, contra la producció i el tràfic de drogues i contra el blanqueig de diners i la corrupció.
- i) L'afavoriment de la solidaritat efectiva amb totes les persones i tots els pobles en guerra o sotmesos a genocidi i violència.
- j) L'eradicació de la pobresa i, sobretot, l'accés de totes les persones als béns i els serveis necessaris per a la satisfacció de les necessitats humanes bàsiques.
- k) Un desenvolupament humà sostenible i integrador de les dimensions democràtica, econòmica, social i mediambiental.

Convivència ciutadana, promoció del diàleg i solució pacífica dels conflictes

- a) La coordinació interdepartamental o interadministrativa per a l'elaboració i l'adopció de mesures a favor de la pau i la solidaritat.
- b) La mediació en els conflictes ciutadans en l'àmbit municipal.
- c) L'entesa, la solidaritat, la tolerància i la cooperació entre els pobles i les nacions, especialment entre els pobles de l'Estat espanyol, amb el foment de les aptituds per al diàleg, la negociació, el consens i la solució pacífica dels conflictes.
- d) Estudis per conèixer més a fons les pràctiques i les tradicions culturals de totes les persones que viuen a Catalunya.
- e) El suport al voluntariat.

- f) La creació de premis a les millors iniciatives a favor de la pau.
- g) L'establiment de convenis amb investigadors i experts en la matèria d'arreu del món per treballar en el disseny de línies d'actuació per al foment de la pau.
- h) La coexistència religiosa i la reconciliació.
- i) La participació activa en els organismes i els fòrums internacionals de prevenció de conflictes i construcció de la pau.
- j) La recerca sobre processos de negociació i mediació per a la solució pacífica dels conflictes i la consecució de la pau.
- k) Trobades, diàlegs, seminaris i altres activitats encaminades a la solució pacífica dels conflictes violents.
- l) Activitats de diplomàcia ciutadana o paral·lela, destinades a complementar la feina diplomàtica formal des dels diversos àmbits.
- m) La cooperació activa amb centres de recerca i de construcció de la pau, en les tasques de foment de la pau en contextos on hi ha conflicte.

Ensenyament i educació per la pau

- a) La difusió dels materials, les propostes i els documents que tinguin una rellevància especial en el camp de l'educació, la investigació i la divulgació de la cultura de la pau.
- b) L'elaboració i l'aplicació de programes globals d'educació per la pau adreçats a tota la població escolar.
- c) L'aplicació dels criteris basats en la cultura de la pau i del respecte mutu entre els pobles en l'elaboració i la revisió dels llibres de text i de la resta de material didàctic dels centres educatius, sota la supervisió del departament competent en matèria d'ensenyament.
- d) La instrucció dels infants des de ben petits sobre els valors, les actituds, els comportaments i els estils de vida, que els permetin resoldre qualsevol conflicte per mitjans pacífics i amb un esperit de respecte per la dignitat humana.
- e) La formació de persones que vulguin traslladar-se a països empobrits, en qualitat de col·laboradores, o bé que vulguin fer tasques de prevenció de conflictes, de construcció de la pau i de mediació i resolució.

Mitjans de comunicació social

- a) La difusió en els mitjans de comunicació d'informació sobre la cultura de la pau.
- b) El reflex de la diversitat ideològica i política de la societat de Catalunya en els mitjans de comunicació, especialment en els de titularitat pública, mitjançant l'observança dels principis de pluralisme polític, social, religiós, cultural i de pensament.
- c) Mesures per reduir la violència en els continguts dels mitjans de comunicació, d'Internet i d'altres noves tecnologies de la informació i per eradicar les emissions o les informacions que puguin induir a conductes discriminatòries per raó de naixença, raça, gènere, opinió, o qualsevol altra condició o circumstància personal o social.

- d) L'intercanvi i la universalització d'Internet i d'altres noves tecnologies de la informació.
- e) La presència de les organitzacions no governamentals i dels centres d'estudi sobre la pau en els continguts dels mitjans de comunicació públics.

Desarmament global

- a) Activitats a favor del desarmament global sota el control de l'Organització de les Nacions Unides (ONU).
- b) Activitats a favor de l'eliminació del tràfic il·lícit de tota mena d'armament.
- c) Mesures per pal·liar les situacions que es produeixen com a conseqüència de l'acabament dels conflictes armats, com la desmobilització de tropes i la reintegració a la societat d'excombatents, refugiats i persones desplaçades.
- d) La difusió de les mesures proposades per l'Agenda de l'Haia per la pau i la justícia al segle XXI, que reclama el dret a la pau i l'abolició de la guerra.

Índex de pràctiques, indicadors, xarxes i campanyes

Pràctiques (tema de la pràctica)

22 propostes per als ajuntaments per la pau (Coherència)	65
7 arguments contra les armes nuclears (Acabar amb la violència directa i prendre cura de les persones)	88
A l'aigua! (Promoció de la convivència)	41
Agermanament Pforzheim-Gernika (Construir la pau al món - cooperació entre ciutats)	72
Assemblea de l'ONU dels pobles (Educació per la pau)	61
Assemblea Municipal Constituent de Tarso (Atacar les causes de fons dels conflictes)	96
Audiència pública de Donosti-San Sebastián (Educació per la pau)	58
Cafè del conflicte (Transformació de conflictes)	28
Cases de la Justícia i del Dret (Transformació de conflictes)	31
Centre de Competències Interculturals d'Osnabrück (Promoció de la convivència)	49
Certificació policial d'habitatges segurs (Prevenició de la violència directa)	21
Ciudadans i policia: com dialogar junts? (Transformació de conflictes)	27
Consells de conciliació (Transformació de conflictes)	32
Cursos d'idiomes i d'orientació en la societat (Promoció de la convivència)	48
Districte 11 - Sarajevo (Construir la pau al món - cooperació entre ciutats)	74
Dones capitals (Promoció de la convivència)	43
Edimburg, una sola ciutat (Promoció de la convivència)	52
Escola taller d'energia solar a Valladolid (Promoció de la convivència)	53
Estatuts compromesos (Coherència)	67
Fano, la ciutat dels infants (Promoció de la convivència)	36
Implicar les dones en el disseny urbà a Londres, Bristol i Manchester (Prevenició de la violència directa)	20
Konpondu.net (Facilitar els canals de transformació dels conflictes)	109
L'ésser humà – no està en venda (Prevenició de la violència directa)	24

La Maleta EuroFEM per mobilitzar les dones per al desenvolupament local i regional (Promoció de la convivència)	45
Memorial pels jueus assassinats a Europa (Acabar amb la violència directa i prendre cura de les persones)	86
Mutlangen diu adéu a les armes nuclears	89
Observació electoral a Palestina (Atacar les causes de fons dels conflictes)	95
Oficines per la pau (Construir la pau al món - cooperació entre ciutats)	76
Partenariat de seguretat comunitària (Acabar amb la violència directa i prendre cura de les persones)	91
Ponts culturals a Mostar (Acabar amb la violència directa i prendre cura de les persones)	83
Portal de justícia de l'Haia (Acabar amb la violència directa i prendre cura de les persones)	86
Promoció del mercat laboral a Mukono i Lugazi (Atacar les causes de fons dels conflictes)	99
Què fer amb les banderes? (Coherència)	67
Reconstrucció d'escoles a Kosovo (Acabar amb la violència directa i prendre cura de les persones)	93
Regulant bandes urbanes, el cas dels Latin Kings i els Ñetas a Barcelona (Prevenió de la violència directa)	18
Seguiment cas-per-pas (Promoció de la convivència)	50
Seminari: Aprenentatges dels processos de negociació de Colòmbia (Facilitar els canals de transformació dels conflictes)	104
Solidaritat amb comunitats de pau del Chocó i de l'Urabà (Facilitar els canals de transformació dels conflictes)	108
Solidaritat amb la Comunitat de pau de San José de Apartadó (Facilitar els canals de transformació dels conflictes)	110
Suport a la República Àrab Sahrauí Democràtica (RASD) (Facilitar els canals de transformació dels conflictes)	104
Tancament de bases militars (Coherència)	65
Temps per mi (Promoció de la convivència)	46

Indicadors per mesurar l'efectivitat de les polítiques locals

Accessibilitat	41
Cohesió social	52
Cultura de Pau	68
Gènere	46

Infants	35
Minories ètniques	50, 102
Participació	56
Seguretat humana	77

Xarxes (*link*)

Alcaldes per la pau - <i>Mayors for peace</i> (www.mayorsforpeace.org)	88
Aliança Mundial de Ciutats contra la Pobresa (mirror.undp.org/switzerland/wacap/es/index.htm)	98
Aliança Mundial per la Pau a Orient Mitjà (MAP)	105
Associació d'Agències per la Democràcia Local (www.ldaaonline.org)	96
Avís públic (www.avvisopubblico.it/index.shtml)	25
Ciutats Educadores (www.bcn.es/edcities/aice/index.html)	57
Ciutats i Guberns Locals Units (www.cities-localgovernments.org)	11
Ciutats pels drets humans (www.institutdretshumans.org)	33
Ciutats Segures - <i>Safer Cities</i> (www.unhabitat.org)	90
Ciutats Unides Contra la Pobresa (www.vup-ucp.org)	98
Coalició Europea de Ciutats Contra el Racisme (ECCAR) (www.unesco.org/shs/citiesagainstracism)	50
Fòrum Europeu per la Seguretat Urbana (www.fesu.org)	21
Glocal Forum (www.glocalforum.org)	70
Laboratori internacional de la Ciutat del Infants (www.lacittadeibambini.org)	36
Mediació Urbana Europea (reseaumediationlocale.fesu.org)	28
Observatori Europeu de Ciutats i Pobles per a Tothom (w10.bcn.es/APPS/aaaoct/html/welcome.jsp)	40
Pacte Ciutadà pel Sud-est d'Europa (www.citizenspact.org.yu)	83
Taula catalana per la pau i els drets humans a Colòmbia (www.taulacolombia.org)	109
Urb-al 12 (www.diba.es/urbal12/)	46
URB-AL 14 (www.urbalvalparaiso.cl)	19
Xarxa de Ciutats Internacionals de Refugi (ICORN (www.icorn.org))	85
Xarxa Europea de les Autoritats Locals per la Pau a Orient Mitjà (www.paxurbs.com)	105
Xarxa Internacional de Museus per a la Pau (www.museumsforpeace.org)	59

Campanyes (*link*)

Abolició ara! (www.abolitionnow.org)	90
Aliança de Civilitzacions (www.unaoc.org/index.php)	105

Armes sota control (www.controlarms.org)	89
Campanya contra les bombes de dispersió (www.stopclustermunitions.org)	89
Campanya global d'educació per la pau (www.haguepeace.org)	63
Campanya internacional per a la prohibició de mines (www.icbl.org)	89
Campanya internacional per la prevenció del genocidi (www.genocidewatch.org/internationalcampaign.htm)	102
Coalició per acabar amb l'ús de menors soldat (www.child-soldiers.org)	91
Governança Urbana (www.unhabitat.org/categories.asp?catid=25)	97
Les ciutats no són objectius militars (www.mayorsforpeace.org/english/outlines/cityplan.html)	90
Publica el que pagues (www.publishwhatyoupay.org)	99
Responsabilitat de protegir (www.responsibilitytoprotect.org)	85

La Diputació de Barcelona és una institució de govern local que treballa conjuntament amb els ajuntaments per impulsar el progrés i el benestar de la ciutadania.

La col·lecció **Documents de Treball** facilita als agents del món local documentació actualitzada per contribuir a la millora de la gestió de les polítiques públiques locals.

Aquest manual presenta les eines i les iniciatives de les ciutats europees per construir la pau tant des del municipi com a partir de la cooperació entre ciutats. El municipi pot treballar prevenint la violència directa, transformant els conflictes, promocionant la convivència, sensibilitzant els ciutadans i educant-los per la pau i la coherència.

Les ciutats poden cooperar entre elles per acabar amb la violència directa i tenir cura de les persones, atacar les causes de fons dels conflictes i facilitar-ne els canals de transformació.

Diputació de Barcelona
Direcció de Relacions Internacionals
Còrsega, 273-279
08008 Barcelona
Tel. 934 022 232 • Fax 934 022 473
d.relacionsint@diba.cat
www.diba.cat/ri

